Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem
NAJER FOLKSBLATT

הײנט 20 זײטען　　פרײז 30 גראשען

נײער פאלקסבלאט

№ 246 | Łódź, Piątek, 26 Października 1934 r. | צװעלפטער יאהרגאנג | לאדז, פרײטאג, י"ז מרחשון תרצ"ה | № 246

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — 224-71 .אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאװער 21, טעל

דעם 25-טען ד. ח. איז נאך לאנגע לײדען געשטארבען אין עלטער פון 60 יאהר אונזער הײסגעליבטער און אונפערגעסליכער מאן, פאטער, גראספאטער, שװיגערפאטער און ברודער

נ"ע ארטור מאנטשקא

לאנגיעהריגער אינדוסטריעלער פון דער שטאט לאדז. דירעקטאר פון Industria Lanei S. A. Timisoara
Oficer Orderu Meritul Industrial & Commercial.
די לויה קומט פאר הײנט, פרײטאג, דעם 26 אקטאבער ד. י. 2 א זײגער נאכמ. פון טהרה-הויז אין פאמיליען-קבר, װאגען װאס עס טײלען מיט אין טיפען טרויער פערבליבענע
פ א מ י ל י ע.
ס'װערט געבעטען ניט צו בעלעגען קײן קאנדאלענץ-װיזיטען.

אױספלוגען גרופענװײז — און — אינדיװידועל נאך פאלעסטינא

ארגאניזירט די פױליש-פאלעסטינישע האנדעלס-קאמער אפטײלונג אין לאדז.
אינפארמאציעס: פיעטריקאװער 113

מאסקװע. קוזנעצקי-בריג 14
MOCKBA
TORGSIN
«TORGSIN»
ВСЕСОЮЗНОЕ ОБЪЕДИНЕНИЕ ПО ТОРГОВЛЕ С ИНОСТРАНЦАМИ «ТОРГСИН»

"Torgsin" בעזיצט אין אלע שטעדט פון ז.ס.ס.ר. א נעריכטע נעץ פון מאגאזינען װאס זענען פערזעהען מיט די העכסטע סארטען פון אלערלײ עקספארט און איספארט סחורות. פון די מאגאזינען "Torgsin" קען געניסען יעדער איינציגער אפנעמער פון אנ'אנװײזונג פון אויסלאנד.
געלד-אנװײזונגען אויף "Torgsin" פאר קרובים און פרײנד, װעלכע װאוינען אין ז.ס.ס.ר. נעהמען אן: „באנק גאספאדארסטװא קראיאװעגא", „פאװשעכני באנק קרעדיטאװי" א.ג., „היאס" און איהרע אבטײלונגען, „פאװשעכני באנק זװיאנזקאװי", „באנק זאכאדני", און די אבטײלונג פון דרעזדענער באנק אין דאנציג. פירמאס: „ביורא פאסילעק", נאװאגראדזקא 39, „געבר. פאקולסקי בראצקא 22 אין װארשא.
װערט-בריף נעהמען אן אלע פאסט-אמטען אין פױלען. די פרײזען אין „טארגסין" זענען קלענערע פון אויסלענדישע.
אינפארמאציעס ערטײלט די האנדעלס-פערטרעטונג פון ז.ס.ס.ר. אין פױלען, װארשא קאשיקאװא 4, טעל. 9-58-33 און אויך די געז. "Hias" װארשא, פל. גושיבאװסקי 10 טעל. 2-75-63.
26/10 34, 1.

ערשט קלאסיגער הערן-שנײדער-אטעליער

א.ח. קוטשינסקי

13 נארוטאװיטשא 13, טעל. 247-90
אין הויף, הינטער אפיצינע, ערשטער שטאק
דערמיט מאך איך בעקאנט מײנע ג' קונדשאפט, אז צום נײעם הערבסט- און װינטער-סעזאן בעזיץ איך די שענסטע אויסלענדישע מאדעלען לויט װעלכע איך פיהר אויס אלערלײ בעשטעלונגען װי אנצוגער, פאלטענעס, סמאקינגער װי אויך פעלצען צו קאנקורענץ-פרײזען. פינקטליכע אויספיהרונג. רעעלע בעהאנדלונג. מיט אכטונג
A. Ch. Kuczyński
Mistrz Krawiecki Męski
Łódź, NARUTOWICZA 13, tel. 247-90
poprzeczna oficyna, 1-sze piętro.

אכטונג! אכטונג!
קלײן-פאבריקאנטען
אין דער מאנופאקטור-בראנזשע
אלס לאנג-יעהריגער סוחר פון פיר-מאװע סחורות מיט א גרויסע קונדשאפט, זוכט פאבריקאנטען װעלכע קענען זיך נישט ערלויבען אויף אײגענער רעכענונג דאס געשעפט צו פיהרען קאן איך נעמען די סחורה אין מײן לאגער און קאן אויך פינאנסירען ביז 90 פראצ. פון װערט.
אפערטען אפצוגעבען אין אדמיניסטראציע פאר A. Ł.

אכטונג דאמען!
אין מײן נײ-ערעפענטען קלײדער-אטעליער אויף בזשעזשינער 11 בעקומט מען צו יעדער צײט פערשידענע
באלאװע און חופה-קלײדער
לויט די נײעסטע פאריזער מאדעלען אויסגעבארגט.
קאנקורענץ-פרײזען! סאלידע בעהאנדלונג!
קומט און איבערצײגט אײך!
Wypożyczalnia sukień balowych i ślubnych M. Józefowiczowa
Brzezińska 11, front 1 piętro, m. 5.

צום קומענדיגען סעזאן
שיך
די לעצטע מאדעלען
עמפפעהלט
A. Ogórek
Łódź, Zawadzka 11.
בעמ.: א ספעציעלע אפטײלונג פון מענער-שיך.

יודישע געזעלשאפט פאר לאנד-קענטשאפט אין לאדז, װאולטשאנסקא 35
מאנטאג, דעם 29 ד. ח. 6 אװענד קומט פאר
אנ'אװענט פון יודישען פאלקס-ליד
מיט'ן אנטײל פון בעקאנטען פאלקס-דיכטער, דעם מײסטער פון פאלקס-ליד
הערשעלע,
װעלכער װעט לײענען זײנע נײעסטע נאך נישט-געדריקטע לידער און באלאדען.
אריינפיהר-װארט: יצחק קאצענעלסאן.

לאדזער יודישער מוזיק-פעראײן „שיר"
32 נארוטאװיטשא 32
הײנט, פרײטאג, ד. 26 ד. ח. 8 א זײגער אװענט
מארגען, שבת, „ 27 „ 10 „ „
און זונטאג, „ 28 „ 6 „ „
קומען פאר אין אײגענעם לאקאל נארוטאװיטשא 32
טאנץ-אװענדען
פערבונדען מיט מוזיק-אטראקציעס.
ארקעסטער אונטער דער לײטונג פון די ה"ה:
ס. זשעלאזא און מ. שימקעװיטש.

הזכרה.
זונטאג, י"ט מרחשון, ד. 28/X, 11 פארמ.
קומט פאר אין בית התפילה „מחזיקי חולים" דאװבאר-טשיקוב (יולױשא) 28, א הזכרה צו די שלשים פון אונזער ג. פערװאלטונג-מיטגליד, מיטגרינדער פון „מחזיקי חולים"
נ"ע משה פעלטא
צו װעלכע מיר לאדען אײן אלע מיטגלידער, קרובים, פרײנד און בעקאנטע, װי אויך די פערװאלטונג און מיטגלידער פון בעקער-צעך. די פערװאלטונג
פון „מחזיקי חולים" קילינסקיעגא 120

דעם טיפסטען און הארציגסטען מיטגעפיהל
דריקען מיר אויס אונזער חבר
בונם גערשט
צוליב'ן טויט פון זײן אונפערגעסליכער מ ו ט ע ר
נ"ע רחל
מיר טרײסטען אײך מיט די טראדיציאנעלע װערטער המקום ינחם אותך בתוך שארי ציון וירושלים.
קאלעגען: ש. גוטמאן, נ. בליטענטאל, מ. בוכװאלד, ה. מארגענשטערן, מ. עפשטײן, ש. שפיצװאק, צ. עפשטײן.

די 1-טע און בילינסטע קװעלע פון
רעשטען
אויף פאלטענס און אנצוגער
פון די בעסטע ביליצער און טאמאשאװער סחורות, די מאדערנסטע מוסטערן, אין א גרויסען אויסװאהל. בעקומט מען נאר בײ
R. Szczęśliwy
לאדז, 5 באװאמיעסקא 5
טעל. 156-09
נעדענקט, פראנט 2 שטאק.
(דורכגאנג שטאט 2 שטאק. — נעדענקט, פראנט 2 שטאק.)

אכטונג! אכטונג!
רעבעדיגע קארפען 1.50 פאר א קילא
אויפ'ן פישמארק פילסודסקיעגא 10 (װסכאדניא)
בעמערקונג: די קארפען זענען פון ערשטען סארט און פון די בעסטע האדאװליעס.
דער מארק איז טעטיג די גאנצע װאך.

פאר קראנקע און רעקאנװאלעסצענטען !!!
אריגינעלע ריטורײנען
װי אויך אונגאר-װײנען
אין דער בעסטער קװאליטעט צו זעהר צוגענגליכע פרײזען בעקומט מען אין דעם בעקאנטען װײן-געשעפט פון
ע. שיקיער אינה.: ישראל שיקיער
לאדז, פולנאצנא 1
טעל. 107-84

די בילינסטע קװעלע פון
רעשטען
אויף פאלטענס און אנציגער
פאר הערן און דאמען
פון די בעסטע קװאליטעטן פון ביליצער און טאמאשאװער פאבריקען צו בעקומען נור בײ דער פירמע
M. TAZBIR
לאדז, פיעטריקאװער 23
טעל. 226-39. — פריװאט-װאוינונג.
קאנקורענץ-פרײזען! קאנקורענץ-פרײזען!

Dr. med.
Leon Familier
אינערליכע און קינדער-קראנקהײטען
האט זיך איבערגעצויגען אויף
שערפיען 37 (בענעדיקטא) 6.
נעהמט אן פון 5–7 נאכמ.

שײטלען
צו בעקומען
ק ע ר ש
סטערװאװא 15

נעאָן=רעקלאַמען

אויס'ן לאָדזער געביט און לאָדזער וואָיעוואָדזשטווע נור די

פון אונזער פּראָדוקציע פיהרט אויס

Biuro Techniczne „ELECTRIC"
Inż. I. Teitelbaum
PIOTRKOWSKA 85, tel. 227=99

רעוואָלוציאָנס-נידריגע פּרייזען.
ערשטקלאַסיגע אויספיהרונג.
אָפּצאָהלען אין פּרייז-קורענט אויף פּערלאַנג.

Pierwsza Polska Wytwórnia
Lamp Katodowych i Rury Neonowej
„FRASTAR", Warszawa.

שפּאָרט געלד
דורך קויפען רעיעלע סחורה
צו די ביליגסטע פּרייזען
לאָזט זיך נור ביי דער פירמע
„באַרוויך“
לאָדז, נאַוואָמיעסקאַ 30 טעל. 10=528
וועלכע איז די איינציגע
ביליגע און רעיעלע קוועלע
פון גוטען קידוש=וויין
ביין די געשמאַקסטע פאַלעסטינער,
אונגאַרוויינען, ווי אויך אַלע סאָרטען
ליקער, בראַנפען'ס און מעהר

בעקאַנטמאַכונג.

זונטאָג, דעם 11-טען נאָוועמבער ד. י. 9 אַ זייגער וועט אין לאָקאַל פון דער געזעלשאַפט, פּיעטריקאָווער 89 פאָרקומען

די גענעראַל-פערזאַמלונג

פון דער יודישער געזעלשאַפט צו ערטיילען הילף טויב-שטומע א. נ. „**אזרת אלמים**“ מיט פאָלגענדער טאָג-אָרדנונג:

1) ערעפנונג פון דער פערזאַמלונג, 2) וואַהלען פון אַ פּרעזידיום, 3) לעזען דעם פּראָטאָקאָל פון דער פריהערדיגער גענעראַל-פערזאַמלונג, 4) טעטיגקייטס-בעריכט פאַר'ן יאָהר 1933=34, 5) פּרעלימינאַר פאַר'ן יאָהר 1934=35, 6) לעזען דעם פּראָטאָקאָל פון דער רעוויזיאָנס-קאָמיסיע, 7) פאָרשלאָגען פון די פערוואַלטונגס=מיטגלידער און מיטגלידער פון דער געזעלשאַפט, 8) וואַלן פון פערוואַלטונג און רעוויזיאָנס-קאָמיסיע.

פאַלס ס'וועט נישט ערשיינען די גענוגענדע צאָהל מיטגלידער פאָרגעזעהען אין פאַר. 29 פון פעראיינס=סטאַטוט, וועט דיזעלבע פערזאַמלונג פאָרקומען צום צווייטען טערמין דעמזעלבען טאָג 11 אַ זייגער און וועט גילטיג זיין ביי יעדער צאָהל אַנוועזענדע מיטגלידער.

אכטונג פּוטער
און קאָנפעקציע=סוחרים!
דערמיט ווערט געמאָלדען, אַז עס איז געעפענט געוואָרען אין לאָדז
פּיעטריקאָווער 44, וו. 14
א קאָנסיגנאַציאָנס=לאַגער פון דער פּוטער=פאַבריק
„SEAL“ ווילנא
בעזיצט שטענדיג אויף לאַגער
ביבעראַלען, נוטריעטען, אָפּאָסעמען אז"וו
פערקויפט צו פאַבריקס-פּרייזען.

מודעה. ברוך-קראַנקע! קריפּעל!
ליידענדע אויף פערשידענע ביין=פערקריי=מונגען פון גוף (הויקערס)!

אין לאָדז הײלט צום ערשטען מאָל
דער אמת'ער וועלט=בעריהמטער
ספּעציאַליסט
Ortoped DYR. Natan Rapaport
פון וויען מיט 30-יעהריגער פּראַקטיק און נעמט אָן פון 9 פריה ביז 1 ביי טאָג און פון 3 ביז 7 אָווענד
אין לאָדז, פּילסודסקיעגא 23 №
(פריהער ווסכאָדניאַ 23) טעל. 231-89

ברוך=ל"ידענדע! איהר קענט געזונד ווערן אָהן בלוטיגע אָפּעראַציעס ראַטעוועט אייער געזונט כל-זמן ס'איז נאָך צייט, ווייל דער ברוך ווערט גרויס ווי אַ מענשען-קאָפּ, די קישקעס ווערען פערדרעהט און מ'קען בראַנדיג ווערען.
א הילף און א רפואה! דורך מיין מעטאָדע ערפונדענע ספּעציעל הייל-באַנדאַזשען, וועלכע האַלטען צו די גרעסטע פערנאַכלעסיגטע ברוכען און בעזייטיגען ראַדיקאַל מיט גאַראַנטיע ביי ענפאַנגס=ברוכען. מיין ספּעציאַליטעט איז אויך: הייל-אַפּאַראַטען נאָך דעם סיסטעם פון פּראָפעסאָר ד"ר האָפּפאַ, ד"ר העססינג און קאַלראַש. געגען פלעכע-פוס, שיעפע פיס, ענג. עלעדליי פערקריפּלונגען, פערקרימטע פיס ווי אויך שמערצענדע פלאַט-פיס פאַר אַמפּוטירטע איגוואַלידען אַמעריקאַנישע קונסט-פיס (סטאָלאַן-אַרבייט).
פאַר דאַמען נאָך אָפּעראַציעס קינסטליכע ברוסטען.
ביים אראָפּלאָזען זיך פון מאַגען, קישקעס און געבירמוטער, עמפּפעהל איך ספּעציעלע הייל-באַנדאַזשען לויט דעם סיסטעם פון פּראָפ. ד"ר גלענאַרד.
געדענקט די אדרעס:
אָרטאָפּעדישע אנשטאַלט 23 פּילסודסקיעגא 23.

מעטאַל-בעטען
מאַטראַצען אַלער אַרט
קינדער=וועגעלעך
אין אַ רייכען אויסוואַהל
ווירשימאַטשקעס, אייז-קאַסטענס, פעלד-בעטען פּאַטענט „Perfekt" א. ד. גל. קויפט מע אַמביליגסטען אין דער עלטסטער און רעיעלסטער פירמע
J. B. WOŁKOWYSKI
עקזיסטירט פון יאָהר 1896
פאַבריקס=לאַגער:
לאָדז, נאַרוטאָוויטשאַ 11
טעל. 137=70
געדענקט דעם אַדרעס!
ספּעצ. רעפּעראַטור-ווערקשטעל און לאַקירערײַ

ראַהמען אוואַלנע, סטילאָווע
ראַהמען צו גאַרדינען
אין א גרויסער אויסוואַהל.
קינסטלערישע בילדער (פון יעדער פאָטאָגראַפיע)
אלײַגרעהמען בילדער
שייבען צו פענסטער. אלעס קען מען בעקומען צו די ביליגסטע פּרייזען נור אין דער פירמע
Roma Spokojna
Łódź, Piotrkowska 13
קומט און איבערצייגט אייך! סאָלידע בעהאַנדלונג!

די וועלט-בעריהמטעסטע דאָקטוירים האָבען פעסטגעשטעלט, אַז 75 % קראַנקהייטן אנטשטייען צוליב אבסטרוקציע.
אַ קראַנקער מאָגן איז די היבטיקסטע סיבה פון אנטשטיין פון קראַנקהייטן, - פאַראומרייניקט דאָס בלוט און שאַפט אַ שלעכטע שטאָף-וועקסלונג.
ZIOŁA Z GÓR HARCU
D-ra LAUERA
ווי עס האָבן פעסטגעשטעלט די גרעסטע דאָקטוירים, זענען אַן אידעאַל מיטל פאַר געזונט מאַכן דעם מאָגן, באַזייטיקן אבסטרוקציע. זענען אַ לייכט רייניקונג-מיטל. פאַרלייכטערן די אויפגאַבע פון די פאַרדייאונג-אָרגאַנען, פאַרשטאַרקן דעם אָרגאַניזם און וועקן דעם אַפּעטיט.
ZIOŁA Z GÓR HARCU D-ra LAUERA
באַזייטיקן די ליידן פון לעבער, נירן, גאַלשטיינער. העמאָרידן-ליידן, רעומאַטיזם, און אַרטעריעסקלעראָזיס.
די פּרייז פון אַ שאַכטל 1.50 זל.;
אַ דאָפּלט-שאַכטל 2.50 זל.
צו בעקומען אין אַפּטייקן און אַפּטייק-סקלאַדן.

אויערן, נאָז און האַלז קליניק
מיט בעטען פון Dr.
Z. Rakowski
פּיעטריקאָווער 67, טעל. 127-81.
נעהמט אָן שטענדיגע קראַנקע (צווע-אָפּעראַציע א. ז. וו.) ווי אויך אַמבולאַ-טאָרישעס פון 11-1 און פון 5-8 אָווענט.

Dr. med.
Haltrecht
ספּעציאַל-אַרצט פאַר הויט-און געשלעכטס קראַנקהייטען
פּיעטריקאָווער 10, טעל. 245-21
נעמט אָן פון 8—11 פריה און פון 1³⁰—2³⁰ מיטאָג
און פון 7—9 אָווענר.
זונטאָג פון 10—1 בייטאָג.
עלעקטראָגאַליזען.
פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פּרייזן!
פאַר פרויען אַ ספּעציעלער וואַרטע-זאַל.

Dr
Wajnberg
ספּעצ. פון לונגע, האַרץ און סקלעראָזי-קראַנקהייטען
וואָלינט יעצט פּיעטריקאָווער 145
טעל. 126-02.
נעמט אָן פון 9—10 פריה, 3—5, 8—9 אָוו.

7.50 זל. טעגליך — אָטוואָצק — 7.50 זל. טעגליך
קלימאַטישע וואַלד=סטאַציע
Sanatorjum
D-ra med. W. PRZYGODY
לונגען=אַפּטיילונג: ס'ווערען געהיילט לונגען-קראַנקע לויט די נייעסטע מעטאָדען.
כירורגישע אַבטיילונג: עס ווערען געמאַכט: אָרמע, איבער-ברעכונג פון פערוואַקסונגען, דורכשניידען פוג'ם נערוו א. ז. וו.
ספּעציעלער פּאַוויליאָן: ריטשאַלט-פּרייזען צוגעפּאַסט צו דער איצטיגער קריזיס-צייט נעמען אַרום: פולע אויסהאַלטונג, מעדיצין, אָויפּויכס, רענטגען, אַנאַליזען א. אַ.
כשר'ע קיך! — געשמאַקע כשר'ע קיך. — כשר'ע קיך!
פאַר רעקאָנוואַלעסצענטען זאָרגפעלטיגע אויפזיכט.

לערנט זיך א פאַך
אין די וואַרשאַוער פון „אָרט“
אין לאָדז. וואָלטשאַנסקאַ 27!!!
די קאַנצעלאַריע פון דער געזעלשאַפט „אָרט“ נעמט אָן איינשרייבונגען אויף פאָלגענדע קורסען אין וואַרשטאַטען:
מעכאַנישע ואַקען-אַרבייט, מעכאַנישע טריקאָטאַזש-אַרבייט, מעכאַנישע וועבערייַ, מאַשינערי-שטיקערייַ, אויסאַרבייטונג פון העמשקעס, פרויען-שניידעריי און צושנייַדען, וועש-נייען און צושניידען, גאָרסעטען-אַרבייט און צושניידען, היטפּיצעריי און פּערשידענע האַנד-אַרבייט. אָנדולאַציע און מאַניקור.
די קאַנצעלאַריע איז טעטיג טעגליך פון 9 פריה ביז 9 אָווענט.

מאָטאָרען
עלעקטרישע נייע און געניצטע צו די נידריגסטע פּרייזען. רעפּעראַטור-ווערקשטעלע. איבערוויקלונג פון מאָטאָרען און דינאַמאָ-מאַשינען. עלעקטרישע אינסטאַלאַציעס פון קראַפט, ליכט און סיגנאַל זאַציעס מיהרט אויס
Przeds. Inżyn. Elektro-Mechan.
Maurycy RAK, Cegielniana 19
tel. 214-11 i 243-66.

פאַר גאַרד,
ביזשוטעריע
און לאַמבאַרד=קוויטעס
צאָהלט די העכסטע פּרייזען
איזידאָר פּיאַלקאַ
פּיעטריקאָווער 7.

לחברי קבוץ הכשרה
בורוכוב
משתתפים אנו בצערכם הגדול ובכאבכם העמק למות הח׳
יעקב שטינברג
בהגשמה חלוצית תמצאו תנחומים.
קבוץ „הגולה“
של „הנוער=הציוני“

הננו מביעים את רגשי השתתפותנו לחברנו, מנהל החוג האספורטאי שע"י הכתדרותנו, הח׳
בנימין גרשט
למות עליו
אמו
בעבודתו הלאומית ימצאו נחומים
הועד של הסתדרות ציונים רדיקליים „התחיה“ בלודז,
ועד ה„חוג האספורטאי“ שע"י „התחיה“ 4631

ביום א׳ י"ט מרחשון 28/X 34
מלאת שנה למות אחנו שנקטף בימי עלומיו בחזית ההגשמה
אלימלך קורנפלד ז"ל
ב12 בצהרים תיקם מצבה על קברו ותערך **אזכרה** לשמו הנוער והצבור הציוני מתבקש לבוא ולהשתתף בהקמת המצבה ועריכת האזכרה.
הסת. שומרית לאומית „הנוער הציוני“,
„קבוץ הגולה“ בלודז
ו„הקן“ בלודז

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבער טאָכטער און שוועסטער
פּרל׳ צעשא הערצבערג
מיט ה׳ העניעק גוטמאַן
ווינשען מיר אַ האַרציגען מזל טוב און אַ גליקליכע צוקונפט.
עלטערן
יעקב און ציריל הערצבערג
שוועסטער לאַלאַ הערצבערג
געברידער פרץ און חיים

אַ הערצליכען מזל טוב ווינשען מיר אונזער ליבע
צעשא הערצבערג
און העניעק גוטמאַן
צו זייער חתונה, וועלכע איז פאָרגעקומען שבת צונאַכטס. ד. 20.X.34
מיר ווינשען זיי אַ גליקליך צוזאַמענלעבען.
פעטער און מוהמע
יעקב אַפּעלבוים.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבע שוועסטער און שוועגערין
פּרל. העלאַ שוואַרץ
מיט ה׳
כתריאל שמולעוויטש
ווינשען מיר אַ האַרציגען מזל-טוב און אַ גליקליכע צוקונפט.
שוואָגער
בנימין באַרוכאָוויטש און פרוי,
שוועסטער דינה שוואַרץ
און משה קאַטשקאַ.

רוזשאַ זאַרזשעווסקאַ
שמעון לעווקאָוויטש
פערלאָבט
לאָדז, דעם 20/X, 1934

צו דער פערלאָבונג פון מיין ליבע שוועסטער, שוועגערין און קוזינע פרייליין
רוזשאַ זאַרזשעווסקאַ
מיט ה׳
שמעון לעווקאָוויטש
ווינשען מיר זיי אַ גליקליכע צוקונפט.
משה שמייסער און פאַמיליע
לייב לענקינסקי און פאַמיליע
מלך בלאַט און פאַמיליע
פאַלאַ קאַטשמאַרעק און זוהן
יחיאל זאַרזשעווסקי
און פאַמיליע
ישראליק זאַרזשעווסקי
און פאַמיליע

Dr.
S. Kantor
ספּעציאַליסט פאַר הויט און ווענערישע קראַנקהייטען (סיפיליס און טריפּער), היילט מענער = שוואַכע
וואָוינט יעצט
Piotrkowska 90, tel. 129=45
נעמט אָן פון 8—2 נאָכמ. און פון 4—9 אָוו.; זונטאָג און יום-טוב פון 8—2 נאָכמ.
פאַר אונבעמיטעלטע – לעטשניצע-פּרייזן.

פויליש-לעטישע האנדעלס-בעציהונגען

ר י ג א, 25 (ספ. טעל.)
דער פוילישער באטשאפטער אין ריגא מינ. בעטשקאוויטש האט פאר פרעסע-פארשטעהער ערקלערט, אז א פוילישע דעלעגאציע פיהרט איצט אונטערהאנדלונגען צו פערגרעסערען דעם לעטישען מארק פאר פוילישע אויסארבייטונגען און צו פער-אינטערעסירען די לעטישע אינדוסטריע מיט גרע-סערע בעשטעלונגען מצד פוילען.

פוילישע און דייטשע אמבאסאדארען

וו א ר ש א. 25 (טעלעפאניש).
די פוילישע רעגירונג און די דייטשע רעגי-רונג האבען צוזאמען בעשלאסען זייערע געזאנד-שאפטען אין ווארשא און אין בערלין צו דערהויבען פון 1-טען נאוועמבער ד.י. צו די ראנגעס פון אמבאסאדארען. אויף די דאזיגע אמטען זענען געבליבען די ביז-איצטיגע באטשאפטערס.

אמעריקאנער רעגירונג צווינגט די בענק צו פיהרען א ליבעראלע קרעדיט-פאליטיק

נ י ו-י א ר ק, 25 (ספ. טעל.)
פון וואשינגטאן איז מען מודיע, אז אויף א באנקירען-צוזאמענפאהר, האט פרעז. רוזוועלט געהאלטען א רעדע וועגען דער ווירטשאפטליכער סיטואציע אין אמעריקא און וועגען דער קרעדיט און באנקען-פאליטיק פון דער רעגירונג.
דער פרעזידענט האט אויסגעפיהרט, אז די בענק זאלען אנהויבען פיהרען א מעהר ליבעראלע קרעדיט-פאליטיק, כדי אויפצולעבען דאס ווירט-שאפטליכע לעבען פון לאנד, אויב נישט, וועט די רעגירונג זיין געצוואונגען צו פינאנסירען דאס ווירטשאפטליכע לעבען מיט דער הילף פון איהרע צאהלרייכע קרעדיט ארגאניזאציעס, וואס וועט מאכען קאנקורענץ די פריוואטע בענק.

ליקווידירטער אויפשטאנד אין אסטוריא

פ א ר י ז, 25 (ספ. טעל.)
פון מאדריד איז מען מודיע, אז דער פרעמ-יער לערו האט ערקלערט, אז דער אויפשטאנד אין אסטוריא איז ענדגילטיג ליקווידירט.

שטראפען פאר פיהרען „אונ-לעגאלע" עולים קיין א"י

י ר ו ש ל י ם, (ימ"א) דאס יפו'ער קרייז-געריכט האט בעשטעטיגט די אורטיילען פון דער ערשטער אינסטאנץ געגען די פערזאנען, וואס זע-נען בעשולדיגט געווארען אין מיטהעלפען ארייג-צופיהרען קיין א"י „אונלעגאלע" עולים מיט דער גריכישער שיף „יאניאן", דער אייגענטימער פון דער שיף איז פערמשפט געווארען צו 6 חדשים תפיסה און 100 פונט געלד-שטראף און דער קאפי-טאן צו דריי חדשים תפיסה און 50 פונט געלד-שטראף. חוץ דעם איז בעשטעטיגט געווארען דער אורטייל גענען דריי יודישע ספארט-אינסטרוקטא-רען, וועלכע זענען געווען בעשולדיגט אין מיט-העלפען די „אונלעגאלע" עולים צו לאנדען אויפ'ן א"י-ברעג. די דריי יונגעלייט זענען פערמשפט גע-ווארען צו א געלד-שטראף פון 50 פונט יעדערע ר.

NOWOSCI ANGIELSKIE BIELSKIE oraz PLEDY
SKŁAD SUKNA i KORTÓW
E. i L. KAHAN
PIOTRKOWSKA 80 telefon 268-52.
Skład Komisowy: Z. Bornstein Starzyckiej Manufaktury.

ערב פלעביסציט אין סאאר-געביט

שוין פעסטגעשטעלט אין די רשימות נישט בערעכטיגטע שטימען

פ א ר י ז, 25 (ספ. טעל.)
„האוואס" איז מודיע פון גענף: דער אינ-טערנאציאנאלער קאמיטעט, האט איבערגעגעבען דעם פעלקער-ליגע-ראט א מעמאריאל, אין וועלכען עס ווערט פעסטגעשטעלט, אז פון דער צאהל 350 טויזענד פערזאן, וועלכע זענען בערעכטיגט צו שטימען אין סאאר-געביט, דארף מען אראפרעכע-נען מינדעסטענס 75 טויזענד, ווייל די מוניציפאל-קאמיסיע האט בעוואוסטזיניג אריינגעשריבען אין די רשימות פאלשע נעמען און נישט איינגעשריבען אזעלכע, וועלכע האבען מיט אן'אמת שטים-רעכט און אזוי ארום פאווארירט דעם דייטשען פראנט.

וויכטיג
פאר בעקערס!
א מאדערנער בעקער-אויווען 7^{20} מעטער לאנג אויף 5^{45} ברייט מיט אויסגעלעגטע קאכעלקעס, מיט דאפעלטער פייערונג איז פון באלד צום געברויך צו פערקויפען. אל. קאשטשושקי 11,ביים הויז-ווערכטער.

א פעהיגע
בופעטאורע
מיט רעפערענצען קען זיך מעלדען אין דער צוקערניע „Źródło" פושעיאזד 1 גאמאלינסקי.

Dr. med.
Z. DATYNER
אוראלאג
ספעצ. פאר נירען, בלאז און אורין-קראנקהייטען
ZACHODNIA 59a, tel. 148-95
נעהמט אן פון 2–3 און פון 6–8 אוו.

Dr.
Szymon Grinberg
פילסודסקיעגא 55,
טעל. 168-58.
נעמט אן פון 12–1 און פון 5–7 אוו.

Dr. med. Niewiażski
ספעציאליסט פאר סיפילים, טריפער און הויט-קראנקהייטען. בעהאנדלונג פון מענער-שוועכע
אנדזשעיא 5 טעל. 159-40.
צוריקגעקעהרט
נעהמט אן פון 8—11 און פון 5—9 אוו.
זונטאג און יום-טוב פון 9—1 פארטימאגי
בעזונדערער ווארטע - זאל פאר פרויען.

Dr. HELLER
ספעצ. פאר הויט און ווענערישע קראנקהייטען און מענער-שוועכע
8 טראוגוטא 8, טעל. 179-89
נעמט אן פון 8–11 און פון 4–8 אוונט,
זונטאג פון 11–2 מיטאג.
פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל.
אונבעמיטעלטע —לעטשניצע-פרייזן

פאפיר-שפאגאט, קילא 1.80 זל.
Skład papieru i szpagatu S. Z. Orbach, Łódź, Piotrkowska 33, tel. 149-53.

צו פערקויפען א שטריק-מאשין גראסער 7 x 55 אין בעסטען צושטאנד. צו ער-פאהרען שקלנא 16 אין קעלער ביים שטריקער.

קליינע שלאסעריי-נאפראוועס און שווייסונגען ביליג ביי רעדער, קאנסטאנ-טינער 11/13, רוג זאכאדניא.

Dr. med.
Szreiber
כירורג
צוריקגעקעהרט
9 Narutowicza 9
tel. 122-95.
נעמט אן פון 2 ביז 3 און פון 7 ביז 8^{30} אוונט.

R. ULBRICH, Łódź
Piotrkowska 189, tel. 166-14
רעפעראטור-ווערקשטעל
פון נייה-מאשינען
די פירמע עקזיסטירט זייט 1880

Dr. Artur Banasz
כירורג-אוראלאג
וואולטשאנסקא 23
טעלעפאן 139-88.
נעהמט אן פון 4–6 נאכמיטאג.

Dr. med.
Eychner Jakób
ספעציאל. פון אינערליכצאון קינדער-קראנקהייטען
שרודמיעסקא 12, טעל. 111-24.
נעמט אן טעגליך פון 5 ביז 7 אוונד.

Dr. med.
Alfred LEWI
choroby wewnętrzne
przeprowadził się
na ul. Piłsudskiego 51
tel. 241-98

Dr. med.
G. Fridstein
אינערליכע קראנקהייטען
האט זיך איבערגעצויגען אויף
ציגעל-גאס 11, טעל. 117-95
נעהמט אן פון 6—7½ אוונד.

Dr. med. D. WAJSKOPF
צוריקגעקעהרט
אינערליכע קראנקהייטען, ספעציעל מאגען, קישקעס און לעבער, רענטגען-שטראהלען.
נעהמט אן פון 4—7
פיעטריקאווער 101, טעל. 114-82

Dr. med. Józef Imich
צוריקגעקעהרט
ספעציאל-ארצט פאר האלז, נאז און אויערען-קראנקהייטען
ארדינאטאר פון לארינגאלישען אפטיילונג אין פרעז. מעשטשאנסקים שפיטאל
מאניושקי 1, טעל. 209-97
נעמט אן פון 5—7 אוונד.

בידזשוטעריע גאלד, זילבער און לאמבארד-קוויטעס
קויפט איך און צאהל די העכסטע פרייזען
Zakład Zegarmistrzowsko-Jubilerski
J. SOŁOWIEJCZYK, Piotrkowska 54
ווערקשטעל אויפ'ן ארט.

יעדער איינציגער
האט זיך איבערצייגט, אז פאר
מעבעל
דיוואנעס, קרישטאל, בראנז, נייה-מאשינען, שרייב-מאשינען, פעלצען, גארדעראבען אז"וו צאהלט די העכסטע פרייזען
א. ווייצמאן,
שענקיעוויטשא 6, טעל. 191-00
בעמ.: די נייעסטע מאדערנע מעבעל. בעסטע קוואליטעט שמעגדינ אויף לאגער פרייזען ניעדריגע.

ס'ווערט געזוכט
א פערזאן, וואס האט בעקאנטשאפט אין פירמעס פון מאניפאקטור-אויסארבייטונגען א.ז.וו. כדי אויפצונעהמען בעשטעלונגען פאר אן'עקספעדיציע - טראנספארט-ביורא. אפערטען אונטער „E. 1000" אבצוגעבען אין אנאנסען-ביורא פוקס, פיעטריק. 50.

לעטשניצע
פון דאקטוירים - ספעציאליסטען
זגערזשער 17
טעל. 116-33
רענטגען-גאבינעט
וועגעראלאגישעס אמבולאטאריום
פון 9 פריה ביז 8 א זייגער אוונט.
וויזיט 3 זל.

לעטשניצע
פאר וועגערישע קראנקע
פון דאקטוירים ספעציאליסטען
לאדז, זאוואדזקא 1
טעל. 122-73
טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אבענד.
וועגעריש-קראנקע, מענער-שוועכע
און הויט-קראנקהייטען
אנאליזען פון בלוט און אורין
די פערהיטונגס-סטאציע
איז טעטיג א גאנצען מעת לעת
פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל
א בעראטונג 3 זל.

Dr. W. ŁAGUNOWSKI
Piotrkowska 70, tel. 181-83
spec. choroby skórne, weneryczne i moczopłciowe
(Leczenie niemocy płciowej).
Gabinet Roentgeno-leczniczy.
Przyjmuje od 8^{30} do 10^{30} 1—2^{30}, od 6. do 8^{30} w. w niedzielę i święta od 10—1
Oddzielna poczekalnia dla pań.
Dla niezamożnych CENY LECZNICE.

לעהרערס
מיט רעגירונגס-רעכט 18 יאהר פראקטיק, ערטיילען פויליש, יודיש, פראנצויזיש, עספעראנטע, דייטש, בוכהאלטעריע און מאטעמאטיק.
שוו. יאקובא 12
רעכטע אפיצינע, 1. טער שטאק, וואוי-נונג 30, שיף.

Zawiadamiam
mieszkańców Łodzi i okolicy, iż w związku z zbliżającą się zimą uruchomiłem dział
Pogotowia Zduńskiego
TEL. 189-35
które wykonywać będzie wszystkie **roboty pilne**. Budowy, przebudowy i reperacje.
Edmund Zalewski
Zakład Zduński
Wólczańska 77, tel, 189-35.

Dr. med. R. Zalcwasser
כירורג
ציגעל-גאס 19 טעל. 125-17
נעהמט אן פון 1–2 און פון 4–6 נאכמ.

Dr. L. FALK
ספעצ. ארצט פאר הויט- און וועגערישע קראנקהייטען
Nawrot 7, tel. 128-07.
עמפפאנגט פון 10–12 און פון 5–7 נ"מ

ברוך-קראנקע!!!

ערשטע און איינציגע ארטאפעדישע הייל-אנשטאלט אין לאדז, פון דעם אין גאנץ פוילן בעריהמטען ספעציאליסט ארטאפעד דיר. י. ראפאפארט, וועלכער עקזיסטירט 30 יאהר און איז געווארען אנערקענט פון פיל בעוואוסטע פראפעסארען.

Dyr. J. Rapaport

ברוך-ליידענדע! ספעציעלע ארטאפעדישע גומי הייל-באנדאזשען פון מיין ארטאפעד. הייל-אנשטאלט בעזייטיגען אהן שום אפעראציע, ראדיקאל שנעל און זיכער מיט דעם גרעסטען ערפאלג, די שווערסטע, נעפעהרליכסטע און פערעלטערסטע ליידענדע ברוכען ביי מענער, פרויען און קינדער. — ספעציעלע ארטאפעד. הייל-באנדאזשען פאר צו ריקגעקומענע ברוכען נאך אפעראציעס, ווי אויך ספעציעלע אינדיווידועלע צוגעפאסטע ארטאפעד. בויך-באנדאזשען געגען אראפלאזען זיך פון מאגען און קישקעס.

פאר קאליקעס, הויקערס און אלערארט פעהלער פון גוף!
אין מיין ארטאפעד. הייל-אנשטאלט ווערען אויסגעפערטיגט די היילבארטע און פון פיל פראפעסארען אנערקענטע מעטאדע ספעצ. ארטאפעד. הייל-גארסעטען פאר פערקרימונג פון רוקען-ביין (Skrzywienie Kręgosłupa), ביין-שווינד-זוכט, ליימונגען, פערקרימטע פיס ביי קינדער און ערוואקסענע קינסטליכע הענד (פראטעזען) און פיס, ווי אויך די פראקטישסטע ארטאפעדישע אפאראטען פאר שמערצליכע פלאט-פיס לויט גיפס-מאדעל.

אלע קראנקע אין מיין ארטאפעד. הייל-אנשטאלט, ווערען נאר פון מיר פערזענליך בעהאנדעלט.
30 יעהריגע פראקטיק, פולע גאראנטיע!
ערמעסיגטע פרייזען! עמפפאנגט טעגליך פון 9 פריה ביז 7 אוו.
עס ווערען אויך אנגענומען מיטגלידער פון אובעזפ. ספאל. (קאסע-כאריך).
ערשטע און איינציגע ארטאפעדישע הייל-אנשטאלט אין לאדז
Spec. Dyr. J. RAPAPORT, Ortoped.
פון לעמבערג
Łódź, Wólczańska 10, front, parter, tel. 221-77.

הערצליכען דאנק
איך מאך עפענטליך בעקאנט, אז דער ה' דיר. י. ראפאפארט, וואוינהאפט אין לאדז, וואולטשאנסקא 10, דער בעריהמטער ארטאפעדישער ספעציאליסט האט אין א קורצער צייט מיך בעפרייט, אדאנק זיין הייל-ארטאפעדישען באנדאזש פון רופטור, וואס איז ענטשטאנען נאך אן'אפעראציע. איך בין גענצליך אויסקורירט פון רופטור.
(—) Leokadja Herkt
Łódź, Nowe Chojny), ul. Miła 7.

מפלה פון די אמעריקאנער היטלעריסטען

ניו-יארק, 25 (יט״א טעלעגראפיש)

אין טשיקאגא איז פארגעקומען א קאנפע- רענץ פון דער היטלעריסטישער אנטי-יודישער באיקאט-ארגאניזאציע „דאווא“, וועלכע בעשטעהט פון אמעריקאנער דייטשען.

די קאנפערענץ האט געהאט א מיאוסן דורכ- פאל, זי האט זיך געענדיגט פריהער ווי זי האט זיך געזאלט ענדיגען. סך הכל זענען געקומען 100 דעלעגאטען. צוליב דעם שוואכען אינטערעס איז אויך נישט פארגעקומען די אויסשטעלונג, וועלכע איז געווען פאראויסגעזעהען אין פראגראם.

אדמיניסטראטיווע מאכט

שטערט דער ענטוויקלונג פון תל-אביב

תל-אביב (יט״א) אין די געגענזייטיגע בעציהונגען צווישן די תל-אביב׳ער מוניציפאליטעט און דער רעגירונגס-אדמיניסטראציע איז אויסגע- בראכען א מכסוך, וואס עס האט געצוואונגען דעם בירגערמייסטער פון תל-אביב, מאיר דיזענגאף, צו ווענדען זיך צום שטעלפערטרעטער פון הויך-קאמי- סאר, דעם גענעראל-סעקרעטאר פון דער א״י-רעגי- רונג מר. האל, וועגען אפהאלטען א קאנפערענץ איבער דער געשאפענער לאגע.

די תל-אביב׳ער מוניציפאליטעט בעקלאגט זיך, אז דער יפו׳ער דיסטריקט-קאמיסאר, וועלכען תל-אביב אונטערלינט אדמיניסטראטיוו, האלט אפ חדשים לאנג פערשידענע וויכטיגע בעשלוסען פון דער מוניציפאליטעט, וועלכע נויטיגען זיך אין דער באשטעטיגונג פון דער אדמיניסטראטיווער מאכט און ווערען נישט ערלעדיגט.

די פרעסע בעקלאגט זיך, אז די דיסטריקט- אדמיניסטראציע מאכט כלערליי שטערונגען דער ענטוויקלונג פון דער שטאט תל-אביב.

כפר „מאקס נארדוי“

ירושלים, (יט״א) נעבען גדרה, איינע פון די ערשטע בילו-קאלאניאס אין דרום, האט די געזעלשאפט „מעבית“ ערווארבען א באדען-שטח, אויף וועלכען עס וועט געגרינדעט ווערען א קאלא- ניע מיט׳ן נאמען „כפר מאקס נארדוי“. יעדע קאלאניסטען-משפחה וועט אויף אויסצאהלען בעקו- מען 10 דונאם ערד, פאר די ארבייטער איז פאר- אויסגעזעהען א ספעציעלע זידלונג.

ווייטערדיגע אונטערהאנדלונגען

צווישען ציונ. עקזעקוטיוו מיט רעוויזיאניסטען

לאנדאן, 25 (יט״א טעלעגראפיש) די אונ- טערהאנדלונגען פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיוו מיט די רעוויזיאניסטען קומען ווייטער פאר.

בריטישע דעטעקטיוועז ביי די גריכישע פארטען

זוכען אונלעגאלע עולים קיין א״י

סאלאניקי, 25 (יט״א טעלעגראפיש). צו די גריכישע פארטען זענען געקומען דעטעק- טיוון פון ארץ-ישראל, וועלכע זוכען אונלעגאלע אימיגראנטען.

דער בריטישער קאנסול אין סאלאניקי האט אויפגעהערט ארויסצוגעבען וויזעס גריכישע מיידלעך, וואס האבען חתונה מיט ארץ-ישראל-בירגער.

די אויספארשונג וועגען בלוטיגען געשעהעניש אין קלוב „הפועל“ אין ווארשא

ווארשא, 25 (טעלעפאניש)

די אויספארשונג פרום דעם געהיימנישפולען שאס אין ספארט-קלוב „הפועל“, וואו עס איז אומגעקומען דער מיטגליד יעקב זאנדלויפער, האלט שוין ביים סוף.

ווי מען גיט איבער זאל דער פערוואונדע- טער אברהם ווילענסקי זיך האבען מודה געווען, אז ער האט אונפארזיכטיג מאנופולירט מיט׳ן רע- וואלווער.

לויט ווילענסקי׳ס ערקלערונגען איז ער גע- זעסען אין דער געזעלשאפט פון 5 חברים און געפיהרט א לעבהאפטע שמועס. אין א געוויסען מאמענט האט ער דערזעהען אויפ׳ן טיש א רע- וואלווער, וועלכען ער האט גענומען בעקוקען און דערביי האט דער רעוואלווער אויסגעשאסען.

נעכטען איז אין מעדיצין-קאבינעט פון גע- ריכט פארגעקומען די אונטערזוכונג פון קערפער פון אומגעקומענעם זאנדלויפער.

די סעקציע האט אדורכגעפיהרט דער פרא- פעסאר פון ווארשאווער אוניווערזיטעט גזשיווא- דאמבראווסקי.

די לויה וועט פארקומען היינט פרייטאג נאכמיטאג.

נעכטען האט די פראקוראטור אדורכגעפיהרט א לאקאל-וויזיע אויפ׳ן ארט פון טראגישען געשע- העניש. דער קלוב „הפועל“ איז נעכטען שוין געווען נארמאל טעטיג. נעכטען פארמיטאג האט מען ווילינסקי׳ן איבערגעפיהרט אין צענטראל- ארעסט אויף דאנילאווסקא-גאס.

באיקאט פון דייטשע הערינג

ווארשא, (יט״א) לויט דער איניציאטיוו פון צענטראל-קאמיטעט פאר דער אנטי-היטלעריס- טישערווירטשאפטליכער אקציע איז צונויפגערופען געווארען א דרינגענדע בעראטונג וועגען עלימיני- רען דעם אימפארט פון דייטשע הערינג, וואס זענען בעשטימט צו ווערען געראכערט אויף פיק- לינגען. אין דער דאזיגער בעראטונג האבען זיך בעטייליגט: א דעלעגאט פון דעם „אימפארטערען- פערבאנד פון פרישע הערינג“ אין פוילען, פאר- שטעהער פון די גרעסטע פאבריקען פון דער פיש- אינדוסטריע ווי אויך אייגענטימער פון די ווארשא- ווער הורט-לאגערען פון פיקלינגען-פערקויף.

די בעראטונג האט איינשטימיג פעסטגעשטעלט די מעגליכקייט צו עלימינירען דעם אריינפיהר פון דייטשע רויהע הערינג קיין פוילען, וועלכע מען קען לייכט פערטרעטען מיט הערינג, וואס ווערען געפאנגען אין האלאנד, ענגלאנד און נארוועגיען, חוץ דעם דארף אויסגענוצט ווערען דער פוילישער פארט אין גדיניע ווי אויך אלע פוילישע טראנס- פארט-מיטלען.

דער דעלעגאט פון „אימפארטערען-פערבאנד פון פרישע הערינג“ האט ערקלערט, אז א דאנק די בעמיהונג פון דעם דאזיגען פערבאנד איז שוין געשלאסען געווארען אנ׳אפמאך מיט א האלענדישער פירמע, וועלכע האט זיך פארפליכטעט צו ליפערן אין די נאהענטסטע טעג צום גדיניער פארט די ערשטע שיף מיט 600 טאן האלענדישע רויהע הערינג.

די אנוועזענדע פראדוצענטען פון דער פיש- אינדוסטריע האבען אויסגעדריקט זייער פולע פער- שטענדניש פאר דער באיקאט-אקציע און האבען זיך שריפטליך פערפליכטעט, נישט צו בעציהען קיין שום הערינג פון דייטשלאנד און זיך נישט צו בענוצען מיט קיין דייטשע טראנספארט-מיטלען.

אויך די הורט-סוחרים האבען זיך סאלידא- ריזירט מיט דער באיקאט-אקציע און האבען זיך מתחייב געווען נישט צו פערקויפען קיין פיקלינגען, וואס זענען געראכערט געווארען פון דייטשע הערינג.

די ווארשאווער סוחרים, וואס פערקויפען פיקלינגען, האבען בעשלאסען זיך צו ווענדען צו אלע הערינג-סוחרים אין גאנץ פוילען מיט אנ׳אפעל, אז זיי זאלען זיך דורכאויס סאלידאריזירען מיט דער באיקאט-אקציע, וואס ווערט געפיהרט דורך דעם צענטראל-קאמיטעט פאר דער אנטיהיטלעריסטישער ווירטשאפטליכער אקציע.

יודיש טעאטער
פילהארמאניע
נארוטאוויטשא 20, טעלעפאן 213-84.

גאנ׳ץ לאדז ווייסט שוין,
אז פערברענגען 3 פרייליכע שעה —
קען מען נאר ביי דער
פרייליכער
יודישער באנדע
וואו די זינגענדיגע און טאנצענדיגע „באנדיטען“:
חנה גראסבערג, לילי ליליאנא, מאלווינא ראפעל, דוד לעדערמאן, לעאן ליבגאלד, הערמאן פענינשטיין, זישע קאץ, אייזיק ראטמאן
און די צוריקגעקומענע
לאלא פאלמאן
ברענט א וועלט!
היינט פרייטאג 9 אוו. מארגען שבת 4 נ.מ. און 9 אוו.
ווילדער וויכטיג ביילעס
די בייליסטע באנדע שלאגערס!!!
א. נ. ארויז ווערט
געכשרט!...
(פון די לאדזער כלל-טוער ביז צום פעלקער-בונד...)
גסזאנג! / טענ׳ץ! / הומאר! / גלייכווערטלעך! / שפאנענדער אינהאלט!
פרייזען: פון 60 גר. ביז 2 זל. — שבת ביי טאג גאנצער פארטער 1 זל. קינדער פריי!
דיריגענט: דוד ביגעלמאן. קאנפעראנסיער הערמאן פעניגשטיין.
אינספ.: ראובן מארסאלאוו. אדמ.: ב. גאדיק.
שטארקע פארבערייטונגען
צו א גאנץ נייעם גרויסען רעווי-פראגראם
זאל לעבען עמך!..
פרעמיערע-פארשטעלונג — דאנערשטאג, ד. 1-טען נאוועמבער

עהרען-פרעזידענט פון דרום-אפריקאנישער ציוניסטישער פעדעראציע אפגעפלויגען קיין לאנדאן

מיטצוהעלפען איינשטעלען אינערליכען שלום אין ציוניזם

יאהאניסבורג, (יט״א) די עקזעקו- טיווע פון דער דרום-אפריקאנישער ציוניסטישער פעדעראציע האט בעהאנדעלט די לאגע אין דער ציוניסטישער ארגאניזאציע אין צוזאמענהאנג מיט די אינערליכע פארטיי-מחלוקת׳ן. די עקזעקוטיווע האט אין דער אננענומענער רעזאלוציע אויסגע- דריקט איהר טיפע בעזארגניש צוליב די עקזיס- טירענדע פערהעלטנישען און בעשלאסען צו דע- לעגירען קיין לאנדאן דעם עהרען-פרעזידענט פון דער דרום-אפריקאנישער פעדעראציע, דעפוטאט קענטרידזש, וועלכער זאל זיך בעטייליגען אין די דויערנדע פערהאנדלונגען פון דער וועלט-עקזע- קוטיווע מיט די פארשטעהער פון די אפאזיציא- נעלע גרופירונגען וועגען איינשטעלען א שלום אין דער ציוניסטישער בעוועגונג. דעפוטאט קענט- רידזש איז שוין אפגעפלויגען קיין לאנדאן.

באפטיסטישע פראטעסט-אקציע געגען די יודען-רדיפות אין דייטשלאנד

בערלין, (יט״א). דער יט״א-קארעספאנ- דענט דערוויסט זיך, אז אין משך פון די לעצטע טעג איז די דייטשע רעגירונג פערשאטען געווארען מיט טויזענדער דעפעשען פון דער גאנצער וועלט, צוגעשיקט דורך די באפטיסטען-געמיינדען אין אלע וועלט-טיילען מיט פראטעסט-אויסדריקען געגען די יודען-רדיפות פאליטיק פון דער דייטשער רעגירונג. געשעהען איז עס אין צוזאמענהאנג מיט א בעשלוס פון דער העכסטער אינסטאנץ פון דער באפטיסטישער קירך, וועלכע האט אויפגעפאדערט די באפ- טיסטען-קהלות איבער דער גאנצער וועלט אויפצו- נעהמען א טעלעגראפישע פראטעסט-קאמפאניע גע- גען דער אנטיסעמיטישער פאליטיק פון דער נאצי- ציאנאל-סאציאליסטישער רעגירונג. אלע דעפעשען זענען געווען אדרעסירט צום קאנצלער-אמט און האבען געהאט דעם גלייכלויטענדען אינהאלט ווע ע דער „שטראף פון גאט, וואס וועט פאלען אויף דער דייטשער רעגירונג, אויב זי וועט נישט אויפהערען צו רודפן די קינדער און עדות פון יעהאוואה“.

פאר שאכטעל-מאכער, ליניר, בוכבינדער און דרוקערייען!
רעפאראטורען פון מעסערלעך פערשידענע מאשינען-טיילען און שווייסונגען
פיהרט אויס ביליג
J. REDER, Łódź
11/13 קאנסטאנטינער 11/13
(רוג נאכארניא)

Dr. med.
P. KOTOK
אינערליכע קראנקהייטען
ŻEROMSKIEGO 44, telef. 114-25
נעהמט אן פון 5 ביז 7 נאכמיטאג.

קינא
EUROPA
נארוטאוויטשא 20.
היינט און פאלגענדע טעג!
זיבערע נעכט...
אין די הויפטראלען:
Claudette Colbert
i Clark Gable
אנהויב 4 א זייגער נאכמ.
שבת און זונטאג 12 בייטאג

Dr. H. Rakowski
אינערליכע קראנקהייטען
צוריקגעקערט
האט זיך איבערגעצויגען פון זאווארזקא 8
אויף טראוגוטא 5, טעל. 137-34.

קלאנג-קינא-טעאטער
Zachęta
זגערזשער 26
היינט און פאלגענדע טעג!
גרויסער דאפעלטער פראגראם
1) גרויספירשטין אלעקסאנדרא
לוסטיגער וויגער הומאר
דאס לעבען פון דער רוס. אריסטאקראטיע
אין דער הויפטראל Marja Jerycza
2) „פאר צוויי קוש“
פרעהליכע קאמעדיע
אין דער הויפטראל: Henry Garat
אנהויב פון די סעאנסען: שבת און יום-טוב 12 א זייגער. געווענליכע טעג 4 נאכמ.

יוליוס שטרייכער וויל בעטויבן די דייטשע אַרבייטער מיט זיין שענדליכער יודען-העצע

ווידער דער געמיינער שקר וועגען יודישע מערדער פון קעניג אַלעקסאַנדער

בערלין, (יט"א). יוליוס שטרייכער נוצט ווייטער אויס צו אַנטיסעמיטישע העץ־צוועקן דעם שקר־בלבול, אַז אַ יוד האָט אויסגעפירט דעם אַטענטאַט אויף דעם יוגאָסלאַווישן קעניג אַלעקסאַנדער.

ווי עס טיילט מיט די „פרענקישע טאַגעסצייטונג", איז יוליוס שטרייכער אַרויסגעטרעטן אויף אַ גרויסער פערזאַמלונג פון דעם „אַרבייטס־פראָנט" אונטער דעם פרייעם הימעל אויף דעם אַדאָלף־היטלער־פּלאַץ אין בירענבערג, מיט אַ רעדע, אין וועלכער ער האָט ערקלערט צווי. אַנד.:

„דער מערדער פון קעניג אַלעקסאַנדער פון יוגאָסלאַוויען איז געווען אַ יוד. דער אַטענטאַטער פּרינציפּ, וועלכער האָט דערשאָסן דעם עסטרייכישן ערצהערצאָג אין סאַראַיעוואָ אין יאָהר 1914 איז אויך געווען אַ יוד, ווייל די יודען האָבען געשטויסען צו אַ מלחמה און האָבען געגעבען דעם געהיימען בעפעהל צום מאָרד. דאַן איז אייראָפּע אַרומגעכאַפּט געוואָרען דורך פלאַמען און אין משך פון כמעט פינפטהאַלבען יאָהר זענען מיר בערויבט געוואָרען פון צוויי מיליאָן פון אונזערע בעסטע מענשען. דער יוד האָט געוואָלט די וועלט־מלחמה. און דורך דער ערמאָרדונג פון קעניג פון יוגאָסלאַוויען האָט ער געוואָלט אַרויסרופען אַ נייע מלחמה".

כדי זיינע ווערטער זאָלען אויסקומען מעהר גלויבענסווירדיג, האָט שטרייכער ערקלערט אַז ער דאָס געפינען אַ בעשטעטיגונג פון זיין בעהויפּטונג אין דעם „אייראַפּעאישן פּאַמפלעט", וואו עס ווערט מיטגעטיילט וועגען אַנטי־יודישע דעמאָנסטראַציעס אין אַגראַם (יוגאָסלאַוויען), דער דאָרטיגער רב האָט געטענהט, אַז דער מערדער איז נישט קיין יוד, הגם ער האָט אַליין צוגעגעבען, אַז ער איז געווען אַ בעשניטענער.

ווען די יודען זאָלען צוריקבעקומען די מאַכט אין דייטשלאַנד — האָט פערענדיגט שטרייכער — דורך דער מיטהילף פון די מאַרקסיסטישע פּאַרטייען דאַן וואָלט דאָס דייטשע פאָלק געווען פאַר־משפט אויף אַ טראַגישן סוף.

אַ צווייטע ביסטיגע הודעה־עצערישע רעדע האָט שטרייכער געהאַלטן די טעג אין פירטה.

די זייף פון יוגענד

קינד מיינס

ווי וואונדערבאַר איז דיין געזיכט...

ווען דו ביזט נאָך אַ קליין קינדעלע געוועזן, האָט דער דאָקטאָר געראַטען איינצורייבען דיין דעליקאַט קערפּערל מיט איילבירטען־אייל, פערשרייבענדיג צום דאָזיגען צוועק „זייף פון איילבירטען־אייל". דו ווייסט פאַרוואָס? פּשוט דערפאַר, ווייל אָט זייף ווירקט אויסגעצייכענט אויף עמפּפינדליכע הויט.

הײַנט דאַרף מען אָנהויבען דעם שעהנהייטס־מיטעל

גיב איין מילד יעדען פריהמאָרגען און אין אָוונט מיט אַ געדיכטער שוים פון דער זייף Palmolive אין דער הויט. שווענק מיט וואַרעם און דערנאָך מיט קאַלט וואַסער. דו וועסט קורצליך דערזעהן, אַז דאָס בעקומען אַ מיידעלשעס געזיכט איז אָפּהענגיג נאָר פון אַ נאַטירליך געזונדער פלעגען פון קערפּער. זאָלען מעקע מוטערס וויסען ווי אַזוי מ'דאַרף זאָרגען וועגען די שעהן געזיכט פון זייערע קינדער.

PALMOLIVE

נישט נאָר זייף — דאָס איז אַ פערשענערונגס־מיטעל.

PALMOLIVE-SHAMPOO PIELĘGNUJE WŁOSY, JAK MYDŁO PALMOLIVE CERĘ

„יעדע צווייטע מינוט איז קיין א"י עולה איין יוד"

ערקלערט פּראָפ. בראָדעצקי אויף אַ קאָנפערענץ אין ענגלישען „וויזאָ"

לאָנדאָן, (יט"א). די טעג איז דאָ פאָרגעקומען דער 15־טער יערליכער צוזאַמענפאָהר פון ענגלישער „וויזאָ" מיט אַ פּאָליטישן רעפעראַט איז אַרויסגעטרעטן דער מיטגליד פון דער עקזעקוטיווע פון דער יודישער אַגענץ, פּראָפ. זעליג בראָדעצקי, דער רעדנער האָט געשילדערט די נויט פון די יודישע מאַסען אין מיטעל־ און מזרח־אייראָפּע און די מיטלען, וואָס ווערען געזוכט צו זייער רעטונג.

ערשט נישט לאַנג האָט פּראָפ. בראָדעצקי ערקלערט צוו. אַנד. האָבען מיר געהערט וועגען דער ווידעראויפלעבונג פון דער יודישער טעריטאָריאַליסטישער אָרגאַניזאַציע, מען האָט גערעדט וועגען כל פערליי לענדער פאַר דער קאָלאָניזאַציע פון יודען — קאַליפאָרניען, עקוואַדאָר, אַנגאָלאַ, בראַזיליען, מעקסיקאָ, מיט איין וואָרט, אומעטום חוץ ארץ־ישראל. איך בין דער לעצטער זיך בעגעגנצושטעלען אַזאַ קאָלאָניזאַציע. אויב זי זאָל איינאָרדנען צוועהן יודען, פופציג יודען, בין איך צופרידען. האָט מען אָבער פערגעסען, אַז קיין א"י פּלעגען אַריינקומען טויזענד יודען אַ חודש, אַז איצט קומען אַהין טויזענד יודען אַ וואָך. ד. ה. אַז יעדע צווייטע מינוט איז קיין א"י עולה איין יוד? דאָס בעדייט, אַז א"י איז צוגעפּאַסט אויפצונעהמען יודישע מאַסען.

נאָכן אַרומרעדען די בעציהונגען מיט דער מאַנדאַטאַר־מאַכט האָט פּראָפ. בראָדעצקי אין אַלגעמיינע ווערטער בערירט וועגען די געשפּרעכען, וואָס פירען זיך איצט מיט די אַפּאָזיציאָנעלע גרופּירונגען וועגען איינשטעלען אַן אינערליכען שלום, און צוליבּ אין אויסגעדריקט די האָפענונג, אַז אין משך פון די נעכסטע וואָכען וועט מען אין דער ריכטונג קענען פערצייכענען אַ פאָרשריט.

אין דער דיסקוסיע האָבען זיך בעטייליגט מעהרערע דעלעגאַטען. די פּרעזידענטין פון דער ענגלישער „וויזאָ"־פעדעראַציע פרוי מ. זיעף האָט אין איהר בעריכט־רעדע צוו. אַנד. דערמאָנט וועגען איהר לעצטען בעזוך אין פּוילען און אין דונקעלע פאַרבען געשילדערט דעם מצב פון דעם פּוילישן יודענטום.

DR.

L. Czarnożył

וואוינט יעצט אויף

62 פּיעטריקאָווער 62

אָרדינירט פון 9.30 ביז 10.30 פאַרמיטאָג און נאָכמיטאָג פון 4—6 נאָכמ.

ספּעצ. האַרץ־קראַנקהייטען

גרויסע פון דער הויפּט-שטאָט

אַ ביסעל סודות פון וואַרשאַווער יודישען געמיינעס

בשעת קיין גוטע בשורות צו דערהאַלטן פאַר די לעזער פון אונזער הויפּט־שטאָט.

קיין שום וויכטיגע פּאַסירונגען אין אונזער וועלטעל זענען נישט פאָרגעקומען; אַפילו קיין גוטע הבטחות אויף ישועות־ורחמים זענען אין דער לעצטער צייט נישט געגעבען געוואָרען. ס'איז חושכ'דיג און שפּעליג אויף דער יודישער גאַס; די שולען, די שווער אויסגעהאַלטענע יודישע שולען האַלטען זיך ביים פערמאַכען; די לעצטע קליינע סובסידיעס — פון מלכות און פון דער קהילה זענען שוין צוגענומען געוואָרען.

אַקעגען וואָס די טרעהרען־רייד?

אַקעגען דעם, אַז טאָמער איז ווייניג ביטער, האָט זיך אונזער יודישען וועלטעל אָנגעהויבען בעווייזען דער ביטערער וואָרם פון — בגידה, פערראַט, שטינקעל און קאָנטשיק־לעקערייי.

עס טומלט זיך לעצטענס אין'ם יודישען געזעלשאַפטליכען וואַרשא מיט אַ מעשה־ראַסנער. דער ענין איז שוין בדייט אַרומגערעדט געוואָרען, מ'האָט איהם שוין אַרויסגעטראָגען פאַר דער עפענטליכקייט, אַזוי, אַז מ'דאַרף איהם שוין נישט בעהאַלטען.

חיים ראַסנער איז אַליין אַ האַנדווערקער. איז ער אויף די פּלייצעס פון די יודישע האַנדווערקער־מאַסען אויסגעוואַקסען, געמאַכט אַ געזעלשאַפטליכע קאַריערע, געווען שוין דעפּוטאַט אין סיים, ראַטמאַן אין שטאָט־ראַט, געוועהלט געוואָרען אין פערשיידענע אינסטאַנצען — געוואָרען אַ פאָלקס־פיהרער, אַ כמעט אַ גדול בישראל.

נו. און אַז דעם דאָזיגען ה' חיים ראַסנער מאַכט מען איצט שווערע פאָרוואורפען. עס האַנדעלט זיך וועגען דעם, וואָס חיים ראַסנער איז ווייצע־פאָרזיצער פון'ם פערבאַנד פון די האַנדווערקער־קאַמערען אין פּוילען, און אַז דער פערבאַנד האָט אַרויסגעגעבען אַ צירקולאַר צו די קאַמערען, אַ צירקולאַר, וואָס איז דירעקט געווענדעט געגען יודען, דהיינו: אַז האַנדווערקער, וואָס זענען יונגער פון 30 יאָהר, קאָנען קיין האַנדווערקער־קאַרטען נישט בעקומען, וואָרום מען ווייסט דאָך, אַז ביי די אומות־העולם אַרבייט אַ 30־יעהריגער מאַן אין דער פאַבריק, אין אַ מלוכה'שער אָדער קאָמונאַלער בעאַמטער, און אַן אַפּליקאַנט אָדער אונטערנעהמער — אַ יוד, אויב ער וויל נישט זיין אַ גאַסען־הענדלער, מוז זיך נעהמען צו האַנדווערקעריי; ער קויפט זיך אַ טישעל מיט אַ העמער'ל און ווערט אַ שוסטער; ער שאַפט זיך אָן אַ נעה־מאַשין און ווערט אַ שניידער; טאָ מוז ער דער יודישע האַנדווערקער פריהער אַלט ווערען 35 יאָהר, ביז ער וועט האָבען דאָס רעכט צו פערדינען אויף ברויט.

אַזוי קומט אויס לויט'ן ווילען און בעפעהל פון'ם פערבאַנד פון די האַנדווערקער־קאַמערען, וואו עס איז ווייצע־פּרעזעס דער יודישער האַנדווערקער־פאָרשטעהער חיים ראַסנער. און אַז איין פּעסט געשטעלט געוואָרען פּראָטאָקאָלאַריש און דאָקומענטאַריש, אַז פאַר דעם דערמאָנטען אַנטיסעמיטישען צירקולאַר האָט געשטימט, געהויבען זיין האַנד חיים ראַסנער.

פון אונזער וואַרשאַווער קאָרעספּאָנדענט

מ. עלבוים.

האָט זיך אָנגעהויבען אַ פּראָטעסט־בעוועגונג, קודם־כל האָט גענומען אַ וואָרט דער „אַלגעמיינער קאָמיטעט צו פערטיידיגען די יודישע מלאכה", וואו עס זיצען פאָרשטעהער פון אַלע שיכטען פון דער יודישער בעפעלקערונג און וואו עס איז אויך געזעסען... ה' ראַסנער. דער דאָזיגער קאָמיטעט האָט בעקעמפט די אַנטיסעמיטישע שטיק געגען די יודישע האַנדווערקער און ה' ראַסנער האָט... מיט־געקעמפט; ער האָט מיטגעהאָלפען: „יאָ, מ'דאַרף בעקעמפען די אַנטיסעמיטישע צירקולאַרען"... און אַליין האָט ער געהאַט אַ פּער־פעקט געוויסען, ווייל ער האָט געהאָלפען דורכפיהרען די אַנטי־יודישע צירקולאַרען.

דער אַלגעמיינער קאָמיטעט האָט איצט אַ ספּעציעלער זיצונג אויסגעשלאָסען דעם ה' ראַסנער, איהם געשטעלט צום שאַנד־סלופּ פאַר דער יודישער עפענטליכקייט.

דאָס זעלבע האָט אויך געטאָן די יודישע פאָלקס־פּאַרטיי, פון וועלכער ראַסנער איז געווען אַ גרינדער.

דער עקזעקוטיוו פון צענטראַלען יודישען האַנדווערקער־פערבאַנד האָט אָבער אויף דער לעצטער ספּעציעלער זיצונג אָנגענומען פאָלגענדען בעשלוס:

1) אין צוזאַמענהאַנג מיטן אויסשליסען פון פערבאַנדס־פּרעזעס ה' ראַסנער פון'ם פּראָווינציעלען קאָמיטעט פאַר ענינים פון דער יודישער מלאכה שטעלט די עקזעקוטיווע פעסט אַז דאָס אויסשליסען איז געשעהען קעגען יעדען פּרינציפּ פון געזעלשאַפטליכקייט, ווייל די איז געשעהען אָהן דער בעטייליגונג פון די פאָרשטעהער פון האַנדווערקער־פערבאַנד, וועלכער איז אַן אינטעגראַלער בעשטאַנד־טייל פון'ם פּראָווינציעלען קאָמיטעט, אָהן אַן אויספאָרשונג אונטער די אויגען פון דעם בעשולדיגטען און צוליב דעם פאָרלאַנגט די עקזעקוטיווע אַ רעאַסומציע פון דעם בעשלוס און ביז צו דער צייט, בעשליסט די עקזעקוטיווע נישט צו נעהמען קיין אַנטייל אין די אַרבייטען פון'ם פּראָווינציעלען קאָמיטעט אויפן געביט פון גאַנצען לאַנד.

2) אין צוזאַמענהאַנג מיט די לעצטע אַרויסטרעטונגען אין דער פּרעסע צואַיילען דאָס רופען פון צ.ק. אויף זונטאָג דעם 28־טען ד. ח.

• • •

ווידער איז געשעהן אַ מעשה־בורגין.

אויך ה' בורגין איז אַן אַלטער האַנדווערקער־טוער פון חיים ראַסנערס זהר. אַ גאַנץ אָנגעזעהענער בעל־מלאכה, אַ קלוגער יוד, אָבער —

אָט איז געשעהן אָט וואָס געשיכטע: די וואַרשאַווער אַגודה'ישע קהלה פערבעהמט זיך שוין לאַנגע חדשים מיט'ן ענין פון צוזאַמענשטעלן די ביי'ע רבנים פאַר־

קייק וואַרשא. די אַגודה'ישע קהלה מיט דאָס ענין זי האָט אויף זיך גענומען פערפליכטונגען לגבי פערשידענע רבנ'ישע הויפען; און — די נישט־אַגודה'ישע פּרגנים האָבען געגען דעם העפטיג געקעמפט. אַפילו „מזרחי" איז געווען געגען. די קהלה איז אַרום, שווערע געלטער און די ביי'ע 26 רבנים האָבען קאָסטען יעהרליך ביי אַ הונדערט טויזענד זלאָטעס

האָט זיך געקאָכט לאַנג און ברייט און ביי די געגנער פון די ביי'ע רבנים־פּאָסטענס איז געווען טרייסט: די „אַגודה" וועט אויפ'ן קהלה־ראַט נישט האָבען קיין בייטיגע מעהרהייט. די אַגודה'ישע האָט בעשלאָסען צו דער ספּעציעל־גרופּענער ראַט זיצונג וועגען דער רבנים־פראַגע נישט צו קומען און אַזוי אַרום, וואָלט געפעהלט איין (1) פּרנס צו אַ קוואָרום.

ביידע צדדים האָבען געאַרבייט מעשים: פּרנסים פון דער אָפּאָזיציע זענען געשטאַנען פאַר דער קהלה און נישט אַריינגעלאָזט קיינעם אויף דער זיצונג. עס האָט טאַקע געפעהלט איינער צו אַ קוואָרום. אָבער — דער איינער איז געקומען: דאָס איז געווען דער פּאָליטישער פּרנס, דער האַנד־ווערקער־טוער ה' בורגין!

אַלע זענען געווען פערווונדערט, פערבלאָפט. וואָס האָט פּאַסירט? וואָס איז געווען ה' בורגין פּלוצים געוואָרען אַן אָנהענגער פון ביי'ע 26 רבנים?

און — דער ענטפער איז געגעבען געוואָרען אין עפענטליכע רעוועלאַציעס, אין שטוינענדע פאַקטען:

ה' בורגין איז אַ מאַלער־מייסטער, ער פיהרט אַ מאַלעריי־וואַרשטאַט און אַרבייט אין הייבט דאָ ווייניג. דער־צוגעהערט מען, אַז בורגין האָט פאַר זיין שטים בעקומען מאַלעריי־אַרבייט פאַר עטליכע צעהנדליג טויזענד זלאָטעס. דער קאָנטראַקט וועגען דער מאַלעריי־אַרבייט איז געשלאָסען געוואָרען נאָך דער זיצונג פון דער קהלה, ד. ה. נאָכדעם, ווי ה' בורגין האָט געשטימט פאַר צונויפנעמען די ביי'ע 26 רבנים!

פּרעזעס מאַזור האָט אין צוזאַמענהאַנג דערמיט פערעפענטליכט אַ בריף אין וועלכען ער ערקלערט:

„די אַרבייט, וואָס ה' בורגין פיהרט אין מיינע פּריוואַטע הייזער אויף מאַקאַטאָווסקאַ, האָט ער בע־קומען נאָך מיט זיבען חדשים צוריק אויפ'ן יסוד פון אַן אָפערטע וואָס איז געוואָרען אויסגעקליבען פון 22 אַנדערע אָפערטען אַלס די ביליגסטע."

ווי געפעלט אייך דאָס יודישע וואַרשאַווע?

• • •

אין אייך ווייניג? — נאָט אייך נאָך פון דעם מין:

דער צענטראַלער יודישער סוחרים־פעראיין אין וואַרשא פיהרט שוין זינט 2 יאָהר דעם באָיקאָט־קאַמף געגען היטלער־דייטשלאַנד. דער קאַמף איז געווען אַ האַרבער און אַ שאַרפער. יעדער סוחר, וואָס האָט בולגר געווען, איז שוין בעשטראָפט געוואָרען.

מאַכט זיך אַ מעשה און עס ווערט געשאַפען אַ פּויליש־דייטשע געזעלשאַפט פאַר קאָמפּענסאַציע־האַנדעל. דאָס איז איינגעטליך אַ מין אָפיציעלער אַמט, וואו די מיטגלידער זענען כמעט בע־אַמטע, ווייל די פּאָסטענס זענען בוט־געצאַהלטע. זיצען אין דעם קאָמיטעט, צווישען אַנדערע, אויך פאָרשטעהער פון פערשידענע סוחרים־קרייזער. און — עס געהען אין דעם אַמט אויך אַריין פאָרשטעהער פונ'ם צענטראַלען יודישען סוחרים־פעראיין אין וואַרשא. קלאָר: יודישע סוחרים־פאָרשטעהער אין אַן אַמט, וואָס דאַרף העלפען פער־שפּרייטען, פיהרען פּראָפּאַגאַנדע פאַר דייטשע סחורות אין פּוילען, ווייל — דייטשלאַנד וועט ביי „אונז" קויפען חזירים.

און ווידער געוואָרען אַ ויצעקה; פערענטפערט זיך דער סוחרים־פעראיין, מיט דריידלעך, אַז ס'איז נישט אַזוי געפעהרליך, אַז מען וועט ווייטער פיהרען דעם באָיקאָט־קאַמף, אַז — קאָמפּענסאַציע־האַנדעל איז אַ בלויטענדיגע זאַך; דאָס זענען אָבער אַלץ זאַכען, וואָס שמעקען מיט די אויבענדערמאַנטע פאַקטען, ווי מעשה־ראַסנער און מעשה־בורגין.

איז דען אַ וואונדער, וואָס מען איז נישט פריילעך אויף דער גאַס בשמחה?

מיט א געזונטען קאפ...

די דערנענטערונג צווישען פוילען און אונגארן

אלזא, מיר זענען שוין נאכן וויזיט פון אונגארישן פרעמיער. אלץ איז אריבער גוט. פוילן איז שטענדיג געווען א רוהיג לאנד און וועט אזעלכעס אויך ווייטער בלייבן, אז מ'האט נישט געשטערט גיין אויף ביידע זייטן פון דער גאס, איז דער פוילישער בירגער געגאנגען אויף דער זייט, וועלכע מען האט איהם אנגעוויזן, איצט מעג ער גיין אויף ביידע טראטוארן, גייט ער זיך אזוי גאנץ געלאסן און פרובט צו פערשטיין די הויכע בעדייטונג פון וויזיט פון אונגארישן פרעמיער.

וואס האט מען עס דאס מאל אויפגעטון פאר דער ענגערער פערקניפונג פון שלום? דער אפיציעלער קאמוניקאט גיט נישט אויף דער פראגע קיין קלארען און פשוטן ענטפער: נאך מער, דער קאמוניקאט דערלאנגט ערשט גאר נייע רעטעניש־ען. ער פיהרט אריין אין [...]ישען לשון, אזעלכע אויסדרוקן, וואס זענען ביז איצט נישט געווען. די אפיציעלע שפראך דערציילט זעהר פאטעטיש, אז מיר האבן געשלאסן מיט אונגארן א קולטורעלע קאנווענץ, אפלעגענדיג אלע אנדערע זאכן, די ווירטשאפטליכע און פאליטישע אויף שפעטערדיגע בעסערע צייטן, וועלכע מוזען דאך אמאל קומען. כ'ווילען אלזא האבען מיט אונגארן נאך מעהר פריינדליכע קולטורעלע בעציהונגען ווי ביז איצט. אייגענטליך פרעגט זיך אין וואסער ריכטונג? אויף וואסער געביט? אין דער וויסענשאפט, אדער אין דער קונסט? באמת, דער מענש לעכצט געוואלד צו ווערען עפעס מעהר קאנקרעטעס וועגען דער דאזיגער קולטור־עלער געמיינשאפט.

דערווייל אבער איז נאך ערלויבט ווייטער צו שטעלען פראגען, בפרט אז די פראגען ווארפען זיך אליין אן.

קודם כל זאל ערלויבט זיין צו פרעגען, צי גיט נישט מעהר אזא מין קולטורעלע געמיינשאפט מיט די פראנצויזען און מיט די ענגלענדער, וועלכע מיר האבען אהן ספק ביז איצט געהאט. איידער פונקט אזא מין געמיינשאפט מיט אונגארן? מיר שטעלען די פראגע נישט דערפאר, ווייל מיר וואלטען וועלען דערנידריגען אונגארן און איהר קולטור־עלען ווערט, אבער ביים שליסען א שותפות קלויבט מען געוועהנליך צו א שותף וועלכער לעגט בערייטענע מעהר אריין אין בעשעפט איידער דאס געשעפט האט פריהער פערמאגט, וואס קענען מיר זיך אפ־לערנען פון די אונגארן, וואס מיר האבען נישט גע־קאנט בעקומען פון די פראנצויזען און ענגלענ־דער? צו וואס דארפען מיר אויסטוישען יענע שותפים אויף עפעס נייע? און דערביי קאן מען דאך נישט פערגעסען, אז עס איז אזוי אונגעהויער שווער צו צוקריגען די געוואלדיג הארבע אונגאר־פינישע שפראך ביז מען קומט צו צו דער אונגארישער קולטור, בנוגע די ענגלענדער און די פראנצויזען (די דייטשען זענען דערווייל, ווער ווייסט אויף ווי לאנג, אויסגע־שלאסען פון געטרייער קולטור־עלער געמיינשאפט) האבען מיר שוין די ערשטע שוועריגקייטען בעזיגט, מיר קענען שוין זייערע שפראכען און מיר זענען שוין אין א בעדייטענדער מאס בעקאנט מיט דעם אונגעהויער רייכען אינהאלט פון זייערע קולטור־ען. די פראנצויזישע איינפלוסען אויף דער פוילישער קולטור גרייכען ביז צום פינפצענטען און זעכצענטען יאהרהונדערט, דארט זענען מיר ווי ביי זיך אין דער־היים. עפעס איז אין דער וועלט גאר נישט בעוואוסט, מיט וואס האט אונגארן בערייכערט די מענשהייט אויפן געביט פון דער וויסענשאפט, אדער אויפן גע־ביט פון דער קונסט. עס קלינגט דעריבער אביסעל נאאיוו אבער דאך נישט ווייניגער גערעכטיג: וועגען וואס פארא קולטורעלער געמיינשאפט גייט עס דא? וואס האט אונז ה' געמבעש אזוינס געבראכט, וואס מיר האבען ביי איהם אזוי גערן איינגעהאנדעלט?

לאמיר אלזא שטעלען נעבען דעם פונקט א פראגע־צייכען און לאמיר איבערגיין צו די פונק־טען, וואס מען זאגט אונז צו צו פערווירקליכען אין דער צוקונפט?

אלזא קודם־כל: ווירטשאפטליכע פראגען. אבער דערווייל איז גאר בעקאנט אז אונגארן איז פונקט אזא אגראר־לאנד ווי פוילן. איז וואס פארא סחו־רה־אויסטויש קאנען מיר דאס האבען מיט אונגארן? וואו, אין וועלכע פונקטען קאן זיך עס פוילן און אונ־גארן ווירטשאפטליך בעגעגענען, אויב זייערע וועגען גייען פאראלעל איינס צום אנדערען? עפעס גייען זיך זייערע ווירטשאפטליכע דרכים נישט צונויף.

לאמיר אלזא אריבערגיין צו די פאליטישע ענ־ינים, וועלכע דארפען עס שאפען דעם יסוד פאר'ן ריכ־טיגען בונד. עס גייט באשטימט בלויז וועגען די פונקטען, וואו די פוילישע פאליטיק טרעפט זיך צונויף מיט דער אונגארישער פאליטיק. אבער אז־וועלכע פונקטען פון קאנטאקט זענען נישטא. עס איז בעוואוסט אז געוועהנליך פערשטאהט מען יענע פונקטען, וועלכע קאנען ווערען בעדראהט. אבער אזעלכע געמיינזאמע פונקטען מיט אונגארן האט נישט פוילן איינגעצ. טיילמאל איז אבער מעגליך אז מען פערזיכערט זיך, די הילף זאל זיך געפינען וואס בעהעטער. אזא מין באהענטקייט איז אויך ניי־שטא צווישן פוילן און אונגארן. און עס שטעלט זיך די פראגע: דורך וואו וואלטען עס די אונגארען געגאנגען ווען זיי וואלטען אונז געמוזט קומען צו הילף? צי וואלטען זיי נישט געקומען אמאל צו שפעט, פונקט אזוי ווי מיר וואלטען געקומען צו שפעט, ווען מיר וואלטען זיי געדארפט ברענגען הילף?

ס'איז נישט אנגענעהם דאס צו קאנסטאטירן, אבער געגען פאקטען איז שווער צו קעמפען און קיין שום געביט איז נישטא קיין איינציגער פונקט סיי א געאגראפישער, סיי א גייסטיגער, וואו דער בונד צווישען פוילען און אונגארן זאל עס זיין דרינג־גענד, אדער לכל הפחות מעגליך, נישט מיר האבען זיי וואס צו געבען, נישט זיי אונז. באטיילליך, וואס בעדייט נאך נישט אז מיר דארפען אפווארפען די פריינדשאפט מיט אונגארן, לחלוטין נישט. בלויז וואס איז נישט פאר אונז קיין זאך פון ערשטען געבראך.

אבער זיכער איז פאר אונז אזא מין געגענ־שטאנד אונזער בונד מיט פראנקרייך און אונזער גאנצע ביזאיצטיגע בעציהונג צום מערב. אויף א גליקליכען אופן האט פאסירט, אז נאכן קריג זענען אויף ביידע פראנטען בעזיגט געווארען די פערקנעכ־טענדע מלוכות און פוילען האט ווידער געקאנט אנ־הויבען אויפסניי איהר היסטארישע עקזיסטענץ. מיר האבען באלד געהאט געוויכטיגע אונזערע בעקוועמע ארט אין אייראפע, צי דארפען מיר דאס אט פער־לאזען און פרייוויליג אריבערגיין אין לאגער פון די בעזיגטע? פארוואס? וועמען זענען מיר שולדיג אזא מין קרבן? די דייטשען? עס וועט דאך געוויס זיין, אז פראנקרייך זאל געבען נאר איין רעהרן מיטן פינגער און דייטשלאנד זאל זיין גרייט אונז צו פערלאזען, און אפילו אביסעל צוזעטען, אויב דער־צו וועט נאר זיין א געלעגענהייט.

אויף יודיש זאגט מען וועגען עמיצען, וואס לעגט זיך אליין אין א געפעהרליכער פאזיציע, נישט ווייענדיג דערצו געצוואונגען, אז „ער לייגט זיך מיט א געזונטען קאפ אין א קראנק בעט אריין". מען קאן ווירקליך נישט דענקען וועגען עפעס אנדערש, ווען מען בעזעהט אז מיר ווילען פערלאזען אונזער זיכערע פאזיציע צווישען די זיגער־ישע און הערשער־דע פעלקער, און גיין דארט אהין, וואו די געפאהר לויערט אויף יעדען טריט, און עס איז נישטא קיין שום יסוד, נישט קיין פאליטישער, נישט קיין מיליטער־ישער, אהער עטישער, וואס זאל בעגרינדען אט אזא מין האנדלונג פון אונזער זייט. עס גייט וועגען גוטען אויסוואהל, מען דארף נישט אויסקלויבען עפעס שלעכטס און אונזיכערס, ווען מען קאן האבען עפעס גוטס און זיכערס.

ד"ר י. טהאן.

קאמא, דער וואונדערבארער רעוואלוציאנער

נייע דאקומענטען וועגען דעם פענאמענאלען קאווקאזער

צווישען די פערזאנען, וועלכע האבען געשפילט א ראלע אין דער רוסלענדישער רעוואלוציע, זענען געווען מענשען מיט אויסערגעוועהנליכער ענערגיע, ווילענסקראפט, אונטערנעהמונגסגייסט, אונער־שראקענהייט, מענשען מיט אומנאטירליכע, אזוי־צו־זאגען, אייגענשאפטען ביים פיהרען די געפעהרליכע ארבייט פון א רעוואלוציאנער אין די געפאהרפולע בעדינגונגען פון צארישען רעזשים.

אבער אלס אויסנאהם אפילו צווישען די אונגעוועהנליכע פערזענליכקייטען פון די אלט־רו־סישע רעוואלוציאנערע צייטען, האט געגאלטען דער בערימטער סעמיאן ארשאקאוויטש טער־פעטראסיאן לויטן פארטייאישען נאמען „קאמא".

אין באריכט, וואס ערשיינענעם נומער פון היסטארי־שען זשורנאל „סטארי באלשעוויק", וואס גייט ארויס אין מאסקווע, איז פערעפענטליכט א [...]סט אינטע־רעסאנטע אבהאנדלונג וועגען קאמא, אנגעשריבען דורך פראף. קריזשאנאווסקי.

צו זער לעבענסבעשרייבונג, צו די לעבענס־פאסירונגען און אויפטוען פון קאמא דארף מען נישט צוגעבען קיין שום בעציהונגען, עס איז גע־נוג צו דערציילען די אין דער סאמע איינפאכער, גראמאטישער שפראך און עס בעקומט זיך דאס בילד ווי פון א העלד פון די סאמע אוואנטוריסטישע אדער סאמע העלדישסטע און ריזיקאלישסטע ביא־גראפיעס. „דער קאווקאזער רויבער", אזוי פלעגט רופען קאמא'ן לענין אליין, וועלכער איז נאטירליך, געווען אינפארמירט וועגען די אויפטוען פון דא־זיגען אויסערגעוועהנליכען באלשעוויק.

אין דער באלשעוויסטישער (דעמאלט נאך ס.ד.־ר. פארטיי) פארטיי, איז קאמא אריינגעטרעטען אין יאהר 1901. נאך זייענדיג א יונגערמאן, ער האט פערלאזען דאס הויז פון זיין פאטער, א רייכען ארמענישען פאבריקאנט, און זיך איבערגעגעבען דער רעוואלוציאנערער ארבייט. אין אנהויב האט ער אויסגעפיהרט פערשיעדענע קלענערע רעוואלוציאנע־רע ארבייטען און שליחות. אין דערמאנטען יאהר האט ער שוין אויסגעפיהרט איין זעהר געוואגטע און פעראנטווארטליכע שליחות: ער האט איבערגעפיהרט אנגעטאן אלס אריסטאקראטישער סטודענט, א גרוי־סע וואליזע מיט אומלעגאלער ליטעראטור קיין טיפ־ליס איבער דער אייזענבאהן. ער האט זיין ראלע גע־שפילט אויסגעצייכנט, אהן ספק האט קאמא בעזע־סען גרויסע אקטיארישע פעהיגקייטען, וועלכע ער האט שפעטער אין זיין רעוואלוציאנערער ארבייט נישט איינמאל אויסגעפיהרט מיט וואונדערליכע רעזולטאטען.

אין א יאהר ארום ביי אן אומלעגאלער ארבייט איז ער פערהאלטען געווארען, אבער ער איז אזויק אריבערשפרינגענדיג מיט דער געשיקטקייט פון א האלבער איבערן הויכען פלויט פון דער טורמע. קאמא איז ביי דער געלעגענהייט צום ערשטען מאל אנטלאפען פון תפיסה. דעמאלט יאהר איז קאמא נאכאמאל אנטלאפען; ער איז געווען ארעסטירט נאר ער האט זיך געביטען מיט די נעמען מיט נאך איינעם א צופעליג פערהאלטענעם, און אזוי ארויס זיך געראטעוועט פון טורמע. באלד דערנאך איז אונ־טער דער אנפיהרונג פון קאמא'ן דורכגעפיהרט גע־ווארען א גרויסע אונטערנעהמונג. עס איז דורכגע־גראבען געווארען אן אונטערערדישער צוגאנג צו דער גרויסער תפיסה אין טיפליס, און עס זענען ארויסבעקומען געווארען 38 פאליטישע ארעסטאנ־טען.

נאך דער אונטערדריקונג פון דער רעוואלוציע פון יאהר 1905 איז קאמא געשטאנען בראש פון א פארטיזאנער־אפטיילונג רעוואלוציאנערען, וואס פלעג־גען אויספיהרען ריזיקאלישע „עקסען" (עקספראפ־ריאציעס). נאך דער ערשטער עקספראפריאציע איז איינגעקויפט געווארען א גרויסער סכום געוועהר אין טערקיי, עס האט אבער אויסגעפעהלט געלד צו קויפען א דאמפער אויף איבערצופיהרען דאס געוועהר. קאמא האט דעריבער איינגעקויפט עפעס אן אלטען צופוילטען דאמפער און האט איהם גע־לאזט גיין איבערן ים קיין רוסלאנד. דער סוף איז געווען, אז ביים ערשטען שטורם איז דער דאמפער דערטרונקען געווארען, קאמא גופא האט זיך קוים ארויסגעראטעוועט און האט זיך ארומגעבלאנקעט א[...] רומענישען ברעג, אבער דא איז ער שיער נישט ארעסטירט געווארען דורך די רומענישע זשאנדאר־מען. נאר אויך דאסמאל איז איהם געלונגען זיך ארויסצוראטעווען פון די זשאנדארמענס הענד.

קאמא קומט צוריק אויף קאווקאז, דא שאפט ער זיך נייע פאפירן און פאהרט אלס פירשט דאדיאני קיין פעטערבורג און פינלאנד, פון וואנען ער קומט צוריק מיט א גרויסען טראנספארט דינאמיט און גע־וועהר פאר דער ארגאניזאציע. קאמא שטייט בראש פון א גרויסער אפטיילונג פארטיזאנער און ארגאני־זירט אייניגע העכסט געוואגטע אנפאלען. קאמא ווערט אפ אויסגעשאסען די אפטיילונג מיליטער־ און זשאנדארען, וואס פיהרט א גרויסען טראנספארט געלד פון טיפליס פאר'ן מיליטער, וואס געפינט זיך אין פערסיען. אבער איינע פון די באמבעס, וועלכע קאמא האט ביי זיך, רייסט אויף פאר דער צייט און פון פלאן, וועלכער איז געווען דורכגעטראכט און אויסגעארבייט אין אלע פרטים ווערט גאראנישט. קא־מא אליין ווערט שווער פערוואונדעט: א שטיק פון איין באמבע רייסט זיך אריין איהם גופא אין דער האנד און אין אויג. די חברים האלטען איהם א שווער־פערוואונדעטען קוים געראטעוועט, נאכדעם איז ער געלעגען עטליכע חדשים א שווער פערוואונדעטער און קראנקער.

באלד אבער ווי ער איז געזונד געווארען, פער־נעהמט זיך קאמא מיט א ביי שוויקעל ארבייט: ער ארגאניזירט אן אנפאל אין סאמע צענטער פון טיפליס, אויפן עריוואנער פלאץ, וואו עס פאהרט פא־ריבער דער קאסיר פון דער פאסט און פיהרט מיט זיך אין בעגלייטונג פון א מחנה קאזאקען און מיליטער א סומע פון עטליכע הונדערט טויזענט רובעל. די שטאט איז מיטאמאל פערהילכט געווארען פון אויפרייסען, דער פלאץ איז איינגעהילט געווארען אין א געדיכטען וואלקען פון שווארצען רויך. עס איז ענטשטאנען א מוראדיגע פאניק, עס האבען זיך דערהערט די געשרייען פון צעהנדליגער פערוואונ־דעטע. אין דער גאנצער פאניק און מוראדיגען טו־מעל איז קאמא צוגעגאנגען צום פאסט־וואגען און האט פון איהם ארויסגענומען איין זאק מיט געלד און איז פערשוואונדען געווארען, איידער עס איז א־ביסעל רוהיגער געווארען אויפן פלאץ. אין זאק האט זיך געפונען א סומע פון דרייסהונדערט טויזענט רובעל. די רעוואלוציאנערען האבען אפגעווארט א געוויסע צייט ביז דאס לאנד האט זיך בע־רוהיגט נאכן „עקס" און מען האט דאס געלד איבער־טראנספארטירט קיין אויסלאנד. דאס געלד האבען אפגענומען די באלשעוויקעס. צווישען זיי איז אויך דער בייסטער גאסט פון זשענעווע ליטווינאוו. מען האט איהם און נאך עטליכע באלשעוויקעס ארעסטירט. עס האט געהאלטען דערביי, מען זאל איהם ארויסגעבען דער רוסישער מאכט, אבער די אייראפעאישע פרעסע האט אויפגעהויבען אזא טומעל ארום דעם ענין, אז מען האט געמוזט זיך אפזאגען פון פערגעניגען ארויסצוגעבען די באלשעוויקעס דער צארישער מאכט.

אין נאוועמבער 1907 איז אין בערלין פער־האלטען געווארען מיט א וואליזע אויפרייס־מאטע־ריאל איינער אן אומבעקאנטער, וועלכער האט גע־וואוינט אויפן פאס פון א געוויסען דמיטרי מירסקי. מען האט איהם איינגעזעצט אין דער בעריהמטער בערלינער טורמע מאאביט. אבער דריי וואכען פאר דעם פראצעס זייענדיג איז מירסקי פלוצים משוגע געווארען.

קאמא (דאס איז געווען מירסקי), האט גענומען שפילען איינע פון זיינע שווערסטע און געפעהרליכסטע ראלען אין משך פון עטליכע יאהר, ער פלעגט אריינפאלען אין ווילדע פערצווייפלען פון דער קרענק, ער פלעגט הונגערן, האט געפרובט בעגיין זעלבסט־מארד. מען האט איבער דעם ארעסטירטען דורכגע־פיהרט מוראדיגע פראבעס, אנטון איהם די געוואל־דיגסטע ווייטאגען, כדי אויסצופינדען זיין עמפינד־ליכקייט, און סוף כל סוף האט קאמא בעזיגט די ספקות פון די בערלינער פסיכיאטרען. נאך לאנגע אבסערוואציעס איבער דעם פערהאלטען שרייבט דער הויפט־דאקטאר פון דער פסיכישער שפיטאל, אז וועגען „סימולאציע פון דעם קראנקען קאן גאר נישט זיין קיין רייד, דער אמת'ער באמעט פון קראנ־קען איז שוין געווען בעקאנט. מירסקין האט דער־קענט איינער פון די אנטיילנעהמער אין דער טיפ־ליסער עקספראפריאציע אבער דאס גאנצע שרעק־ליכע שפיל פון פערהאלטען האט זיך אויסגע־וויזען פאר אומזיסט. די דייטשע מאכט האט בע־שלאסען אז פאר איהר האט נישט קיין צוועק צו האלטען ארעסטירט א קראנקען אויסלענדער און האט בעשלאסען צו שיקען מירסקין קיין רוס־לאנד.

קאמא האט זיך ווידער געפונען אין טיפליס אין דערזעלבער טורמע, פון וועלכער ער איז געהאט שוין אנטלאפען. מען האט איהם בעשולדיגט אין דער עקספראפריאציע אויף דעם עריוואנער פלאץ. קיין קלארע בעווייזען געגען איהם זענען אבער נישט געווען און קאמא האט גאנץ רוהיג געווארט אויפן אויסגאנג פון פראצעס, אבער פלוצים האט זיך בעוויזען א געוואלדיגער זיכערער בעווייז געגען איהם דאס זענען געווען די צייכענס פון די וואונדען אין דער האנד, וואס א דאקטאר האט געהאט איהם א־רויסגענומען די שטיקלעך פון דער באמבע נאך דעם נישט געלונגענעם אטענטאט אויפן וועג קיין טיפ־ליס. די בעשולדיגונג געגען קאמא'ן האט אנגענומען אן אנדער ווענדונג, ער איז איבערגעגעבען געווארען צום געריכט אלס בעשולדיגטער אין דער דערמאנטער נישט אויסגעפיהרטער עקספראפריאציע. אבער אין זאל פון געריכט איז אריינגעקומען אן איינגעקארטשטער מענשעל, מיט בלאנדזשענדיגע אויגען און מיט א ווילדען זיבלאזען שמייכעל אויפן פנים. קאמא האט ווידער אויף זיך ארויפגענומען די מאסקע פון א משוגענעם און ער האט די ראלע געשפילט אזוי געשיקט, אז די ריכטער זענען געבליבען צע־טישט: צי דען וועלען זיי פערארטיילען א וואהנ־זיניגען? און אין דער אויסלענדישער פרעסע איז דערווייל אויפגעהויבען געווארען א טומעל, אז אויף קאווקאז קומט פאר א משפט איבער א משוגענעם, וועלכער איז ארויסגעגעבען געווארען דורך די דייט־שען און וועלכען מען גייט פערמשפטען צום טויט. עס איז בעשלאסען געווארען נישט אויפצוהענגען די אויסלענדישע עפענטליכע מיינונג און שטעלען אונטער א נייער עקספערטיזע דעם בעשולדיגטען. נאכאמאל האט קאמא אפגענארט די ריכטער דורך אן אונמענשליכער ווילענס־אנשטרענגונג, וועלכע האט געדויערט אנדערהאלבען יאהר, ער איז אנער־קענט געווארען פאר משוגע און איז איבערגעגעבען געווארען אין א פסיכיאטרישער שפיטאל, פון דא־נען איז ער גאר אינגיכען מיט דער הילף פון א פעלדשער אנטלאפען, איבערוועגענדיג די אייזערנע קראטעס פון פענסטער.

דאסמאל איז קאמא געבליבען אויף דער פריי דריי יאהר. ווידעראמאל איז ער אריינגעפאלען אין די הענד פון די זשאנדארען אין יאהר 1913. איצט האט מען איהם שוין געמשפט פאר אלעמדינג, פאר די אלטע און פאר די נייע חטאים. ער איז פער־משפט געווארען צום טויט און דער אורטייל איז פערביטען געווארען אויף 20 יאהר קאטארגע.

פון קאטארגע האט איהם בעפרייט די רעוואָ־לוציע, ער האט אנטייל גענומען אין בירגער־קריג דאן האט ער געארבייט אויף קאווקאז אלס פער־טרעטער פון דער סאוועטען־מאכט.

דער דאזיגער וואונדערליכער מענש, איבער וועלכען דער טויט האט קיין שליטה נישט געהאט איז אומגעקומען אויף א אומגעלומפערטען, צופעל־ליגען אופן, אין יאהר 1922, ער איז געפאהרען אויף א ראווער, און פלוצים איז אנגעקומען אן'אויטא, האט איהם איבערגעקעהרט און טויטליך פערוואונדעט. פאסירט האט עס אין טיפליס.

Dr.
Wołkowyski
האט זיך איבערגעצויגען אויף
ציגעל־גאס 11, טעל. 238-02
נעהמט אן אין הויט־ און וועענערישע
קראנקהייטען, מענער־שוואכע
נעהמט אן פון 8—12 בייטאג און פון 4—9 אוונד

לאָדז 26 אָקטאָבער 1934

נייער פאָלקסבלאַט

לאָדז 26 אָקטאָבער 1934

אהוז הומאָר

די פּאַסיפיסטישע ליטעראַטור איז איצט הייכער געוואָרען מיט נאָך אַ בייער נאָטקע:

אַ פיינער ענגלישער הומאָריסט און פּראָפעסאָר פון שעהנע מעשה׳לעך און לידער פאַר קינדער, האָט איצט אָנגעשריבען אַן ערנסט בוך, „שלום מיט ווירדע״, אין וועלכע ער בעווייזט נישט מעהר און נישט ווייניגער, אַז מלחמות זענען פאַלש און נאַריש.

כמעט אַ נייע נאָטקע אין דער פּאַסיפיסטישער ליטעראַטור.

ס׳רוב פּאַציפיסטען און אַנטי־מיליטאַריסטען שרייען, אַז מלחמות זענען אוממאָראַליש, פערברעכעריש, זינדיג, די מעהר פּראַקטישע שלום־ליבהאָבער טענה׳ן, אַז מלחמות צאָהלען זיך נישט, אַז אין היינטיגע מלחמות זענען נישטאָ קיין זיגער; אַנדערע פּאַסיפיסטען סטראַשען, אַז מאָדערנע מלחמות קענען און וועלען אָפּמעקען אונזער גאַנצע ציוויליזאַציע.

עס פעהלען נאַטירליך אויך נישט קיין פּאַסיפיסטען — עסטעטיקער.

דער באַרימטער עסטעט אָסקאַר ווילד, האָט צום ביישפּיל אויף זיין שטייגער זיך אַרויסגעזאָגט געגען מלחמות: מלחמות וועלען אונטערגעהן, האָט ער געשריבען, נישט ווען מענשען וועלען איינזעהן אַז ס׳איז נישט מאָראַליש און נישט עטיש איינער דעם אַנדערען צו הרג׳ענען, נאָר ווען זיי וועלען איינזעהן, אַז מלחמות זענען נישט שעהן, נישט עסטעטיש.

ער, אָסקאַר ווילד האָט, הייסט עס, געגלויבט אַז מלחמות וועלען אונטערגעהן, ווען אַלע מענשען וועלען ווערען עסטעטען.

מיט איין וואָרט, אינ׳ם גרויסען פּאַסיפיסטישען קאָנצערט, האָבען מיר געהאַט אַלע הערראָאישע און דראַמאַטישע שטימען; עס האָט נאָר דאָרט נאָך געפעהלט אויך אַ שטילע מענשליכע שטימע, וואָס זאָל פּראָסט פשוט זאָגען: הערט נאָר, איהר־ערע הערראָאישע, מליצה׳דיגע, פּאַטריאָטישע, און לשם שמים מלחמות זענען דאָך גלאַט נאַריש.

נישט מעהר און נישט ווייניגער ווי פאַלש און נאַריש. ס׳איז כאַראַקטעריסטיש דאָס דער פשוט׳ער אַרגומענט געגען מלחמות זאָל קומען פון אַ הומאָריסט. און מיר דאַכט זיך, אַז אָט דער נייער אַרגומענט איז אין אַ געוויסען זין, אָפּפּישענד,

נישט ווייל איך גלויב שטאַרק, אַז מיט וועלכע עס איז ביין, צי אַלטע, פּאַסיפיסטישע אַרגומענטען און פּראָפּאַגאַנדעס וועט מען פעראייניכטען די מלחמות (אויב מען וועט די סיבות, וואָס רופען אַרויס מלחמות פריהער נישט פעראייניכטען) נאָר פשוט ווייל אונזער פּאַסיפיסטישע ליטעראַטור איז ס׳רוב אַזוי דראַמאַטיש, הערראָאיש און באָמבאַסטיש.

דער דורכשניטליכער פּאַסיפיסט איז צו דראַמאַטיש און... נביאיש. ער שטעהט איינגעוויקעלט אין אַ טעאַטראַלער טאָגע פון אַבסטראַקטען יושר און גערעכטיגקייט.

ער שטעהט אויף אַ הויכער טריבונע און פּרעדיגט אַזוי פּאַטעטיש און הערראָאיש... און דערמיט צאָהלט ער אפשר אַ צו גרויסען קאָמפּלימענט זיין געגנער, דעם געשוואוירענעם פּאַטריאָט און פּוסטען שאָוויניסט...

א. מילן האָט מיט זיין בוך, מיט זיין מענשליכער שטימע, דאַכט זיך, נישט נאָר דעם פּאַטריאָט, נאָר אויך דעם דורכשניטליכען פּאַסיפיסט אַראָפּגעשלעפּט פון זיין פּעדעסטאַל פון וועלכען ער שפּרינגט אָפט פעסט אַריין אין זיין שׂונא׳ס לאַגער: מלחמות זענען דאָך נאַריש...

אגב, פאַר וואָס איז די פּאַסיפיסטישע ליטעראַטור ס׳רוב אַזוי ערנסט, פּאַטעטיש און דראַמאַטיש און כמעט קיינמאָל נישט הומאָריסטיש?

די רייכע פּאַסיפיסטישע ליטעראַטור פון אַלע שפּראַכען, פון אַ טאָלסטאָי און זאָלאַ, ביז אַ באַרבוס און אַ רעמאַרק (וועלכער האָט יאָ, דאַכט זיך, געפרובט אַ שמייכעל טון) איז שטענדיג אַזוי ביטער־ערנסט, פייערליך, פּאַטעטיש און צאָרניג־נביאיש.

הומאָריסטישע ווערק ווערט איהר כמעט נישט געפינען אין דער רייכער און גרויסער פּאַסיפיסטישער וועלט־ליטעראַטור פון די ביבלישע נביאים, ביז די מאָדערנסטע פּאַסיפיסטישע באַזוע־ליסטען.

פאַרוואָס האָט זיך נאָך נישט געפונען אַזאַ גענייאַלער סאַטיריקער, וואָס זאָל פּראָסט פשוט זיך אויסלאַכען פון די בלוטיגע און בלאָיגע מלחמות מיט זייערע גענעראַלען, שטאַטסלייט, העלדען, דיפּלאָמאַטען, הורראַ־פּאַטריאָטען און „בעגייסטערטע״ אַרמייען?

ס׳איז אַפילו נישט שווער אויף דער פראַגע צו ענטפערען:

נאָר אַ גאָט וואָלט געקאָנט זיך גוט אויסלאַכען פון די בלוטיגע קאָמעדיעס, וואָס עס שפּילען אָפּ די מיליאָנען מאַריאָנעטקעס מיט זייערע לאַקעדיגע העלדען און פיהרער.

מענשען קענען נישט לאַכען: פריהער, איידער די געהען אין קריג, זענען זיי בלינד, און ווען זיי עפענען די אויגען קאַרטשען זיי זיך אין ווייהטאָג, אָדער די זענען טויט...

הומאָר הייסט נישט וויצלען זיך; הומאָר איז אַ חוש פאַר פּראָפּאָרציע און פּערספּעקטיוו.

און ווען אַ מלחמה ברעכט אויס פערלירען מענשען יעדען חוש פאַר פּערספּעקטיוו. די הערצער איבערהויפּט אויף צו זעהן, און ווען די מלחמה ענדיגט זיך, איז אָדער די קריפּלען, אָדער די רעוואָלטירען....

לאַכען קענען זיי שוין נישט — און ווען אַימיצער, אַנ׳עמפּפינדליכער דיכטער, לאַכט שוין יאָ, לאַכט ער מיט יאַשטשערקעס.

קלאַנגען און אָפּקלאַנגען

פון לעאָ קעניג

מען זאָגט, אַז מענשען זענען די איינציגע בעשעפעניסען, וואָס קענען לאַכען, וואָס האָבען אַ חוש פאַר הומאָר. קיין אַנדערע חיות קענען נישט לאַכען, נאָר דער מענש קען לאַכען.

אַזוי איז אָנגענומען. אָבער אין דער אמת׳ן איז עס אפשר נאָר אַן איינרעדעניץ, אַז מענשען קענען לאַכען... אפשר איז אונזער געלעכטער נאָר אַ געלעכטער פון הקענעס, פון ווילדע חיות?..

בעזונדערס דאַכט זיך אַזוי אין אונזערע גרויזאַמע ערנסטע טעג פון קאַמף, קאַמף און ווידער אַמאָל קאַמף....

זעהט, וואָס פאַר אַ משוגה׳דיגע קאָמישע פּאַרזאָנען און גרימאַסען, עס מאַכט איצט פאַר פעלקער, די אַזוי גערופענע גרויסע און מעכטיגע פיהרער, וואָס פאַר אַ טעאַטראַלע גראָטעסקע פּראָזען זיי וואַרפען, און די פעלקער לאַכען נישט פון די, נאָר פערגעטערען זיי נאָך?

און מען זאָגט נאָך, אַז מענשען קענען לאַכען — זעהט, מיר האָבען אַ וועלטעל מיט כל טוב, פאַר אַלעמען גלייך און צעהנדליגער מיליאָנען מענשען שטאַרבען פון הונגער, כדי אַ פּאָר טויזענד מענשען זאָלען אַוועקשטאַרבען פאַר דער צייט פון איבערגעפרעסענקייט, און מען זאָגט נאָך, אַז מענשען קענען לאַכען. זעהט, מיר האָבען אַ שעהן וועלטעל מיט וועלדער און טיכען, בערג און טאָלען און אין דעם מענשענס לעבען בעשטעהט אין גאַנצען פון עטליכע צעהנדליג יאָהר און די פערמיאוס׳ען זיך און אַנדערע די לעבענס מיט קינדערישע גרעניצען און פאָהנען, און די רייסען זיך און בייסען זיך פאַר „צוויי מאָל צוויי איז פינפצעהן״. און אַז ס׳קומט אימיצער און זאָגט זיי, אַז „צוויי מאָל צוויי איז פיר״, איז ער, אָדער אַ געניאַלער מענש, אָדער אַ געפעהרליכער אידעאַליסט, וואָס מען דאַרף איהם איינזעצען אין טורמע.

און מען זאָגט נאָך, אַז מענשען קענען לאַכען.

קריסטליכע פיהרער אין דייטשלאַנד

וואָס שטעלען זיך איין פאַר יודען

פון יעקב לעשצינסקי

דאָס דייטשע פאָלק לעבט איבער אַ טיפען נשמה־איבערברוך. דאָס קאָן מען זעהן, ווען מען פיהלט זיך אַריין אין די געשעהענישען, וואָס טרייסלען און וואַרפען דייטשלאַנד ווי אין אַ קדחת. מען דאַרף נאָר דערביי פערגעסען אַ מינוט אָן דעם פּאָליטישען שוים און די מיאוס׳ע און עקעלהאַפטע פערשוינען, וועלכע באָדען זיך אין דעם האַוואַגען שוים און פערשמוצען נאָך מעהר דיזע כוואַליעס. מען דאַרף אַביסעל טיפער אַריין אין דער נשמה פון דעם פאָלק, וואָס האָט דער מענשהייט אַזוי פיל געניאַלע מענשען און געניאַלע געדאַנקען געגעבען. ערשט דעמאָלט קאָן מען דערפיהלען, אַז אונטער דער אויבערפלאַך פון גרויזאַמקייטען, נאַרישקייטען, ווילדקייטען און אומגעלומפּערטע גילות קומט פאָר אַ ריזיגער נשמה־איבערבראָך. אין דייטשען פאָלק קומט פאָר אַ נשמה־רעוואָלוציע פון אומגעהויערער קראַפט און ווירקונג.

אַפילו פאַר מעהר בערופענע ווי איך וואָלט געווען שווער צו כאַראַקטעריזירען קלאָר און בעשטימט די דאָזיגע נשמה־איבערקערעניש, ווייל איצט זעהט מען נאָר די קאָנוואולסיעס, דאָס ראַנגלען זיך מיט פערעלטערטע, אָפּגעלעבטע בעגריפען און גלויבענגען, דאָס פיבערדיגע זוכען, דאָס קרענקליכע אַראָפּלאָזען זיך אין די טיפסטע אָפּגרונדען פון דער אייגענער געשיכטע, אום דאָרטען צו געפינען בעהעפטונג און האַרמאָניע מיט די אוראַלטע אינסטינקטישע נאַציאָנאַלע כוחות.

אין פילאָזאָפיע, אין ליטעראַטור, אין רעליגיע — אין אַלע געביטען פון נשמה־לעבען געהט אָן אַ גרינדליכער רעוואָלוציאָנערער ברעכען פון געטער און אָפּגעטער. אַ היציגער זוכען פון נייע געטער און נייע אמונות, אַ ברענענדיגער באַגעהר און בענקעניש נאָך זיך, נאָך דעם אייגענעם אוראַלטען אי׳ך, נאָך אַ קוואַל וואָס זאָל אָפּפרישען און בעלעבען די אָפּגעשטאָרבענע לעבענס־פאָרמען. דאָס איז אַ בענקעניש נאָך אַ נס, וואָס זאָל מאַכען הילער גאַנץ די צושפּאָלטענע נשמה; וואָס זאָל אויסלייזען פון דעם גייסטיגען פלאָנטער.

דערביי ווערען אָפּגעטאָן אַ סך ווילדע מעשים און באַרבאַרישע גרויזאַמקייטען, מען דערווערט זיך און מען דערטראַכט זיך ביז צו זאַכען און געדאַנקען, וואָס זאָגען עדות, אַז די מענשען רעדען פון היץ און פון פיבער.

עס וואָלט אָבער געווען לייכטזיניג צו בעהויפּטען, אַז דאָס איז נישט מעהר ווי אַ פּאָליטישער קדחת, אַ פּאָליטישע קרענק, אַנ׳אומקעהרען זיך צו באַרבאַריזם, צום פּרימיטיווען מיליטאַריסטישען סאָלדאַטען־גייסט, דאָס וואָלט געווען לייכטזיניג, פאַלש, און שעדליך, וואָרים דעם שׂונא און דעם געגנער מוז מען גוט קענען אום צו קענען איהם בעקעמפען, און מען דאַרף זיך נישט נאַרען, — מען האָט היטלער אַ מיתה משונה איינגענומען, און געגעבען צוויי מיתה־משונה׳ס, וועט דאָס אַלטע דייטשלאַנד קיין תחית־המתים נישט אויפשטעהן; דער ריס איז צו טיף, דער שפּרונג צו ווייט, אַז מען זאָל קאָנען ווידער אָנהויבען דאָרטען וואו מען איז געבליבען שטעהן אין יאַנואַר פון יאָהר 1933, ווען היטלער איז געקומען צו דער מאַכט. עס איז געוויס נאָך נישט געבוירען געוואָרען קיין נייע דייטשלאַנד, אָבער דאָס אַלטע ליגט טויט בעגראָבען. און וואָס פון די איצטיגע קדחת׳דיגע געבורטס־ווייהען וועט אַרויסשפּרינגען, איז זעהר שווער פאָרויסצוזאָגען.

וואָרום נישט די שפּיצען פון דייטשען פאָלק זענען פערכאַפּט פון אַ חד־בקרי׳פיבער און צו־להכעיס׳היק, נישט די גייסט־אַריסטאָקראַטיע האָט פערלוירען איהר גלייכגעוויכט און די פּאָליטישע מאַשין איז פערוואַשאַווערט געוואָרען — דאָס גאַנצע דייטשע פאָלק, ביז צו די ווייטסטע און טיפסטע גרופּען איז אַרויס פון די כלים, ברענט און פיבערט, רעדט ווי פון היץ און טוט אַזאַ מעשים, פון וועלכע די האָר שטעלען זיך קאַפּויר, שלאָגט פענסטער אין אייגענע און אין פרעמדע הייזער, און איז ווירקליך אין אַזאַ גייסטיגען צושטאַנד, ביי וועלכען מען הערט אויף צו זיין פעראַנטוואָרטליך פאַר די אייגענע מעשים.

עס איז גענוג אַ מעסט צו מאַכען אַ געוועהנליך נאָרמאַלער מענשליכער מאָס די געשעהענישען נאָר פון די לעצטע חדשים, פון היטלערס מאָרד־טעג ביז די לעצטע וואַהלען, וועלכע דאַרפען דאָך פאָרט בעווייזען, אַז צעהנדליגער מיליאָנען דערוואַקסענע דייטשען טרויען אַן זייער פּאָליטישען און דאָס הייסט אויך זייער פּוילישען שקאָל דעם דאָזיגען אָהן צווייפעל געריהרטען דעמאַגאָג דעם דאָזיגען בלינדען מענשען פון איינגעוואָרצעלטע געפיהלען און ליידענשאַפטען, און מען זאָל איינשטימען, אַז אין די קעפּ פון די דאָזיגע מיליאָנען זענען גאָר אַ סך שרויפלעך זעהר שטאַרק צורודערט.

די אַלע ערשיינונגען זענען צייכענס פון אַ נשמה־צורודערטקייט פון אַזאַ מאָס, וואָס מוז כאַראַקטעריזירט ווערען ווי אַ פאָלקס־משוגעת, ווי אַ גייסטיגע קראַנקהייט פון פאָלק.

און געבליבען ביי זינען און נישט פערלוירען דעם גלייכגעוויכט האָט נאָר אַ קליין גרופּקעלע טרעגער און היטער פון מענשליכען גייסט אין דייטשען פאָלק, — יענע רעליגיעזע פּערזענען, וואָס זענען געבליבען טריי דעם „יודישען״ קריסטענטום, יענע גרופּע פּראָטעסטאַנטישע און קאַטוילישע גלחים. די גלויבען באמת און מיט׳ן גאַנצען האַרצען אין דער יודישער און קריסטוסעס תורה. די זענען די אמת פרומע און אמת־גלויביגע קריסטען, וואָס שטעלען אַריין זייער לעבען און הערען נישט אויף אין דעם איצטיגען גייסטיגען מדבר אין דייטשלאַנד צו פּרעדיגען מענשען־ליבע און רחמנות.

עס איז אַ געשעהעניש פון דער גרעסטער וויכטיגקייט און פון געוואַלדיגער בעדייטונג, וואָס אין איצטיגען דייטשלאַנד האָט זיך געפונען ביי אַן איינציגע גרופּע מענשען, וועלכע האָבען זיך געשטעלט געגען דעם אַנטיסעמיטיזם, וועלכע האָבען מוטיג און אָפען זיך איינגעשטעלט פאַר די יודען; און זיי בעמיהען זיך מיט אַלע כוחות צו ווידערלעגען דעם בלוטיגען האַס־שטראָם, וואָס האָט פערפליצט אַלץ און אַלעמען.

זענען מיר דאָך געוואוינט אין אונזער מאַרטירער־געשיכטע, אַז דווקא פון דעם דאָזיגען ווינקעל פלעגט אַרויס דער רוף צו מאָרד און פערניכטונג פון יודען, דווקא פון די טרעגער פון דער קריסטליכער רעליגיע פלעגען מיר האָבען געברענטע ליידען און געבראָטענע פיין; און אין נאָמען פון דעם געקרייציגטען זענען דאָך געפלאָסען טייכען יודיש בלוט הונדערטער יאָהרען; און איצטער זענען אַבסאָלוט אַלע, די דיכטער, די פילאָזאָפען, די געלעהרטע, די דענקער, די פּאָליטיקער — אַלע אַלע זענען פערכאַפּט פון דער ראַסען־משוגעת, פון דער דייטשער גדלות, פון דער גערמאַנישער אתה־בחרתנו־קייט, פון דער מאַניע אויסצוראָטען און אויסצואָרצלען אַלע יודען פון דער וועלט. און דווקא די גייסטליכע, דווקא די פּאַסטאָרען פון דער קריסטליכער אמונה טרעטען איצט אַרויס געגען די אַלע משוגעת׳ען.

מיר וועלען ברענגען אַ שטיק פון אַ רעדע, וואָס האָט געהאַלטען אַ טעאָלאָג (פּראָפעסאָר פון רעליגיע) פאַר טויזענטער מענשען. דער דאָזיגער טעאָלאָג, דאָקטאָר קאַרל אַדאַם, איז איצט אַרעסטירט און זיצט אין אַ היטלער־טורמע, וואָרום ער האָט נישט אויפגעהערט אָפען חוזק צו מאַכען פון די משוגה׳דיגע טעאָריעס פון די נאַציס. אַדאַם האָט אין זיין פּרעדיגט געזאָגט:

„זיי, די אַנהענגער פון דער גערמאַנען־רעליגיע, זאָגען, אַז אַזוי ווי יודען האָבען אין זייער געשיכטע געפונען און דערקענט זייער גאָט, אַזוי מוזען מיר דייטשען, אין אונזער געשיכטע געפינען און אַנטפּלעקען אונזער גערמאַנישען גאָט״. אָבער מיר פרעגען זיי: וואו זענען אייערע בעווייזען, אייערע עדות, אַז דאָס דייטשע פאָלק איז אויך פון גאָט אויסדערוועהלט געוואָרען פאַר אַזעלכע הויכע צילען, ווי דאָס יודישע פאָלק? זענען אין דער דייטשען געשיכטע אויך פאָרהאַן אַזעלכע מענער ווי משה, ישעיה, ירמיהו, אַזעלכע געטליכע מענשען, וואָס האָבען זיך טובל געווען אין פייער פון אַ הייליגען גייסט, וועלכע האָבען אין אַ וועלט פון ווילדע, צעלאָזענע געצען־דינער דערקענט דעם איין גאָט, דעם גאָט פון יושר און צדק, פון ליבע און רחמנות, דעם בעשאַפער פון הימעל און ערד, און האָבען זיינע געזעצען פון גערעכטיגקייט און אמת אַריינגעטראָגען אין דער וועלט פון דער פערדאָרבענער מענשהייט? און קען מען אויך אין דער דייטשער געשיכטע געפינען יענעם וואונדער, יענעם הערליכען איינציגען, וואָס איז געגאַנגען דורך די טויערען פון גליל, הייליגענדיג די קראַנקע, מחיה־מתים׳דיג טויטע, ברענגענדיג גליק און גלויבען צו פיל מענשען?״

און נאָכדעם ווי ער זינגט אַ גרויסען לויב־געזאַנג צו יעזוס׳ן מיט זיינע אַפּאָסטאָלען, שרייט ער אויס:

„קיין ברעקעל פון דעם אַלעם האָט נישט די דייטשע געשיכטע. קיין נביאים, קיין אויסלייזער, קיין אַפּאָסטאָלען, קיין מאַרטירער! די דייטשע געשיכטע ווייסט נאָר פון מעשיות, לעגענדעס און אגדות. ניין! ניין! עס וועט אויף אייביג אַזוי שוין בלייבען; די יודישע געשיכטע איז אַן איינמאָליגע, אַנ׳איינציגאַרטיגע״.

ערשט די טעג איז אַרויס אַ באַוואַרישער גדול מיט אַ דרשה פול מיט גיפט און סם, פול מיט פּאָגראָם־אויסרופען און בלוטדורשטיגקייט געגען יודען, און ער האָט געענדיגט, אַז אין זייער יודען־שׂנאה געפינען זיך די נאַציס אין גאָר אַ פיינער געזעלשאַפט, — אין דער געזעלשאַפט פון קריסטוסען און די אַפּאָסטאָלען. פון די טויזענטער צייטונגען און וואָכענבלעטער, וואָס ערשיינען אין דייטשלאַנד, האָט קיין איינע נישט פּראָטעסטירט, נישט געפרובט אָפּליקענען. נאָר דאָס פּראָטעסטאַנטישע „קירכען־בלאַט״ האָט אָנגעשריבען אַ שאַרפען אַרטיקעל און האָט אָנגערופען די רעדע פון דעם ווילדען נאַצי „גאָטס־לעסטערונג״.

דער זשורנאַל „אַ הייליגע קירכע״, אַ זעהר אָנגעזעהענער אַלטער קאַטוילישער זשורנאַל, טרעט אַרויס אין יעדען ביכעל געגען אַנטיסעמיטיזם, און איצט האָט ער אַרויסגעגעבען אַ ספּעציעלען העפט געווידמעט דער יודישער פראַגע. דער העפט, קאָן מען זאָגען, איז געווידמעט דריי צענטראַלע טעמעס: איינס: דעם בעווייזען, אַז ווער עס פערלייקענט דעם אַלטען טעסטאַמענט. די יודישע תורה לייקענט אויך דעם נייעם טעסטאַמענט. עס איז נישטאָ קיין קריסטענטום אָהן דעם אַלטען יודענטום. דאָס יודישע פאָלק איז דער געשיכטליכער קוואַל פונ׳ם קריסטענטום, און עס איז אַ האַרבע זינד געגען גאָט צו פערפאָלגען און טון שלעכטס דעם יודישען פאָלק. צוויי: אָרגאַניזירען הילף פאַר די יודישע קריסטען, די אַלע יודישע משומדים און קינדער פון משומדים, וועלכע זענען איצטער אַרויסגעשטויסען פון דייטשען פאָלק און ווערען נישט אָנגענומען אין דער יודישער געמיינדע. דריי: פאַרשפּרייטען קריסטענטום צווישען יודען.

פאַר אונז שטעלט פאָר מיט זיך דעם גרעסטען אינטערעס דער לעצטער פּונקט. די ווילען נישט מאַכען יודען פאַר אויס יודען. דאָס הייסט, פאַר קאַטאָליקען אָדער פּראָטעסטאַנטען, נאָר פאַר יודישע קריסטען אָדער פאַר קריסטליכע יודען. עס איז אינטערעסאַנט צו ברענגען אַ גרעסערען אויס־

(ווייטער זעהט 16. זייט)

א פרומע יודישע שטאט אין דער מדבר

בילדער פון יודישען אלזשיר

פון י. האמסקי

ווען מען פאהרט קיין בוסאראה פון דרום, פון דער מדבר, דארף מען דורכמאכען איינעם פון די שווערסטע און איינעם פון די העכליכסטע וועגען פונ'ם לאנד. עס איז נישט קיין מאראקאנער וועג, נאר אן'אמאליגער מיליטערישער שטיין־שאסיי, וואס איז שוין לאנג נישט צום נוצען. איצט בויט מען א צווייטען, אבער דער־וויל מוז דער וואגען מאכען די געפעהרליכסטע אקראבאציעס, ארויפקריכען הויך און אראפפאהרען, ארומקרייזען בערג, און אראפלאזען זיך אין טאלען, לויפען דורך געדיכטע שלייפען און שטיינערנע העלזער, וואס זענען שווארץ און אטעמען מיט מורא, וואו נישט וואו הענגען איבער די קאפ ריזיגע טרוקענע און שטעכיגע קאקטוסען, וואו נישט וואו בליצען אין זון די שיכטען פון נישט פערענדיגטען שטיין־גראפיט. אין אנדערע ערטער לויפט דער אויטא דורך דורכגענג, וואס זעהן אויס ווי אויפגעפראל־טער שטיינערנער לייב פון גרויסע בערג און דאס אגענע אויפגעטרענטע שטיינערנע לייב דערצעהלט די געאלאגישע געשיכטע פון זייערע אור־אור־אלטע אומשיכטונגען. א וועג פול שווער־קייטען און א וועג א פראכטפולער פארן אויג. איינגאנ־צען לייטיג. איינגאנצען טויט. בלויז פון צעהנדליגער קילאמעטער א קאראוואן פון אראבער. ווייבער אויף די קעמלען, ווייבער שמוציגע מיט ברענענדע אוי־גען און מיט רייצענדע ליפען, ווייבער מיט בלי־קען פון ביהעריגער תאוה און בהמה'שער אונטער טעניגקייט. און סחורות אויף די קעמלען, סחורות פאר די ווייטסטע אאזיסען פון דער מדבר, סחו־רות, וואס וואגען זיך אויפן קעמעל טעג, וואכען און חדשים ביז זיי קומען אן צום קויפער, סחו־רות, וועלכע עס שיקען אפ די יודישע סוחרים פון בוסאראה.

* * *

פארמיטאג בין איך אהין אנגעקומען. א צוי־בערגע, ווייסע שטאט, די זון ברענט און אלע פענסטער און טירען זענען פערקלאפט. אראבער קומען אנטקעגען. אבער צווישען זיי אונטערשייד איך שוין יודען: — שלום! יהודי? — יא! א גע־זעמעל ווערט ארום און מען פיהרט מיך גלייך צו א פארשטעהער פון דער קהלה לעאן על־בן. א האטעל האט ער און א רעסטאראן. ער נעהמט מיך אויף דער טעראסע. באלד קומען אנדערע יודען. אלע רעדען גלענצענד פראנצויזיש און זיי דערצעהלען מיר, אז בוסאראה האט זעקס טוי־זענד איינוואוינער, זענען טויזענד דער־פון יודען. „שטרענגע יודען"! — שמייכלט ער אונטער.

— און וויפיל פראנצויזען?

— ווייניג. בלויז די בעאמטע.

— לעבט איהר גוט מיט זיי?

— זעהר גוט.

— אנטיסעמיטיזם?

— מיר ווייסען נישט הערפון.

— זענט איהר צופרידען? —

שמייכלט דער יוד ווייטער אונטער:

— מיר זענען צופרידען צו זיין פראנצויזען.

— מיט וואס פערנעהמט איהר זיך?

— סוחרים. מיר שיקען טייטלען וויט אראב אין דער וויסטע, מיר שיקען אהין שפייז, שטאפען, אויפ'ן וועג האט איהר געדארפט טרעפען אונזערע קאראוואנען...

— פיהרען יודען אויך קאראוואנען?

— ניין.

— וויפיל משפחות זענט איהר?

— א 300 משפחות.

און ער גיט צו גלייך:

— אבער מיר זענען שוין דא אין בוסאראה דורות־דורות לאנג. קיין געמישטע חתונות מיט אראבער אדער קריסטען גיבט ביי אונז נישט. פון בוסאראה האבען מיר אויך נישט ליב אוועקצו־פאהרען. האבען מיר חתונה צווישען די יודען פון איין שטאט, זענען מיר אלע, אבער טאקע אלע דא אין שטאט קרובים צווישען זיך, מחותנים, שוואגערס, קוזינען, שוועסטער־קינדער...

— מיט איין ווארט, די טויזענד יודען פון בוסאראה זענען איין משפחה? —

— יא, א משפחה פון טויזענד יודען...

* * *

איך מאך א שפאציר איבער דער שטאט. פון דער ווייטענס זעהט מען די בערג און די וועגען צו דער וויסטע, פון דער נאהענט גיבען די שלאנ־קע פאלמעס א קיהלען שאטען. די גאסען זענען ווייס און די זון ברענט. פון דער שוהל הערט זיך א שרייאיגער ריטם פון קינדערשע שטימעלעך:

— מודה... אני... לפניך...

מיר געהען אריין אינעווייניג. אין א צייטיגען הויפעל, ביי דער שוהל, אין שאטען פון די ווענט זיצען אין א ראד יודישע יונגעלעך. מייסטענס אנגעטון ווי אראבעלעך און שאקלען זיך נאך דעם אלטען מלמד:

— מודה אני...

א גרויסען טייטעל האלט ער און א גרויסען אלף־בית און א קאנטשיק טאקע אויך... אונזער אנקומען אהרט איהם נישט. אדרבה די פערגאסענע קראנקע אויגען זשומען צעהנדליגער פליגען. טרייבט ער זיי אפ און זיצט ווייטער אויף דער ערד מיט די פיס הינטער זיך:

— מודה... אני...

ער רוקט אויף זיין טורבאן, און פאר איהם איז אויך, ווי פאר די אנגעזעהענע יודען פון בוסא־ראה דאס גרעסטע וואונדער, וואס איך מאך נא־טיצען אויף יודיש מיט העברעאישע אותיות און וואס איך פערשטעה „דאס גאנצע דאווענען". דא־מאלסט דערצעהלט מיר דער מלמד, אז עס איז נישטא א שטאט אין גאנצען לאנד, וועלכע זאל אזוי אבהיטען שבת ווי די יודען פון בוסאראה. די קהלה־פארשטעהער, ביידע אייראפעאישע מענ־שען, מיט בילדונג, בעשטעטיגען עס:

— שבת איז אלעס געשלאסען. די געשעפטען זענען אלע יודישע. בלויז דריי קאפעס זענען אפען, זיי זענען אויך יודישע, אבער מען מוז דאך ערגעץ געהן. צאהלט מען נישט אום שבת און זיי האט מען ערלויבט עפענען אין דעם טאג. אלע לאמפען האבען א ספעציעלען זייגער, וועלכער לעשט זיך אויטאמאטיש אום פרייטאג צו נאכטס. און איהר ווייסט, ביי אונז אין בוסאראה איז צווישען די טויזענד יודען נישטא קיין איינער, וועלכער זאל רויכערען אום שבת...

אלע קוקען מיט שטאלץ אויף דעם יוד, וואס דערצעהלט מיר.

* * *

דאס רוב יודען לעבט פון מסחר. אבער מען טרעפט דא פיל יודישע בעלי־מלאכות, סטאליארעס, שוסטער, בלעכער, גאלד־שמידען. א סך זענען אראב־ביש געקליידעט, ספעציעל די פרויען. געזעלשאפ־טען זענען דא, אזעלכע ווי די „פראטערנעל איזראעליט" און די צווייטע מיט אזא נאמען: „אליהו הנביא דע בוסאראה", אפשר איז עס טאקע די שטאט פון אליהו הנביא?.. אז אין יעדען הויז ברענט א נר־תמיד און אפילו דער טעלעפאן קלינגט נישט אום שבת און קיין יוד לאזט מען נישט פאלען, אלע ווערען געשטיצט. א יודישע שטאט! — אפילו דער שטאט משוגענער איז דא א יודישער. יונג, איז ער נאך, מיט צעשויבערטע האר און אין א ווייסער אראבישער גאנדורא געהט ער ארום, קוקט מיט נאריש צעשמייכעלטע אויגען, וואס גלאנצען פלוצ־לינג אויף ווילד, ווען ער מישט זיך אויך אריין אין געשפרעך און נעמט איבערחזרן: — שבת, שבת, שבת...

* * *

אבער מען מוז ווייטער פאהרען. עטליכע יודען בעגלייטען מיך:

— בלייבט דא שבת...

איך וואלט אזוי וועלען, אבער ווי אזוי? די צייט לויפט.

— בלייבט מיט אונז... איהר וועט זעהן אונזער גאסט!

רופט א צווייטער זיך אן.

— פרעהליך איז ביי אונז. גוטע מאכלים. זמירות, היימיש, בלייבט...

אבער מיין וועג איז נאך א לאנגער און איך דארף זעהען נאך דעם עלטסטען פון די היגע רבנים. נאך ווייט פון דאנען, הענד שטרעקען זיך אויס. מען פערשטעלט דעם וועג:

— איהר וועט האבען דאס בעסטע... בלייבט.

די צייט איילט. די מאשין רוישט, — שלום! שלום! — אזוי פיל ווארימע הענד און עס ווערט אזוי אומעטיג און לאנג. ווער ווייסט, צי דאס לע־בען וועט מיך באלמאל אהער ברענגען? — און איך וואלט נאך אזוי וועלען בלייבען מיט זיי. דער וואגען ריהרט. אזוי פיל הענד פאכען: — שלום! — יודען פון דער פרומער שטאט אין דער מדבר.

אסוף צום קריזיס אין דער מיידל־בראנזשע!...

מאנאלאג פון א בעיאהרטע פאניענקע

פון י. אבערושאנעק

דאס מיניסטעריום גרייט צו א גאנצען - פראיעקט וועגען איינ־פיהרען אין פוילען א שטייער אויף אלטע בחורים (פון דער פרעסע).

ווי זי קוקען מיך אן פראשען פאנסטווא, בין איך וו'אגולע א באדזוויטשיינע פשעטשיוויטשקע פון פעסער. פאניקפוואזש דאס פעסער־געזעץ, הא־בען דאך אויסגעטראכט די מענשטשיזנעס, כדי זיי זאלען וויסען ווי אלט מיר, קאביעטעס זענען, זיי האלטען אונז אין ציילען די יאהרען, און טאמער זעהען זיי א „פאוואזשנערע" פאניענקע, ציהען זיי מיט דער נאז — „סטארא פאנא!"...

סם אין די אויגען און ביי די מענשטשיזנעס א סטארא פאנא. טאמער צעהלט זי אפ דרייסיג־האל־בען טיץ", איז דאווידזעניא! נאך די שלשים איז זי בראק און געהט אין שמעלץ אריין.

אבער זיי, די מענשטשיזנעס? זיי עלטערן זיך וו'אגולע נישט. אט האב איך א בעקאנטען „כלאפיעץ", וואס האט אין יאהר 1905 געוואלטשעט מיט ניקאלייען, קייעט אויף שטשעטשנע ציין, האט קרומע פיס און א ליסינע ווי די לבנה האלבן חודש, קוקט מיט איין אויג אויף יענער וועלט, און „דא־וואליפט" זיך נאך אלץ צו פאליאטקעס. שדכנים ריידען איהם פאר די פאלעס, און ער וויל נאר א מלאדי פאניענקע...

אז זיי, די מענשטשיזנעס, ווערען קיינמאל נישט אלט. מעג ער זיין א זקן, גיט ער זיך א גאליע אפ די טראמבע, טוט א פרעס־אויס די הוזען און איז א „קאוואליר צום האבען"...

צא פראוודא, האבען מיר, קאביעטעס, איצט אויך רוישנע שראקעס צו פערשמירען אונזערע יאהרען. אויב איהר ווילט, מאך איך פון אייער באבע — אן'עלעגאנט יונג פאניענקעלע, פון א שאטינקע קען מען מאכען א בלאנדינקע און פון א ברונעטקע — א מיעדזשאנע, א'ער קאנארקאווע. הייבט קען מען זיין דיק און ברייט ווי א בעל־גיש פערד, און מאגערן — דאר און שמאל ווי א שפראט. ווי צפאבע א בחור איז, וועט ער נישט דערקענען קיין אונטערשייד פון 40 ביז 17 — אזעלכע שוועטנע שראקעס זענען היינט דא.

וואלט דאס אלץ געווען גוט, ווען נישט — די פעסער! לויט'ן „פנים" דארף זי געהן אויפ'ן דאנסינג און לויט'ן פאס — אין מושב זקנים. גיט מען א קוק אין פאס אריין, איז דער בראך פארטיג!...

וואכען טעגא בין איך א געגנערין פון די פעסער, דאס האבען די מענער אויסגעטראכט, נאר צו קאמפראמעטירען דאס ווייבליכע געשלעכט.

אבער איצט האב איך אינגאנצען געענדערט מיין זהאביע וועגען פעסער. איצט האלט איך, אז יעדער מענש מוז טאקע האבען א פאס.

— צוליב וואס?

— צוליב דעם נייעם פאדאטעק אויף אלטע בחורים!

אי, הערט איהר, איז דער נייער קאוואלער־סקע פאדאטעק א טייערע זאך. זיי וועלען שוין איצט נישט האבען אזא שוואוליטאג, ווי זיי האבען גע־האט ביז איצט. א דאנק דעם נייעם קאוואלערסקע פאדאטעק, וועט קומען א סוף צום קריזיס אין דער מיידעל־בראנזשע. טאמער וועלען מיר פאר־קען א פאצעט, וואס שפעקולירט מיט זיין בחור'־שאפט, וועט מען איהם א ריק־אריין געבען א פאדאטעק, און זאל ער וויסען, נישט צו ציהען דעם פאסעק אויף אונזער חשבון... ווילסט ברודערקע, נישט חתונה האבען, ווילסט קומען אין ארבע כנפות פאר גאט — צאהל פאדאטקעס! ווילסט נישט האבען קיין ווייב? טא, האב כארוש צו טון מיט'ן אוישאנד סקארבאווי, מיט'ן סעקוועסטראטאר, מיט פאדאטיעס, מיט רעקורסען, מיט וועזוואניעס, ליציטאציעס, אי טאק דאלעי.

איצט איז געקומען די צייט, אז מיר, דאס ווייבליכע געשלעכט, זאל זיך ארגאניזירען. פונקט ווי ס'איז דא א צענטראלע סוחרים־פעראיין, מוז איצט געשאפען ווערען א צענטראלער פרויען־פעראיין, וואס זאל שטעהן אויף דער וואך פון אונזערע מיידעלשע אינטערעסען.

פשעטשעשטסטקעס. מען ארגאניזירט ווערבע שאצונקאווע קאמיסיעס. אין יעדען אוישאנד דארף זיצען א שאצונגס־קאמיסיע פון פרויען, וואס זא־לען שאצען די אלטע קאוואלירען וויפיל איינער זאל צאהלען פאדאטעק קאוואלערסקי. מיר וועלען מוזען האבען אייגענע „זשעטשאזנאוויצעס", וואס זענען בעקאנט אין דער מענער־בראנזשע, און וועט אזא הערכט קומען אויפ'ן טיש אדויף, וועט מען איהם אריינריקען „הקפה", אז ער זאל האבען צו זינגען און צו זאגען.

אז דער בחור וועט בעקומען צוגעשיקט א „באקאז פלאטניטשי", וועט ער זיך קראצען אונ־טער דער פאה. סוועט איהם ווערען ביטער און זויער, וועט ער אנשרייבען א רעקורס, אז ער איז א רואינירטער מאנספערשוין, אז ער איז נישט „זדאלנע" חתונה צו האבען, אז ער איז „פיוטש־נע" נישט אומשטאנד צו זאגען „הרי את", ער וועט בעטען, מ'זאל נאך אמאל „ראזפאטשען" זיין ספראווע.

יעדע וועט שמאטשקען מיט די ליפען:

— „יאק אן יעסט מאראווי".

— „באדזא סימפאטיטשני".

— „פשיסטאיני מענשטשיזנא".

— „עלעגאנצקי קאוואלער".

— „פיענקנע אטשי".

— „שליטשנע וולאסי מא".

— „סטו פראצענטאווי מענשטשיזנא".

און אז אלע טשלאנקינעס פון דער קאמיסיע שאצונקאווע וועלען זיך שוין האבען גיט פאסמא־קעוועט, וועט די באטשעלניטשקע איהם בעהמען אין דער ארבייט א מין:

— פארוואס האט איהר ביז איצט נישט חתונה געהאט?

— ווייל איך קען נישט!

— וואס הייסט איהר קענט נישט?

— איך קען נישט געבען קיין פרנסה א ווייב מיט קינדער.

— פון וואנען ווייסט איהר, אז איהר וועט האבען קינדער?

— מסתמא ווייס איך!

— הם... איהר זענט פשעקאנעט?

— זאל איך אזוי לעבען מיט אייך!...

— האט איהר עפעס א מאיאנטעק?

— יא.

— וואס פאר א מאיאנטעק האט איהר?

— א פאלאווע בעטעל, א טשייניק, א קאלדרע און א פאהאווינע שעניק.

— ווען טרעפט מען אייך אליין אין דער היים?

— ווען איך שלאף.

— נו, אויב אזוי, וועט מען צו אייך צו־שיקען אויף א וויזיאד.

דא וועט זיך אנהויבען א מלחמה צווישען די טשלאנקינעס. יעדע וועט וועלען געהן אויפ'ן „וויזיאד" און ס'וועט זיין ליהודים.

יעדען טאג וועלען מיר ארויסשיקען „וועזוואר בקעס" צו אלטע בחורים, יעדען טאג וועט מען געהען אויף „וויזיאדען", וועט מען אזוי לאנג ווי־זיאדעווען ביז מ'וועט עפעס אויסוויזיאדעווען...

איצט וועלען מיר האבען אייגענע געהיים־אגענטקעס. וועט מען ערגעץ אין דער גאס, צי אויפ'ן דאנסינג, דערטאפען אן'אלטען בחור, וועט מען איהם אהן שום קונצען אפשטעלען און צו איהם א זאג־טון:

— פראשען „דאוואוד אסאביסטי"!

וועט יענער בלייבען שטעהן טויט ווי דער האנד, וועט נעהמען גראבלען ביי דער טאש, וועט זיך וועלען ארויסדרעהען, וועט ער נעהמען קיי־קעצען, וועט ער אזוי לאנג קייקעצען, ביז... ביז ער וועט אונז „זאפיאשען" אויף א „פול טשארני". פון „פול טשארני" וועט ווערען א ראנדקע א.א.ז.ו.

קאלעושאנקעס, ס'איז געקומען די צייט, אז מיר פאניענקעס, זאלען זיך ארגאניזירען, ס'מוז גע־שאפען ווערען א צענטראלע פרויען־פעראיין. מיר מוזען שוין רעציטענס וועהלען טשלאנקינעס אין די שאצונגס־קאמיסיעס פון דעם פאדאטעק קאווא־לערסקי, וואריום נאר אזוי א נאך וועט קומען א סוף צום קריזיס אין דער מיידעל־בראנזשע!..

חידושי הרי"ם האט געליטן פון עלילת-דם

צוליב א שפיל פון קינדער

מען ארעסטירט צוועלף אומשולדיגע יודען. — גלח סואריני טרעט ארויס אויפן פראצעס געגען יודען.— חידושי הרי"ם בעזיגט דעם גלח

פון מנשה אונגער

ווי מיר האבען שוין אין דעם פאריגען אר־טיקעל געשריבען, האבען דעם גלח קואריני'ס גיפ־טיגע אנטיסעמיטישע ארטיקלען פערפעסטעט די לופט מיט שנאה צו יודען, און ווען עס איז גע־קומען פאר פסח — האבען זיך פלוצלונג באווי־זען אין „דזיענניק ווארשאווסקי" ארטיקלען או יודען בענוצען בלוט אויף פסח.

און באלד האט זיך געמאכט א בלוט־בלבול אין ווארשא.

פארגעקומען איז עס אזוי:

ס'איז געווען א פאר טעג פאר פסח. יודען האבען געראמט און געכשר'ט זייערע וואוינונגען אויף יום־טוב. האט זיך א קריסטליך קינד געשפילט צוזאמען מיט יודישע קינדער. געווען איז דאס אויף קראכמאלנע גאס, נעבען דעם הויז וואו עס האט געוואוינט דער חידושי הרי"ם. די קינדער האבען זיך געשפילט אין בעהעלטעניש. איז דאס קריסטלי־כע קינד אריינגעקראכען דורטן אין אן אפענעם קאסטען און האט דעם דעק פון קאסטען פערמאכט. דאס קריסטליך קינד האט געדארפט אזוי לאנג ליגען אין קאסטען, ביז איינער פון די יודישע יונגלעך האט איהם געדארפט געפינען.

דערווייל האבען די קינדער דערהערט שפי־לען מוזיק אין א צווייטען הויף און זענען אהין אלע אריינגעלאפען. דאס קריסטליך קינד האט א־בער נישט געקענט ארויסקריכען פון קאסטען און עס האט אויך שטארק געוואלט הערען מוזיק. האט ער פאר גרויס צער אנגעהויבען וויינען, אבער איבער א שטיקעל צייט. און די קינדער האבען שוין געהאט אינגאנצען פערגעסען אן זייער חבר, וועלכער געפינט זיך בעהאלטען אין קאסטען. דאס קריסטליך קינד, זעהענדיג, אז ער קאן זיך נישט ארויסקריגען פון קאסטען, האט פאר גרויס שרעק אנגעהויבען טופען מיט די פיסלעך און מאכען אויסטערלישע קולות, ביז עס איז צופעליג דורכגעגאנגען דער קריסטליכער סטרוזש פון הויז און האט דערהערט דאס יאמערליכע געוויין פון קאסטען ארויס. ער איז צוגעגאנגען, געעפענט דעם קאס־טען און געפונען דארט דאס קריסטליך קינד האלב פערחלש'ט. דער סטרוזש האט דאס קינד גענומען אויף דער האנד און עס אהיימגעטראגען צו זיין מוטער, וועלכע האט געוואוינט אין א צווייטער גאס.

אט דאס איז געווען גענוג פאר דעם גלח קואריני אויסצוטראכטען א בלוט־בלבול אויף יו־דען, און אויפ'ן צווייטען טאג האט זיך שוין אין „דזיענניק ווארשאווסקי" בעוויזען א גרויסע ידיעה מיט קידוש־לבנה אותיות, אז יודען האבען געכאפט א קריסטליך קינד און האבען עס פערמאכט אין א קאסטען, כדי עס דערנאך צו שעכטען און בע־נוצען זיין בלוט אויף פסח.

די צייטונג האט אויך אנגעוויזען, אז אין דעם זעלבען הויז וואוינט אויך דער גרויסער „ראבין איציק־מאיר אלטער", וועלכער פערטרעט א בייזע „סעקטע", חסידים, און מסתמא האט ער אויך א חלק אין דעם ענין.

די ידיעה אין דער צייטונג האט טאקע באלד געהאט א ווירקונג. די קריסטליכע בעפעלקערונג אין ווארשא איז געווארען זעהר אויפגערעגט, און, כדי אויסצומיידען א פאגראם, האט די רעגירונג ארעסטירט צוועלף יודען פון יענעם הויז, אונטער דער בעשולדיגונג, אז זיי האבען געוואלט שעכ־טען א קריסטליך קינד אויף פסח.

דעם חידושי הרי"ם האט מען נישט ארעסטירט, אבער ער אליין איז אויך געשטאנען אונטערן חשד, אז אלץ איז אפגעטון געווארען מיט זיין הסכמה, ווייל די איינוואוינער פון הויז זענען דאך אלע חסידים, וואס גלויבען אין איהם, און אהן זיין ידיעה, וואלטען זיי זיכער גארנישט געטון.

די אויספארשונג איז געווען זעהר א שטרענ־גע. עס איז אבער בעוויזען געווארען, אז די קינ־דער פלעגען זיך יעדען טאג שפילען מיט'ן קריסט־ליכען קינד, און דאס קריסטליכע קינד אליין האט דעם קאסטען פערמאכט און די יודען האבען גאר נישט געוואוסט דערפון. דאך האט דער פראקוראר אונטערגעהאלטען זיין בעשולדיגונג און צום פרא־צעס איז אויך ארויסגערופען געווארען דער חידושי הרי"ם, און אלס עקספערט — דער אנטיסעמיטישער גלח קואריני.

דאס ארויסרופען דעם חידושי הרי"ם צום פרא־צעס האט געמאכט גאר א שטארקען רושם אויף דער גאנצער יודישער בעפעלקערונג אין ווארשא און בפרט צווישען די חסידישע יודען, ווארום הגם אלע האבען געוואוסט, אז די יודען וועלען בעפרייט ווערען, ווייל די בעשולדיגונג איז א שקר, דאך האבען די מורא געהאט פאר דעם עצם ויכוח, וואס דארף פארקומען פאר די ריכטער צווישען דעם אנטיסעמיטישען גלח קואריני, וועלכער האלט זיך פאר א גאנצען קענער אין תלמוד, און דעם חידושי הרי"ם.

צום פראצעס איז דער גלח קואריני געקומען בעלאדען מיט א סך גמרות און פערשידענע ספרים, כדי ארויסצווייזען זיין בקיאות. דער חידושי הרי"ם איז געקומען אנגעטאן אין יום־טוב'דיגע זיידענע מלבושים, מיט דעם משומד חנא האגע, אלס דאל־מעטשער (ווייל דער חידושי הרי"ם האט נישט געקאנט אזוי גוט פויליש).

דער חידושי הרי"ם האט זיך אפילו פאר'ן פראצעס געוואלט פערשטענדיגען מיט דעם אסי־מילאטאר ראזען, ער זאל אויך קומען צום פרא־צעס, ווייל די פראגע וועגען עלילת דם איז דאך נוגע אלע יודען... אבער ראזען האט געענטפערט, אז ער שעהמט זיך צו קומען צום ריכטער מיט א יוד, וואס טראגט בארד־און־פאות, און אז אויף אלע פראגען פון גלח קואריני וועלען די אסימי־לאטארען ענטפערן בעזונדער.

באלד ווי די ריכטער האבען אנגעהויבען פיה־רען דעם פראצעס און דער פראקוראר האט גע־וואלט בעשולדיגען די 12 יודען, אז זיי האבען נישט געוואלט אויספיהרען סתם א מארד, נאר א רעלי־גיעזען אקט, כדי צו בענוצען קריסטליך בלוט אויף מצות — האט איינער פון די ריכטער גע־פרעגט דעם חידושי הרי"ם, צי איז פערהאן א סעקטע ביי יודען, וואס בענוצט קריסטליך בלוט.

דערויף האט דער חידושי הרי"ם געענטפערט, אז אין דער תורה שטעהט בפירוש: „דם כל בשר לא תאכלו, כי נפש כל בשר דמו הוא, כל אוכליו יכרת".

דא האט זיך ווידער איינער פון די ריכטער געווענדעט צום גלח קואריני: צי געפינט זיך ער־געץ א יודיש געזעץ, אז יודען זאלען דארפען קריסט־ליך בלוט אויף פסח?

דער גלח האט דאן אנגעהויבען צו שיטען מיט אלטע אויסגעדראשענע בלבולים וועגען דעם, אז אין פערשידענע שטעלען אין תלמוד געפינט מען כלומרשט אזא „געזעץ".

דער גלח קואריני האט געעפענט א גרויסען אלטען שולחן ערוך „אורח חיים", אויפגעמישט דעם סימן תע"ב און אנגעהויבען לייענען דעם דין: „מצוה לחזור אחר יין אדום". ער האט דאס אי־בערגעזעצט אויף פויליש און אויך צוגעגעבען דעם פירוש פון „מגן אברהם", וועלכער זאגט: „זכר לדם", או: דערפאר איז א מצוה צו בענוצען רויטען וויין אויף די ארבע־כוסות ביים סדר — צום אנ־דענק פון יודיש בלוט, וואס פרעה האט פערגאסען. דער גלח האט אבער דעם אמת'ן טעם דערפון נישט אנגעוויזען. ער האט באר געזאגט, אז דאס מיינט מען נישט „אדום" — רויט, נאר „אדום", מיט א חטף־סגל, דאס הייסט, בלוט פון קריסטען, ווייל לויט'ן רמב"ם רופט מען מיט'ן נאמען „אדום" יע־נע מענשען וואס זונטאג איז זייער רוה־טאג.

„אדום" — רויט און „אדום" אלס נאמען פון א פאלק, האבען די זעלבע אויסלייגונג. זאגט טאקע דערפאר דער „טורי־זהב": „עוד רמז לאדום — זכר לדם שהיה פרעה שוחט בני ישראל" (און נאך א רמז איז דער רויטער וויין; עס זאל דער־מאהנען אן בלוט, וואס פרעה האט געשאכטען יודען). און ער גיט צו, אז איצט נוצט מען מעהר נישט קיין רויטען וויין, צוליב דער בעשולדיגונג, אז יודען בענוצען זיך מיט בלוט... דאס האט דער „טורי־זהב" געוואלט פערדרעהען די ציין אונז, קריסטען — האט קואריני צוגעלעגט א בלבול...

די אלע געפעלשטע העברעאישע ציטאטען זע־נען איבערגעזעצט געווארען דורך דעם גלח קוא־ריני אויף פויליש, און די אנטיסעמיטישע רעדעל־פיהרער האבען געלעקט די פינגער פאר נחת, די האט זיך געדאכט, אז דער גלח האט שוין איבער־אינגאנצען בעזיגט דעם חידושי הרי"ם און דאס גאנצע יודישע פאלק.

דא האט זיך אבער אויפגעשטעלט דער חידושי הרי"ם און געענטפערט געלאסען און מיט א גע־הויבענער שטים אויף אלע טענות פון גלח. קודם כל — האט דער חידושי הרי"ם אנגעהויבען — ווייזט אויס, אז דער גלח קואריני האלט זיך נישט פאר קיין קריסט און פאליאק, נאר פאר אן אייניקעל פון פרעה'ן, ווייל ער האלט דאך, אז מיר וועלען כלומרשט שעכטען קריסטליכע קינדער אלס נקמה דערפאר, וואס פרעה האט געשאכטען יודישע קינדער. אבער אפילו ווען ער זאל שטאמען פון מצריים אדער אדומים, האט דאך אונז די תורה בפירוש אנגעזאגט: „לא תתעב אדומי, כי אחיך הוא, לא תתעב מצרי, כי גר היית בארצו" (דברים כ"ג, ח')

און דער אמת'ער טעם צוליב וואס מען נעהמט רויטען וויין אויף ארבע כוסות, איז פשוט, די יודען האבען געהאלטען דעם רויטען וויין פאר דעם בעסטען סארט וויין, ווי דער פסוק זאגט אין משלי: „יין כי יתאדם".

די ענטפערס פון דעם חידושי הרי"ם זענען איבערגעזעצט געווארען דורך דעם משומד חנא האגע, וועלכער האט נאך צוגעגעבען פון זיין זייט, אז הגם ער איז שוין נישט מעהר קיין יוד, דאך קאן ער עדות זאגען, אז עס געפינט זיך נישט אין ערגעץ אזא דין, אז יודען זאלען זיך דארפען בענוצען מיט קריסטליך בלוט אויף פסח. און די אלע שטעלען, וואס דער גלח האט ציטירט, זע־נען אדער ביי־וויליג פאלש, אדער גלאט עם־הארציש אויסגעטייטשט געווארען.

די ערקלערונגען פון „חידושי הרי"ם" און די איבערזעצונג פון משומד חנא האבען געמאכט א גרויסען איינדרוק אויף די ריכטער און אויף אלע פערזאמעלטע קריסטען, און גלייך האבען די ריכ־טער ארויסגעטראגען דעם אורטייל, אז אלע יו־דען ווערען בעפרייט.

ערב יום-טוב

א קאפיטעל פון ראמאן „אויף פעלדער" פון יודישער קאלאניזאציע אין ראטענפערבאנד

פון פרץ הירשביין

בערע איז געשטאנען מיט די אויגען צו דער ערד; ער האט שווערליך געפרובט צוקייען לאנע'ס ווערטער. זי איז אין דער איצטיגער רגע אויסגע־קומען צו קלוג פאר איהם. ער האט אויף לאנע'ן געקענט א סך וואכען גלויבען, אבער דאס וואס איהם קומט אויפ'ן רעדעל — ווייל ער פאר'ן מזל נישט ברענגען. און דאך פיהלט ער, אז דאס בלויז ריזעלט ארויס פון פנים; דאס בלוט, גלייך ווי עס וואלט פון הארצען ארויסגעריזעלט.

לאנע האט קלאר דערקענט אין בערע'ס פנים ווי צעמודערט ער איז געווארען; זי שפיר'ט ווי זי טוט איהם וועה; זי פערזונקעלט זיין אמת'ע פייער — אבער בעסער קען זי נישט. אנדערש רעדען קען זי נישט, ווייל דאס, וואס זי האט איהם נאר וואס געזאגט, איז אויפריכטיג, א פערבארגענער כוח ווירקט אין איהר; זי זאל אויף דעם גרויסען יום־טוב איבעראיינעם מיט אלעמען זיך נישט משמח זיין. און ווי נאר וועמען — פאר בערען קען זי איצטער איהר הארץ נישט אויסגיסען; פאר איהם אויסשפרייטען אלע איהרע איבערלעבונגען פאר'ן יאהר זינט זי האט איהרע טריט געשטעלט אויף דער קרימער ערד, וואו עס שטעהט איצטער א דארף אהן א נאמען, און וועמען מען בעדארף אין אוואך ארום א נאמען גע־בען — ניין, דאס קען זי איצטער נישט.

בערע האט זיך אפגעווענדעט פון לאנע'ן. אנגע־הויבען ציהען וואסער פון ברונעם ארויס. אין די ערשטע פאר מינוט האט ער אפילו נישט אומגע־ווענדעט דעם קאפ אין דער זייט וואו לאנע איז אפגעפאהרען פון ברונעם; ער האט באר געהערט די פערדישע, הארטע טריט וואס האבען זיך דער־ווייטערט, לאנע'ס באהוועסע טריט האט ער נישט געהערט.

ווען ער האט אויסגעלערט דעם קובעל וואסער אין פעסעל אריין און האט דערנאך אויפגעהויבען די אויגען, א קוק טון לענג־גאס צו דער זייט וואו די ברעזעווע־שטוב איז געשטאנען, האט ער ארויס־בעזעהען פון דערווייטענס לאנע'ן, ווי זי האט גע־שפאנט ביים זייט פון פעסעל־וואסער; זעהר דראבנע האט זי איהם פונדערווייטענס אויסגעזעהען, און די אויגען האבען א קלונג געטון איהרע לעצטע ווערטער; „אלע, אלע, אויסער לאנע'ן: זי, די איינציגע, וועט פעהלען"...

— וואס האט זי מיט דעם געמיינט? — האט ער געפרעגט, בשעת די אויגען האבען נאכגעפלאנ־דזשעט פונדערווייטענס נאך לאנע'ן — וואס הייסט, זי וועט נישט זיין? וואו וועט זי הען אהינקומען?

בערע האט זיך דערשראקען פאר א געדאנק, וואס איז איהם דורכגעלאפען אין קאפ; ער האט עס מורא געהאט ארויסצוברענגען בעהנטער פאר די ליפען. כאטש עס איז נאך געווען א פאר שעה פאר זונפערגאנג, איז איהם פונדעסטוועגען אויסגע־קומען, גלייך ווי ס'ליכט האט א ציטער־געטון און איבער'ן דארף איז מיט אמאל ווי טונקעלער געווארען. עס האט איהם אויף א ווייל אנגענומען דער חשק ארונטערצולאזען דעם קיבעל אין טיפען ברונעם אריין.

אין איהם איינגעפאלען, ער זאל הייסען זיין מאמען איבערגעהען צו די בריגאדעס, מיט א תירוץ אזא, אפשר וועט זי דערגעהען ביי לאנע'ן צי זי קלייבט זיך אפטמאל נישט אוועקצופאהרען... אבער באלד האט ער זיך געכאפט, אז דער מאמען זיינער מיט די „בורזשואזנע ניגונגען", איהר קען ער אזא סוד נישט פערטרויען. „זי וועט עס גאר שלעכט פערשטעהען; קען מיינען, איך בעט איהר דארטען ווייס איך וואס"...

— אבער מיט יוספ'ן, מיט איהם קען מען יא רעדען; איך וועל יוספ'ן פשוט און פראסט דערצעה־לען וואס פאר א שמועס איך האב היינט געהאט מיט לאנע'ן, און וואס זי האט געזאגט.

ער האט אויף א רגע זיך בערוהיגט; האט אנגעגאסען פול דאס פעסעל וואסער און אויף גיך גענומען פאהרען לענג־דארף, מיט דער דעה זיך אפצושטעלען נעבען די ראטנער'ס. אבער ווי נאר ער איז צוגעקומען צו יוספ'ס שטוב, האט ער דעם פערד א שמיץ געגעבען מיט דער בייטש און די ראט־נער שטוב אויסגעמיטען.

ער איז געווען צופרידען, וואס ביי זיך אין שטוב האט ער קיינעם פון זיינע לייט נישט געטראפען. ד'האט זיך אנידערגעזעצט ביים פענסטער, געקוקט צום דראסען; אבער די [illegible] האבען ווי א טייך אנגעהויבען צו שטראמען פערביי, אזש די שטיבער פון אנטקעגען הען גאס האבען אנגעהויבען מיט־צושווימען.

אלע, אלע אויסער לאנע'ן: זי, די איינציגע, וועט פעהלען... און וואס וועט זיין, איך זאל נעמען און אריבערגעהען צו איהר, פשוט און פראסט א פראגע טאן וואס זי האט געמיינט מיט דעם? יא. דאס איז דאך לאנע; האט אודאי חוזק געמאכט, איך וועל געהן און זיך פרעגען, און זי — וועט נעמען און אויסטיישען מיט א געלעכטער...

בערע זעהט אבער ארויס לאנע'ס פנים, ווי זי האט אויסגעזעהען בשעת זי האט עס געזאגט, ער דערמאנט זיך ווי לאנע זעהט בכלל אויס די לעצטע צייט; כאטש ער האט מיט איהר נישט גערעדט — אבער ער זעהט דאך זי עטליכע מאל א טאג. אויס־מיידען קען מען דאך זי נישט.

— צו מיינט זי טאקע אפשר אוועקפאהרען אינגאנצען פונדאנען? אויב דאס האט זי געמיינט — קען זי נעהמען און פאהרען. הלואי וואלט זי גאר אינגאנצען פון סאמע אנהויב דא נישט געווען...

אין בערע פרובט זיך אויסמאלען זיין אנקומען קיין קרים; ער פרובט מיט'ן דמיון געהען טריט־נאך־טריט זינט די ערשטע שטוב האט זיך בעוויזען ביז צום איצטיגען טאג, ווען מען קלייבט זיך שוין געבען א נאמען דעם יונגען דארף; ער זעהט די פעלדער אין ערשטען פריהלינג ווי מען האט איינאיינעם גע־אקערט, שפעטער, זומער — שנייט־צייט און ווידער אקערען און זייען... עס געהט פערביי דאס קראפ־נאמלען, די קאלטע ווינטערטעג און נעכט, און שפעטער — די גרויסע זאווערוכע... אלץ, אלץ שווימט פערביי זיינע אויגען: פרייד און אומעט; פרייד און פיין. א סך פערהאגעלטע נעכט, און א סך שעה'ן פון אמת'ער ליבשאפט, ווען די שווערע ארבייט איז געווען זיס; די טעג זענען צו קורץ געווען — ממש נישט צו אנזעטיגען זיך מיט ארבייט. וואו וואלט עס אלץ אויסגעזעהען ווען לאנע וואלט דא נישט געווען דערביי?

— ווער איז זי? וואס איז זי? קארג מיידלעך, כארהאן אין סאוועט־רוסלאנד? קארג מיידלעך אר־ראפגעקומען צו דער בעפרייטער ערד? זענען טאקע נאר די לאנע'ס, וואס פאר זייערטוועגען זאל מען בעד־דארפען בויגען דעם קאפ, ווערען אפילו א קאנטר־רעוואלוציאנער?

און באלד טוט א בליץ אן אנדער אמת:

— זי איז פארט אנדערש ווי מען מאהלט אויס בורזשויקעס... לאנע האט זיך אויפגעגעבען דער רעוואלוציע; איז געקומען צו דער ערד ווי דורך א בעפעהל פון דער נייער צייט, וואס זי האט אויפגעטון — האט נאך קיין איין מיידעל אויפ'ן ערד־חלק נישט בעוויזען צו טון; א סך מענער האבען עס נישט בעוויזען... אין אי ערד, אי מענש... צווישען פויערים אין גאר אזא ווי לאנע נישטא...

ער דערמאהנט זיך די גרויסע זאווערוכע פון לעצטען ווינטער, ווען זלמן קאסאי איז נישט געזונד געווארען, און די לאנע, די ערשטע, איז אין שטורעם אוועק אהין, מאכען אביסעל ווארעמס פאר'ן קראנקען. און דער נאכדעם, ווי איינאיינעם מיט איהם, מיט בערען, איז זי אוועק אין דער זאווער־וכע; ווי ער האט זי דורך דעם שניי־שטורעם געטראגען אויף די הענד, און ער — ער האט זי געדריקט צו זיך, געווארעמט מיט זיין אייגענעם אטעם; געבראכט צו זיך אין שטוב, אראפגעצויגען איהרע שיך און דערווארעמט איהרע האלב־געפרויר־רענע פיס.

— הא, וואס איז פארט דער מיין אין איהרע ווערטער: „אלע, אלע וועלען זיין; נאר איין לאנע, די איינציגע וועט פעהלען?" אין דאס נישט איהר יום־טוב? איז דאס נישט איהר פרייד, ווען דער גאנצער דארף געסט פון ארומיגע דערפער און מענשען פון דער סאוועטען־מאכט...

איהם פערדריסט, הלמאי ער האט זי אוועק־געלאזען פון ברונעם און דארטען אויף אנ'ארט נישט אויסגעפארשט איהר מיין; „אויב שוין בע־געגענט, אויב שוין אנגעהויבען צו רעדען — האט מען בעדארפט רעדען פון אלץ".

— און אפשר באר איז שוין פערמאטערט געווארן איהרע אייגענע לייט; זי קען עס פאר קיינעם נישט דערצעהלען, ווי איהר טאטע זיצט איהר שוין שטארק אין די ביינער — פארט זי דעריבער אוועק גאר אינגאנצען!

(ווייטער זעה 15. זייט)

איהר אויסקויף

(דערצעהלונג)

פון דוד פינסקי

די צייטונגען זענען פול מיט בייזע ווענען א בייער, נאך קיינמאל נישט געווענע ים־היה. מ'האט געמיינט, אז די אלע־לייט טיפקייטען פון ים האבען שוין מעהר קיין סודות נישט פאר אונז. און אט — הוקא: א ריזענפיש, א ליתן! און דאס וועלט איז איבערראשט, דערשטוינט...

און, וואס עס טוט זיך ביי איהר אויסער דער שוין? וויסט זי שוין אלץ? ווייסט זי, שוין וואס־עס מענשען עס דרעהען זיך אויף איהר ארום? אט אדרבא הערט א טשיקאווע זאך:

איהר ווייסט דאך, איך בין א רייזענדיגער ביכער אגענט, און א ביכער־אגענט מיט פרינציפען, ביכער פערקויף איז טאקע מיין פרנסה, אבער דער עיקר בין איך אויסען ביכער־פערשפרייטונג. איך האב מיר זיך אנגעמאכט, עס טאר נישט זיין קיין יודישע שטוב אהן א יודישען בוך...

עס רעדט זיך אזוי: „עס טאר נישט זיין“!.. דאס הייסט, ווען עס וואלט אפגעהאנגען פון מיר, וואלט איך דורכגעפיהרט אזא געזעץ. יעדע יודישע היים מוז זיין פערזארגט מיט יודישע ביכער און דווקא מיט גוטע, נישט מיט שונד. אבער אזא געזעץ איז נישטא און וועט נישט זיין, ווענד איך אן איבער־רעדונגס־קונסט, איך זאג מוסר, איך אפעליר צום שטאלץ־געפיהל פון „עם־הספר“, רוף ארויף דעם גייסט פון דער אלטער יודישער קולטור און לאז ארא דעם פריין ביז דער לעצטער מעגליכקייט... האט רחמנות, יודען, אויף זיך אליין! לייענט די יודישע ליטעראטור! אונטערשטיצט זי און העלפט זיך! קויפט יודישע ביכער!...

אבער ווי וואלט געזאגט דער זיידע פון אלע יודישע ביכער־אגענטען, דער אלטער מענדעלי מוכר ספרים? „נישט דאס בין איך אויסען!“

איך זאג דאס אלץ אבטעגעגען דעם, אז אט האבען מיך מיינע פרינציפען, נישט חס ושלום מיין פרנסה, פערשלעפט אין א פערווארפען ווינקעל, וואו עס וואוינען נאר עטליכע יודישע פאמיליעס. איך האב געוואוסט, אז איך וועל זיכער נישט אויסשלאגען די הוצאות, וועל פערלירען נאך געלד און טרחה, אבער פרינציפ איז פרינציפ, לאמיך זיך נישט דארפען פארוואָרפען, אז איך האב נישט געוואוסט פון פער־וואגעלטע יודען און נישט געפרובט מזכה צו זיין זיי מיט די שאפונגען פון דער יודישער ליטעראטור זאלען זיי נישט קויפען! אבער זאלען זיי כאטש ווי סען, אז עס איז פערהאן אזא זאך...

ווייסט איהר, הייסט עס, אז איך געפין זיך אין דעם פערוואָרפענעם שטעטעל, און איצטער באך עפעס איך ביז זיך בוהג, אז טאג־טעגליך שיק איך פון וועג א בריף מיין ווייבעל, לאז קיין איין טאג אוועק דורך. עס מעג זיך קערען די וועלט — יעדען טאג מוז זי קריגען פון מיר א בריף. די בריף זענען א מין טאג־בוך. איך לאז איהר וויסען, וואס איך האב אויפגעטון, וועמען איך האב אנגעטראפען. טשיקאווע פאסירונגען, אויסטעהלישע ענטפע... פון יודישע מענשען וועגען יודישע ביכער... און ווי איך פיהל און — ווי פיהלט זי? און טאקע א ליבע־בריוועל. פשט־פשוט שיר־השירים'דיג, כאטש איך בין שוין פערהייראט א שעהנע פאר יאהר...

אבער ווי־דע־אמאל: נישט דאס בין איך אויסען!

און ווייסט איהר איצטער, אז איך געפין זיך אין א פערוואָרפענעם שטעטעל און בין זיך נוהג יעדען טאג אוועקצושיקען א בריף צו זוגתי היקרה.

האב איך דא אויך אויפגעשריבען א בריף, ארייגעלייגט אין קאנווערט און כאפ זיך, אז איך האב נישט קיין מארקע. קיין אותיות נישט, איך וועל זי קויפען אונטען אין האטעל. לאזט זיך אויס, אז אונטען אין האטעל זענען אויך אויסגעגאנגען אלע מארקעס.

געה איך צום פאסט, אויפ'ן וועג געבליבען שטעהען ביי א פענסטער פון א קליינעם ביכער־געשעפט. געוואלט זעהן, וואסערע ביכער מען באט דא אן צום פערקויף. שוין א טבע אזא ביי מיר, קום אן אין פאסט שוין שפעט! אלע פענסטערלעך צוגעמאכט, מען פערקויפט שוין מעהר קיין מאר־קעס נישט.

איז עס פערדראסיג. צום ערשטען מאל קיין בריף נישט אוועקשיקען! איך קאן באטיילך אוועק־שיקען דעם בריף אהן א מארקע, און מיין ווייב וועט דארטען בעצאהלען. אבער זי קאן גראד נישט זיין אינדערהיים, ווען דער בריף־טרעגער וועט קומען, וועט ער דעם בריף נישט איבערלאזען, און זי וועט בלייבען אהן מיין בריף, וועט זי באטייליך אומרוהיג ווערען.

בין איך שוין אומרוהיג געווארען און געה ארויס פון פאסט מיט פוילע טריט, קוים בעוועגענדיג זיך, ווי אלס, וואלט זי האט פערלאזען דעם גרעדן. איך וויס דאך, אז דארטען הינטער דעם פענסטערל זענען פערהאן מארקעס לרוב, און די פערקויפער זענען אויך נאך דארטען — איך הער דאך זייערע שטימען הינטער די דינע ווענטלעך מיט די בלינדע אויגען, די צוגעמאכטע פענסטערלעך. געה איך, און וויל נישט אוועקגעהן. וואַרט עפעס אויף א נס. אפשר וועט זיך א פענסטערל אויפעפענען און א פערקויפער וועט ארויסקומען, מרחם זיין זיך...

און טיר בלייב איך נאך שטעהן און קוק זיך אום מיט אזא רחמנות־בעטענדיגען בליק. דאס פענסטער־רל האט, האכט זיך, געהאפט צעשמאלצען ווער־רען... און ווען איך קום ארויס אין דרויסען, וויל איך נאך אלץ נישט אוועקגעהען. בלייב שטעהען אויבען אויף די ברייטע טרעפ, האב א פערקניישט פנים, פערדראסיג געזיכט, און האלט דעם בריף מיט ביידע הענט, מיט רחמנות אויף זיך און אויף איהם...

אונטען ליגט ביי די טרעפ איז געשטאנען א גרויסער בריף־קאסטען — ווי צו רייצען זיך, ווען איך וואלט געהאט א מארקע אויפ'ן קאנווערט, וואלט ער מיר געווען א פריינד, אנ'איינענער. אבער איצטער איז ער מיר א פרעמדער, א הארצלאזער. איך וויל נישט קוקען אויף איהם. אבער לעבען איהם איז געשטאנען אנ'עלטערע פרוי, א הויכע, א שלאנקע, מיט א שעהנעם, פארנעמען געזיכט, און האט געקוקט אויף מיר מיט דעם פיינעם שמייכעל פון א דאקטאר, וואס איז ביכולת ארויסצוגלעטען פון א חולה דעם שרעק איבער אנ'איינגערעדטע טויטליכער קרענק. איך האב אנגעהויבען לאנגזאם אראפצוגעהען די טרעפ, די אויגען אנגעשטעלט אויף איהר, גאנץ מיסטיפיצירט פון איהר שמייכעל. ווען איך וועל זיך אויסגלייכען מיט איהר, וועל איך בלייבען שטעהען, קיין ווארט נישט זא־גען און אויף עפעס ווארטען...

אבער, אז איך האב לאנגזאם, ווי פער־כישופט, אראפגעשטעלט מיין פוס אויף דער צווייטער אונ־טערשטער טרעפ, האט זי אויפגעטון איהר מויל און ארויסגערעדט די ליכטיגע ווערטער:

„דארפט איהר אפשר א מארקע?“

מיין בלוט האט הייס א כוואליע געטון. די פרעה־ליכע איבער־ראשונג האט ביי מיר כמעט אפגענומען דעם לשון.

„יא־יא!“ — האב איך ארויסגעשטאמעלט — „זעהר נויטיג... האב פערשפעטיגט... שוין פער־שלאסען“...

און זי זאגט:

„איך קאן אייך געבען, וויפיל דארפט איהר?“

„איינע בלויז!“ — האט ארויסגעקוקט פון מיר, און איך האב אריינגעשיקט די האנט אין מיין הויזענקעשענע נאך געלט.

זי האט אויפגעעפענט איהר האנט־בייטעל און ארויסגעזוכט פון דארטען א מארקע־ביכעלע. איך האב געקוקט אויף איהרע זוכענדיגע פינגער און גע־בענטשט זייער יעדע בעוועגונג.

זי האט ארויסגעריסען פון ביכעלע א מארקע, בענעצט זי מיט דער צונג און אויפגעקלעפט זי אויפ'ן קאנווערט אין מיין האנט.

„אט, און זייט פרעהליך!“

„טויזענטער, טויזענטער דאנקען“! האב איך ארויסגעפויבעלט און אונטערגעטראגען איהר א מטבע.

„א, ביין! א, ביין!“ — האט זי געזאגט און גע־מאכט מיט דער האנט, איך זאל אוועקנעמען מיין האנט מיט דער מטבע.

איך בין פער'חידוש'ט געווארען, נישט פער־שטאנען, וואס זי מיינט.

„וואס זאל עס בעדייטען?“ — האב איך זי ענדליך געפרעגט.

„איהר דארפט מיר נישט בעצאהלען פאר דער מארקע — דאס איז, וואס איך מיין“ — האט זי גע־ענטפערט מיט א שמייכעל, אויפגעעפענט איהר בייטעל אריינצולייגען צוריק דאס ביכעל און דער־ביי געזאגט: „אויב איהר דארפט נאך מארקעס — שעמט זיך נישט“.

איך האב זי נישט געקאנט בעגרייפען, גע־פיהלט, אז איך קאן דעם בריף נישט אוועקשיקען, געקוקט אויף איהם, נישט וויסענדיג וואס צו טון מיט איהם.

„אבער ווירקליך...“ — האב איך געשטאמעלט. זי האט ארויסגענומען דעם בריף פון מיינע הענט און אריינגעווארפען אין קאסטען.

„אט, אפגעטון“.

און איך האב געשטאמעלט: „אבער ווירקליך“.

זי האט זיך צעלאכט.

„איהר זייט דא א פרעמדער?“

„יא, איך בין“.

„איר קומט לאמיר געהען, און איך וועל אייך דערצעהלען מיין געשיכטע“.

נאך די ערשטע פאר שריט האט זי אנגעהויבען:

„עס איז געווען אמאל א צייט, ווען איך בין געווען יונג און בין געווען שעהן“...

„אפילו א שעהנהייט“ — האב איך צוגעגעבען.

„פון וואנען ווייסט איהר?“

„און יונגעלייט זענען געווען איבער כפרה“.

„ווערט איהר דערצעהלען מיין געשיכטע?“

„ביין, דאס איז אלץ, וואס איך ווייס.

טא הערט מעהר. איך האב זיך פון קיינעם פון מיינע כפרות נישט אויסגעמאכט. איך בין ביי זיך געוועזען זעהר שטאלץ און האב געווארט אויף דעם פרינץ פון וויילס. שפעטער איז געקומען איי־נער, וואס איז נישט געווען פרינץ פון וויילס, אבער א פרינץ ארום און ארום“.

זי איז געגאנגען פאמעליך, מיט אויגען, וואס האבען טרויעריג געקוקט אין איהר פערגאנגענ־הייט, און האט לאנגזאם געשמועסט:

„א פרינץ... שעהן, קרעפטיג, קלוג, געבילדעט, א גרויסער פערדינער. ער האט זיך שטארק פער־ליבט אין מיר. און איך בין צו איהם אויך נישט געווען גלייכגילטיג. אבער איך האב זיך נישט געאיילט ארויסצובעווייזען עס איהם. בין נישט געווען פארטיג מיט זיך, האב נאך אלץ אויף עפעס געווארט“.

אבער ער האט זיך נישט געקאנט דערווארטען. איהם איז געווארען ענג אין שטעטעל. ער איז געווארען אומגעדולדיג און אין איין שעהנעם טאג האט ער זיך אויפגעהויבען און איז אוועק־געפאהרען. דעמאלט האט זי דערפיהלט, אז ער פעהלט איהר. דאס שטעטעל איז איהר פלוצלונג פוסט געווארען, און אין צוויי־דריי טעג האט זי געוואוסט, אז זי ליבט איהם, ליבט איהם זעהר שטארק. האט אנגעהויבען צו בענקען נאך איהם, צו ווייבען, תפילה צו טון, ער זאל קומען צוריק, לאזען פון זיך הערען.

ער האט געלאזט פון זיך הערען. אין א פינף וואכען איז אנגעקומען פון איהם א בריף. ער האט געמיינט, אז אויב ער וועט אנטלויפען, וועט ער זיך ראטעווען. אבער ער איז הערצעליבער אומ־גליקליכער, אומבעפרייטער, ער איז איצטער נאך מעהר צוגעבונדען צו איהר. ער קאן אהן איהר נישט לעבען מעהר. אבער איידער ער געהט וואס טון מיט זיך, וויל ער נאך פון איהר הערען. אויב ער וועט אין דריי טעג נישט האבען פון איהר קיין ענטפער, וועט זיין גורל זיין בעשלאסען — דריי טעג האט געדארפט געדויערען, אז א באל־דיגער ענטפער זאל איהם דערגרייכען.

זי האט זיך גלייך אוועקגעזעצט און געענט־פערט. אויסגעגאסען פאר איהם איהר הארץ, מת־וודה געזען זיך אין איהר פערליבטער בענקעניש נאך איהם און בעשווארען איהם, ער זאל גלייך קומען צוריק.

אריינגעלייגט דעם בריף אין א קאנווערט און געלאפען צום פאסט צו קויפען א מארקע.

„געקומען, אט אזוי ווי איהר איצט, פער־שלאסען, און אין יענע יאהרען, דארפט איהר וויסען, איז אונזער שטעטעל געווען א סך קלענער און פערוואָרפענער ווי איצטער. און דער פאסט איז געווען פערשלאסען, איז קיין מארקע נישט גע־ווען צו קריגען פאר קיין געלד נישט.

„און וואס טון? דער פאסט־צוג האט אוועק־גענומען די בריף גאנץ אין דער פריה, אט ווי איצ־טער. איז וועט זי איהם טעלעגראפירען“.

אבער דעמאלט גראד האט עס זי ווידער א ריין געטון, א טעלעגראם וועט זיין צופיל צוגעגע־בען פון איהר זייט. אפשר האט זי אויך דעם בריף געדארפט שרייבען אביסעל קיהלער, איבער־גלייכגילטיגער. איינציגע צו־היציגע אויסדרוקען דארפען

(ווייטער זייטע 15. זייט)

פון אנ'איינגערעדטער קראנקהייט

קומט אמאל ארויס אנ'אמת'ע

(מעדיצינישע בעמערקונגען)

פון ד"ר י. טען

א פאציענט מיינער בעקלאגט זיך:

— דאקטאר, עפעס איז נשט מיט אלעמען מיט דער דאקטארע, אדער אפשר זענען טאקע די דאק־טוירים אליין שולדיג אין דעם? אט גיה איך פון איין ספעציאליסט צום אנדערען און האב שוין שוין ממש פערזעצט דאס לעצטע העמד, כדי זיך צו ראטעווען. און וואס איז דער פועל־יוצא? זאג איך קום, הער איך דעם אייגענעם זמר: ווידער שטראלען און באכאמאלן א בלוט־אונטערזוכונג און וואס נישט — און ווען איך קום צום תכלית און פרעג: דאקטאר, וואס האט איהר אויסגעפונען? קריג איך אלץ דעם אייגענעם ענטפער: „גארנישט! איהר זענט בערוהיגט!“ און אט וואו עס טוט מאַפעלט ועה: איך לייד יסורים און קיינער גלויבט מיר נישט. און איצט, הער דאקטאר... איהר זאגט מיר לעצטער דאקטאר! און אויב איהר קאנט מיר נישט העלפען“....

נו, מילא, קען איך שוין די גאנצע רעדע אויסענדיג, און איך ווייס אייך, אז איך בין נישט דער ערשטער און נישט דער לעצטער דאקטאר, וועמען מען גיט אט דעם ברוך־הבא, אבער די אונטערשטע שורה איז טאקע, וואס פעהלט דעם היינגעקומענער? און אויב הער בחור איז נערוועז, איז טאקע פארוואס איז ער נערוועז?

לאמיר דא גלייך זאגען, אז איך בין מסכים מיט דער טענה און מיין גאנצע סימפאטיע איז אויף דער זייט פונ'ם קראנקען. אויב אימיצער פיהלט יסורים, אזוי קאן קיינער נישט בעווייזען, אז ער פיהלט זיי נישט. די שמערצען זענען נישט איינ־געריעדט. נאר ווירקליכע און מען קאן זיי אפשר „אפשפרעכען“, אבער נישט פערדרעהען. בכלל עס זענען נישטא קיין איינגערעדטע חולאת'ן; אדער, אויב עס וואלטען יא געווען אזעלכע אנשיקענישען, אזוי זענען אין א געוויסען זין אלע חולאת'ן איינ־געריעדטע.

פראפעסאר פרויד בעטראכט אלע קראנקהייטען, אויך די ארגאנישע, אזוי ווי זיי וואלטען געקומען צוליב גייסטיגע שטערונגען: בעת אנדערע בער־ראכטען אויך די גייסטיגע שטערונגען אלס אנ־ארגאנישען קערפערליכע חולאת. דער אמת ליגט אויך דא, ווי געוועהנליך, אין מיטען.

דער קערפער און די נשמה זענען אזוי גע־קניפט און געבונדען, אז איינער אהן דעם אנדערן קאן נישט עקזיסטירען און עס איז אפט שווער צו זאגען ווען איינער הערט אויף און דער אנ־דערער הויבט זיך אן. און אויב אימיצער רעדט זיך איין א הארץ־קראנקהייט, אזוי מעג טאקע דער דאקטאר גאר נישט קאנען אויסגעפינען מיט'ן דאקטאָרסקען „יעהרעל“; אבער אויב דער דאקטאר איז נישט צו אלט און וועט דעם פאציענט ווידער־זעהן א פאר יאהר שפעטער, וועט ער מן־הסתם באלד אויך אנהויבען צו הערען סימנים פון אנ'ארגאנישער (קערפערליכער) הארץ־קראנקהייט, און דאס איז אמת בנוגע יעדען אנדערען אבר, וועלכער עס זאל נישט זיין.

דער גוף איז ווי א זייגער, ווערט איין שרייפעלע קאליע, אזוי געהט דאס גאנצע ווערק ארויס פון די כלים. און ווייל עס זענען דא פערשידענע אורזאכען, וואס מאכען דעם, אדער אנ'אנדער אבר קראנק, איינזאכען, וואס זענען אפט אויסערליכע, ליגט אבער דער הויפטגעוויכט טאקע אויף די אינערליכע יסודות פון דעם גאנצען מענשליכען בנין, נישט נאר פון דעם קערפערליכען נאר אויך פון דעם גייסטיגען.

אנ'„איינגערעדטע“ קרענק איז א קרענק, וואס קומט צוליב נערוועזקייט. מען זעהט דאס בעשיי־פערליך ביי היסטערישע פערזאנען, ווען א היסטע־רישע פרוי בעקלאגט זיך, אז זי קאן נישט עסען, האט נישט קיין אפעטיט, אדער ברעכט אויס, וואס זי האט נאך געגעסען פארצאהרען, אזוי איז די פרוי א קראנקע, נישט צוליב א שלעכטען מאגען, נאר דער מאגען איז ביי איהר שלעכט, ווייל איהר גייסטיגער גלייכגעוויכט איז א געשטערטער.

עס זענען די מענשען, וואס האבען מורא ארויס צוגעהן אויף דער גאס. די מעדיצין רופט דאס מיט'ן נאמען גאס־מורא. פיל פארפאלען קומען פאר דערפון, וואס אזעלכע פערזאנען, אויב זיי ווילען זיך שוין יא ארויס אויף דער גאס, איז ווען זיי דארפען למשל, אריבערגעהן פון איין גאס אויף דער אנדערער, און זיי דערזעהען אנ'אויטא־מאביל, וואס קומט זיי אנטקעגען, אזוי קומט עס אפט פאר, אז זיי קענען נישט מאכען קיין שריט און נישט ענטרינען פון דער געפאהר. גלייך ווי די וואלטען אויף אמאל געלעהמט געווארען. ממש פערשטארצט אלע אברים.

אנדערע מענשען האבען מורא פאר'ן ראך און צוליב דער „אק־מורא“ טוען זיי אלע מעגליכע און אוממעגליכע נארישע שריט, וואס ברענגען מיט זיך סכנות פאר געזונט. איך קען קראנקע, וואס האבען מורא פאר די ווענערישע (שעהמעוודיגע) קראנקהייטען, ווי פאר א קדחת, און אויב איהר פרעגט זיי, פארוואס זי האבען נישט חתונה, הער־צעהלען זיי איך, או מען קאן נישט זיין זיכער, אז די כלה איז א כשר'ע בתולה. די מייסטע פון די מורא'דיגע פארשוינען אבער פאלען אריין אין א נעץ פון דער ווענעריע.

און דערפון איז געדרונגען אט וואס: די מייג־סטע איינגערעדטע חולאת'ן קומען צוליב נערוועזער שטערונגען, צוליב נערוועזקייט. אבער די נערוועז־קייט אליין איז אויך א קראנקהייט און אפט א זעהר קאמפליצירטע און אנגעשטרענגטע. דיענער־ווען קאנטראלירען אלצדינג — אונזערע לעבענס־פראצעסען, אונזער טעמפעראמענט, אונזער גליק, און אומגליק און פריהער פון אלעמען מוז מען האבען געזונטע נערווען.

און איצט אויב אימיצער האט אנ'„איינגער־רעדטע“ חולאת, זאל ער זיך גאר נישט מאכען פון די נארישע פערדעכטיגונגען, אדער אומדיסטער־שרעק, מחמת די מייסטע פון זיי זענען דער פועל־יוצא פון זייערע נערוועזע אדער גייסטיגע שטע־רונגען, און דווקא אזא „איינגערעדטער זיין“ איז פאר א געניטען דאקטאר א גרויסער און וויכטיגער פינ־גערצייג פון בעסער שטערונג און א קוואל פון וויכטיגע אינפארמאציעס וועגען איהר.

בכלל, שעהמט זיך נישט מיט די „איינגערעדטע“ קראנקהייטען. מען קאן נישט איינרעדען און אויס־רעדען קיין קראנקהייט. ווער עס וויל זיין א רופא־חולים, מוז צו ערשט פערשטעהן דעם קראנקען און האבען דורך־ארץ פאר זיינע געפיהלען. א גו־טער דאקטאר פרעגט ביים קראנקען און ווער עס הערט זיך צו צו די קלאגען פונ'ם חולה און פער־שטעהט, ווי אזוי די פראסטע הערטער צו פערטיי־טשען אין וויסענשאפטליכע בעגריפען, קריגט דעם בעסטען שליסעל צו דער רעטעניש. און יעדע קראנק־הייט איז א רעטעניש, וואס מוז יעדע באזונדער פאר זיך אויפגעלייזט און פערטייטשט ווערען.

א דאקטאר דארף קענען היילען נישט נאר ערפערל כע ליידען, נאר אויך נעלישע „איינגע־רעדטע“ שמערצען.

פיניעלע מזיק
גיט לשון

ער, יאטן, אז איך פאר ענק א צענצאציע, זעט ענק פאצײלן, װי איר קריגן א כאפ.

צאט שױן געהערט פון דעם װארשעװער יאַנקעל, װאָס אַט דעם רײן סטיבאַר פאַצײלט די מאַנ־פין שװיגער? צ'װײסט נאקיש גיש? על איך ענק פאצײלן:

אין װאַרשע איז אַבעט דאָ אַ שמואל־גנעסל, דאָרט איסט זיס סמאַטשע, װענע דאָרט דאָ פינקט אַזעל־כע יאַטן װי איך אינדזערער שמואל גנעסל, איין יאַט דאָ, הייסט ער ביינרינג, און דוס איז א װוגגל פון אינדזערע יונגלעך, װאָס קען לײגן אַ לאַטע און שרײַקט זיך ניש פאַר אַ שאַלעף.

אַז זיך דױס יאַנקל אַראַנגיבימען אַ גיזאַנק אַלײן אין קאָפּ אַרײַן, אז ער מיז זיך באַקסען מיטן שטאַרקסטן רײַן סטיבאַר.

אינדזער יאַנקל איז גיגאַנגען פון מאַנקאַבי (געמײנט: „מכבי") און דער שאַלעף פון אַ ספאַרט־קלוב שקאָדאַ (געמײנט: „סקאַדאַ").

אַט זיך אונדזער יאַנקל אונגיטאָן זײַן קישעל־קעס מיט די גומענע הענטשקעס און דער שאַלעף אַט זיך אָכעט אונגיטין גומענע הענטשקעס.

בי, בי, האָט זיך דױס אַנגעשאַלט גיטין, װען די פײַרע האָבן זיך אינגיקיקט, אינדזער יאַנקל אַט גי־קיקט אַראַף, און דער שאַלעף אַט גיקיקט אַרױף, אַז דער שאַלעף אַט אונגיקיקט אינדזער יאַנקל, אַט ער גיפּלאַצט פון לאַכן, װאָר קאַן דען זעען אַנשליג־גען װי אַ ראָל־מאָפּס!

בי, װאָס מײנט איר אין גיװען דער סאָף! אינ־דזער יאַנקל אַט גינימען געבן בײגעס און טראַסקען, ס'איז גיפלױגן אײן טרימאַסק נאָכן צװײ־טען, און דער שאַלעף אַט זיך אָעסגיצױגן אױף דער פּאָדלאָגע װי אַ גראַף. כ'זוג ענק, צ'העריט? גאַנץ װאַרשע אַט זיך געהאַלטן בײַ די זײַטן.

לעבן זאָלן אינדזערע יאַטן! אַ גיװינט אין פּירעד באַכער אַראָן — כ'האָב גיסקיבטשעט!

הויך דירה-געלד

— װער צאָהלט דאָס העכסטע דירה־געלד?

— דער, װאָס װאוינט אויפ'ן פירטען שטאָק.

ענציקלאפעדיע

פון סאקראטעס

אויערען

בײַ װיגבער שטענדיג אָפען,

בײַ כלל־פערזארגער פערשטאָפט און פערשלאָפען,

בײַם װירט פון הױז,

אין אײנעם אַרײַן פון צװײטען אַרױס.

ברעג

װער עס האָט אַ ברעג,

אָבער נישט דער יודישער גלות־װעג.

כ'ל מענשען װײנען, קלאָגען,

װי קאָנען זיך צום ברעג נישט דערשלאָגען.

דאַוונען

בײַם אָרימאַן אַ געבעט,

בײַם גביר סתם געראַעדט,

בײַם שלים־מזל אַ קלאָגע.

בײַם חזן, שמש, אַ לעבענס־פראַגע.

זיבען

זיבען איז אַ ליגען, װײַל „זי" איז נישט קיין „בן",

װען די „זי" זאָגט תן! (גיב),

מוז דער „ער" זאָגען באַלד הן!

װען נישט, װײסט זי, װאָס זי קען.

חתן

פאַרן שטעהן אײַביגע מינוט אונטער דער חופּה,

װײסט ער זיך צאָהלען גאָלד אַ גאַנצע קופּע,

װען נישט, װערט ער אַ מערהער, אַ קאַט,

און זאָגט נישט דעם הרי אַת.

סוחרישמעסיג

ווי אַזוי רעדען אַלטע לאָדזער קאוואַלערען

אײַף פּעטריקאַװער גאַס געהען צװײ אַלטע בחורים (לאָמיר זאָגען: אַושע גראָסבערג און פאַ־װעל ליפּשיץ), פרעגט אַושע פאַװעלען:

— זאָג נאָר פאַװעל, װער איז דאָס די פרױ. װאָס געהט דאָרט בעבען קאַטיגאַ?

— זי איז מײַנע אַ בעקאַנטע, אױב דו װילסט קען איך זי דיר פאָרשטעלען.

— מוחל! די פּאַקונג איז גוט, נאָר די סחורה אַלײן זעהט אױס צו זײַן פאַרלעגענע.

ווער פייפט?

— פאַרװאָס האָסטו אָפּגענומען דײַן זוהן פון גימנאַזיום?

— װײַל ער פייפט.

— װער?

— דער דלות.

סאָקראַטעס.

אוועקגעקומען

ס'איז אַװעקגעקומען אַ מײדעל, לאַלאַ פּודער־ביטשקאַ. די לעצטע 10 יאָהר איז זי 19 יאָהר אַלט. האָט אַ קלײן בעזעל און אַ גרױסע דעקאָלט. האָט קינסטליכע צײן און אַ נאַטירליכען שלוקעץ.

װעלכער בהגר ס'װײסט װאו זי געפינט זיך, װערט געבעטען זיך מרחם צו זײַן אױף איהר, און תיכף זי אָפּפיהרען צום הײב ראָזענבערג און זי דאָרט מקדש זײַן.

אין סוחרים-פעראיין

— איהר האָט געהערט, פּראָטעסטאָלסקי, קױפט אײן אױטאָס אױף װעקסלען.

— זײַנע װעקסלען װעלען גיכער לױפען קאָ־סירען װי די אױטאָס.

ער לייקענט נישט

אויף דער נאַוואַמיעסקע

— זאָג מיר מאָטעל, װאו איז דײַן יושר? מיט אַ חודש צוריק האָב איך דיר געבאָרגט 10 זל. האָסטו דאַן געזאָגט, אַז דו דאַרפסט די 10 זל. אױף 10 מינוט.

— אמת, אין 10 מינוט אַרום האָב איך שױן אַ־קאָ פון דעם געלד קיין גראָשען נישט געהאַט.

צווישען ווייבער

— זי האָבען געהערט? מענדעל דער שניט־סוחר, האָט רעדוצירט זײַנע אױסגאַבען אױף גאַנצע 90 פּראָצענט.

— אױף 90 פּראָצענט? װי אַזױ?

— ער האָט זיך געגט מיט דער פרױ.

אויפן מיטינג

— װי נישט קאָנסעקװענט איהר זענט. פריה־ער האָט איהר דעם רעדנער געװאָרפען פױלע אײער, און איצט, אַז ער האָט געענדיגט, אַפּלאָ־דירט איהר איהם.

— װאָס פערשטעהט איהר נישט. כ'װיל, אַז ער זאָל זיך נאָך אַמאָל בעװײַזען — כ'האָב נאָך דרײַ פױלע אײער.

ער מוז זיין א פרעמדער

ביי א טישעל אין „גראַנד-קאַפע"

בײַ אַ טישעל אין „גראַנד קאַפע" זיצען צװײ יודען. פּלוצים קומט אַרײַן אַ יונגע שעהנע פרױ.

— װער איז די פרױ!? — פרעגט אײנער.

— דו קענסט זי נישט? איהר האָט נאָך קײנ־מאָל נישט ראָמאַנסירט מיט איהר? דאָס איז דאָך מײַן פרױ.

— ציין, איך זעה זי צום ערשטען מאָל.

— אױב אַזױ, זענט איהר מסתמא אַ אױסלענדער.

אנאַנס

די פרײלין קאַקעטובנאַ האָט פערלױרען — די לעצטע האָפנונג חתונה צו האָבען, װער ס'װעט זי צו שטעלען, בעקומט אַלס בעלױנונג די האַנד מיט'ן האַרץ.

סאָקראַטעס.

דער קונדס

● הומאר

● סאטירע

צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק ●

ביילאגע צום „נייעם פאלקסבלאט" נומער 246

פרייטאג, דעם 26 אקטאבער 1934

א יוד אנ'עקשן!...

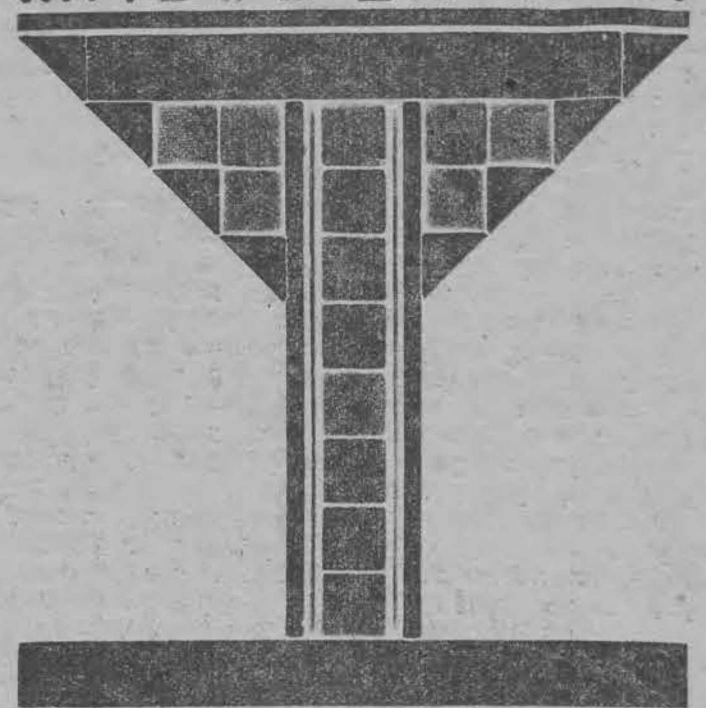

יוד: געקומען בין איך צו דער פסח־אַקציע, האָב איך בעקומען אַ פייג, איצט לױנט מיר שױן נישט אַװעק־צוגעהען אפשר װעט זײַן אַ קױלען־אַקציע!...

פאליטיק פון וואר

אין פראנקרייך נעהמט מען זיך צו ענדערן די קאנסטיטוציע. א מאדע געווארען אויס־צולאזען דעם גאנצען כעס צו די קאנסטיטוציעס. נאר עס מאכט זיך עפעס א צרה אין א לאנד, לאשט מען זיך צו דער קאנסטיטוציע און מען רייסט פון איהר שטיקער.

אך, קאנסטיטוציע, קאנסטיטוציע! שיינע צייטען האסטו דערלעבט.

און וואס ווייטער?

ווייטער איז מען אין דער דיפלאמאטישער וועלט אויף גרויסע צרות. אומגעבראכט א קעניג און א פראנצויזישען אויסערן־מיניסטער און גאר נישט. די וועלט שווייגט, ווי מען האלט אומגעבראכט מענ־שען פון גאס. סטייטש, פאר וואס שווייגט מען?! מארגען קען דאך ווידער דאס זעלבע פארקומען?

איז דער תירוץ: ווער זאגט דען, אז עס קאן נישט פארקומען?

דער אמת איז אבער, אז מיר דיפלאמאטען זי־צען נישט מיט פערדליגטע הענד און גלאצען אין הימעל אריין, מיר זיצען טאקע און ברעכען זיך די קעפ איבער דער מעשה נורא פון מארסייל, מיר שלאפען נישט. מן הסתם וועט עפעס ארויסשפרינ־גען פון אונזער קאפ־ברעכעניש.

מיר זעמיר דאך עפעס דיפלאמאטען!

דער „קונדס" פרעגט דריי הארבע קשיות

וואס זענען געווען די שאסען, מיט וועלכע די ווינער נאצים האבען מקבל־פנים געווען דעם פאפען?

וואס האבען בעדייט די רעוואלווער שאסען אויפן מיניסטער בארטו און קעניג אלעקסאנדער?

און וואס זענען געווען די הארמאטען־שאסען געגען די שפאנישע רעוואלוציאנערען?

פרעגט דער „קונדס": זענען דאס נאך אלץ געווען באכשאסען פון דער אלטער, אדער פאר־שאסען צו דער נייער מלחמה?

א זיצונג פון דער לאדזער „אובעזפיעטשאלניע"
סטענאגראפירט פון „קונדס"

פארזיצער: אלזא דער בודזשעט אויפ'ן יאהר 1934|35 איז בעשטעטיגט?

רעפערענט: יא, פאניע פרעזעס. ס'איז פארגע־זעהען א דאכוד פון 20 מיליאן. אדמיניסטראציע־אויסגאבען — 5 מיליאן, דיספאזיציע־פאנד — 5 מיליאן, נישט פאראויסגעזעהענע אויסגאבען — 10 מיליאן. דער דאכוד און דער ראסכוד בא־לאנסירען זיך אויסגעצייכענט.

פארזיצער: הייסט עס, אז פאר דאקטוירים איז גארנישט געבליבען?

רעפערענט: ביין, הער פרעזעס. אלע דאקטוי־רים זענען געקינדיגט געווארען פון 1. יאנואר 1935 אן.

פארזיצער: איהר האלט, אז די אובעזפיע־טשאלניע, קען טאקע אינגאנצען אויסקומען אהן דאקטוירים?

רעפערענט: ווער זאגט? ס'וועלען זיין דאקטוי־רים, נאר אונטער אן אנדער רובריק.

פארזיצער: וואס הייסט?

רעפערענט: פון ביי־יאהר אן זענען געקינדיגט געווארען אלע וואזשנעס, אויף זייער ארט וועלען מיר אנבעהמען וואזשנעס, וואס האבען דאקטוירים־דיפלאמען און מיט א געהעריגער פראקטיק. אזוי ארום וועלען מיר האבען גלייכצייטיג סיי וואזשנעס, סיי דאקטוירים.

נאר מען זוכט שותפים
פון ב. קאוובער

„הימעל און ערד און שותפים!
ווי איהר ווייסט, איז דאס שטעטעל, וואו איך וואוין, פול מיט האטעלען און כמעט יעדער האטעל־בעזיצער זוכט א שותף — מיט געלט.
דערינט האט מען מורא אליין איינצושטעלען. ווער ווייסט, וואס עס קען זיך מאכען! אז אויב פערלירען, זאל מען כאטש האבען א שותף, זאל ער אויך פערלירען.
זוכט מען שותפים.
אפילו מיך פערטשעפעט מען אויך. וואו איך גיי און שטיי שטעלט מען מיך אפ:
„אפשר ווייסט איהר פון א גוטען שותף? איך זוך א שותף מיט געלט, זוך איך, וואס זאל זיין ערליך און האבען א גרויסע בעקאנטשאפט און אויך האבען א פרוי, וואס קען ארבייטען. איך זאל נישט דארפען צונעהמען א קעכין".
א צווייטער האטעל־בעזיצער שטעלט מיך אפ:
„איהר קענט דאך כמעט יעדען מענשען אין שטעטעל, ווייסט איהר אפשר פון אימיצען, וואס וואלט וועלען ווערען מיינער א שותף? איך האב א האטעל מיט 44 שלאף־צימערען אין א פיינער געגענד, אבער דער שותף מוז האבען כאטש 10 טויזענט זל. ווי זאגט איהר: אויב עס איז בעשערט צו פערלירען, זאל איך כאטש האבען א גוטען שותף, זאל יעדער אויך וויסען פון צרות".
און גלייך גיט ער צו:
„יא, איך האב אייך פערגעסען צו זאגען, אז דער שותף דארף אויך האבען א געזונדטע פרוי, וואס זאל קענען קאכען. איך אליין וועל ארומ־גיהן אנ'אויסגעפוצטער און אמוזירען די געסט. דאס איז זעהר וויכטיג. געסט האבען ליב ווען מען אמוזירט זיי, ווען מען פערשאפט זיי פערגעניגען.
דאס אלץ ווי איהר הערט, נאר מען זוכט שותפים מיט געלט און מיט געזונטע ווייבער, וואס קענען קאכען.
און טאמער קריגט שוין א האטעל־בעזיצער א שותף, האט יענער נישט קיין געלט. האט ער יא א פאר זלאטעס, האט ער נישט קיין פרוי; האט ער א פרוי, קען זי נישט קאכען. קען זי קאכען, איז זי נישט קיין געזונטע. האט ער געלט און א געזונטע פרוי, וואס קען קאכען, זוכט ער אליין א שותף, וואס טויג איהם זיין יענעמ'ס שותף?
קריגט שוין איינער דעם ריכטיגען שותף, וויל ער האבען א דריטען, מחמת די צוויי האבען נישט קיין געלט. זיי האבען געמיינט, אז זיי האבען, אבער איצט, אז זיי האבען זיך שוין צו־שריבען שווארץ אויף ווייס, האבען זיי אויסגעפונען אז זיי האבען נישט א גראשען, אפילו ווען מען קוילעט זיי. איינער, דער שותף, האט גערעכענט קריגען עטליכע זלאטעס ביי א פעטער אבער דער פעטער האט געלאזט וויסען, אז ער אילט זיך נישט, סיידען מען וועט איהם אויך א ניינעהמען פאר א שותף....
בעהמט מען אריין דעם פעטער אויך פאר א שותף, לאזט זיך אויס, אז דער פעטער האט אויך נישט קיין געלט. וואו זאל ער בעהמען? די גרויסע גליקען, וואס ער האט געמאכט די לעצ־טע עטליכע יאהר! און וואו שטעהט עס געשריבען, אז א פעטער דארף האבען געלט? פערהאן פע־טערס ארימע לייט, איז ער אויך איינער פון זיי.
זענען זיי שוין, הייסט עס, א דאנקען גאט, דריי שותפים, און יעדער שותף האט א פרוי מיט ביי אדער פינף קינדער. זענען שוין, פינקט פינף א 15 אומניסטיגע עסערס.
זיצען די דריי שותפים אין דעם ליידיגען האטעל און רעדען און טראכטען און קרייטשען די שטערענס און פרעגען איבער ביים צווייטען: „וואו נעהמט מען געלט? מען דארף אפשרען קויהלען, מען דארף האבען אביסעל בייע מעבעל, בייע בעט־טען מיט נייע מאטראצען און אביסעל געשקר — נאר מען דארף און מען דארף!"
רעדט מען אזוי לאנג און אזוי ברייט, ביז מען בעשליסט, אז מען דארף די אלע זאכען בארגען, בעהמען, דערווייל, אהן געלט. מיר זענען דאך פארט דריי שותפים!
בארגט מען, לייט מען, בעהמט מען, כאטש מען וואו מען קען, וואו עס לאזט זיך!
אין א טרעפט מיך אן אין גאס א בעזיצער האטעל־שותף. ער זעהט אויס ווי א יום־כיפור אויף צוויי פיס; פערצרהט, פערדאגהט, פערוואלקענט, א מין קהלת, בעטען:
„אפשר האט איהר פאר מיר עפעס א ליימי־שען שותף?" — פרעגט ער ביי מיר. — „איך דארף צאהלען די וואסער און דעם גאז און די עלעקטריע און דעם טעלעפאן, און איך האב נישט א גראשען ביי דער נשמה. חוץ גארנישט, דארף איך האבען א פנף טויזענט זלאטעס.
הכלל, וואו מען געהט און וואו מען שטעהט און וואו מען רעדט הערט מען נאר: „וואו קריגט מען ערגעץ א גוטען שותף מיט געלט? דער עיקר, מיט געלט! ווען מען קען קריגען געלט אהן א שותף, וואלט זיין נאך בעסער!"
די גאנצע לופט פון אונזער שטעטעל איז כולל מיט שותפים, און אלע רעסטאראנען, גאסען און געסלעך און ווערענדעס און פול מיט ווייבער און מיט מעקלער און נאר מען רעדט וועגען שותפים:
„געוואלד! וואו בעהמט מען א גוטען שותף מיט עטליכע זלאטעס? וואו בעהמט מען א שותף מיט א געזונטער פרוי, וואס קען גוט קאכען? טוט א טובה און געט מיר א ליטשען שותף!
הימעל און ערד און שותפים!

שבת הגדול און קורצער פרייטאג

קורצער פרייטאג: זאגט מיר, פאניע שבת הגדול: איהר האלט מיך טאקע פאר א קלוגען?

שבת הגדול: איך האלט אייך פאניע קורצער פרייטאג, פאר א גאר גרויסען חכם, שטעלט אייך פאר ווייל איהר דארפט האבען חכמה אויך צו פער־ענדיקען אייער טמשנת.

מעניני דיומא, וכדומה
א קאפעלע פאליטיק — פון סאקראטעס

דער קריזיס, ער דריקט מיט זיין פעסטע האנד, מעהרען זיך הלפנים צו שפאט און שאנד, זוכט רוזוועלט א ראט ווי איהם אפצושוואכען. און דער קריזיס, דער מערדער, האלט אין איין לאכען.

ער זאגט: איך בין איצט דער לייט, איצט איז מיין סעזאן, איצט איז מיין צייט, קארכארכא, איהר ווילט נישט ליידען, קאנט איהר מיך נידלען שעלטען און רידען, קלאגען, ווייבען ווי אנ'עלענדע יתומה, אבער איך בין איצט מעניני דיומא.

אלע פעלקער גרויס און קליין, זענען בעשאפענט א־ש ביז די ציין, כאטש אלע ווייסען, וואס מלחמה בעדייט, דאך איז די קאטאסטראפע גארנישט ווייט, סחורה גרייט מען אן צום פערקויפען.

און אמוניציע בעהאלט מען גאנצע הויפען, ס'איז שוין קלאר ווי דער טאג: היטלער וועט ברענגען די וועלט קלאג, די מלחמה, די ווארפט אויף אלע אנ'אימה, זי זאל חלילה נישט ווערען מעניני דיומא.

כל המצר לישראל בעשה ראש, א גרויזאמער ווארט אנ'אלטער. איז היטלער געווארען טאקע גרויס כאטש מ'זאגט, אז אט־אט פאלט ער, און די וועלט, זי קוקט און מאכט א שווייג. ווי היטלער שטעלט זיך אלע אויס א פייג, האט ארראפלאנען, שטורמיסטען, בעוואפענ־טע חיילות.

לאכט פון די יודישע קללות, אר־בייט מעשים גאר אהן אימה, ווייל ער איז איצט מעניני דיומא.

די פארב איז נישט פאר זיי
צוגעשיקט פון אונזער זשענעווער קארעספאנדענט

מ'דערצעהלט, אז ווען ליטווינאוו איז געגאנגען צו דער ערשטער זיצונג פון דער פעלקער־ליגע, האט איהם ארויסגעשלאגען א רויטע פארב אויפ'ן פנים. זעהענדיג אין שפיגעל די רויטע פארב, האט ער געפרעגט זיין סעקרעטאר:

— זעה נאך חבר, בין איך נישט אמאל פאר דער כאליאסטריע צו רויט?...

אויסגעמיטען אנ'אומגליק
שמועס בין מנחה למעריב

— איהר הערט ר' סענדער, איך וועל דעם שבת מעגען גומל־בענשען.

— וואס איז דאס מיט אייך געשעהען?

— שטעלט אייך פאר, איך פאהר מיט א שיף און פלוצים א קאטאסטראפע.

— אזוי? נו, וואס האט איהר געטון?

— כ'האב נישט לאנג געטראכט, כ'בין ארויס געשפרינגען אין ים און גענומען שווימען, ווי איך שווים אזוי, דערנעהנטערט זיך צו מיר א וואל־פיש.

— נו, וואס האט איהר געטון?

— וואס האב איך געזאלט טון? נאך גוט, וואס מיין ווייב האט מיך אויפגעוועקט...

איידעלע געפיהלען

דער העכסטער גראד פון איידעלע געפיהלען, איז — ווייזען אויף דער לויה פון דער אייגע־נער שוויגער.

דער העכסטער גראד פון צאטראגעגקייט איז — א קוש טון דאס אייגענע ווייב, מיינענדיג, אז מ'קושט א פרעמדע.

סאקראטעס

די מאמע שרה האט נישט גע־האט קיין ווינטער־פאלטעז
געמייטשט פון א לאדזער מעדעל (אדער ווייבעל)

— פאר וואס האט זיך שרה בעהאלטען אין א קאסטען?

— ווייל זי האט נישט געהאט קיין עלעגאנטען ווינטער־פאלטען האט זי זיך געשעהמט פאר די קאלעזשאנקעס.

— איז דאך די קשיא. זי האט דאך געהאט א הייבען שווער, האט ער דאך איהר געקענט מאכען א לייטישען ווינטער־פאלטען?

— דערפאר איז ער דאך געווען דער אל־טער תרח.

משנקא געווירצמאן.

פון ארץ־ישראל

א נייער חלוץ האט דעם ערשטען טאג פון זיין אנקומען קיין ארץ־ישראל בעזוכט תל־אביב, ער האט ארומגעוואנדערט א פאר שעה איבער דער שטאט און א מידער א פאלגעטון אויף א פרייען פלאץ אין עק שטאט. ווען ער האט זיך אויפגעכאפט, קוקט ער זיך ארום ערשטוינט, אז ער ליגט אין א הוין.

— מה זאת! — פרעגט דער חלוץ מיט שרעק.

— אין דבה — ענטפערט איהם א בול־ארבייטער. דורך דער צייט, וואס דו ביסט געשלאפען, האבען מיר אויף דעם פלאץ אויפגעשטעלט א הוין.

לעבען און טויט

צום דירעקטאר פון א הויגער באנק וויל ארייג־קומען אנ'אומבעקאנטער הער. ווייל מען איהם נישט אריינלאזען, האט ער געבעטען איבערצוגעבען דעם דירעקטאר, אז דאס איז א פראגע פון לעבען און טויט.

דער דירעקטאר האט איהם געהייסען אריינ־לאזען און גלייך געפרעגט וועגען וואס עס האנ־דעלט זיך.

— איך בין אנ'אגענט פון דער פערזיכערונגס־געזעלשאפט און איך וויל שרייבען פאר אייך א פאליסע פון לעבענס־פערזיכערונג.

פריש געבאקענע חכמות
ארויסגעלקחנט פון גרשון לעמבער־גערס וויצען־טעקע

איציקעל (צום זיידע): זיידעשי, דו ביסט אויך אמאל געווען א קינד?

זיידע: אודאי.

איציקעל: אזוי, ווי קאמיש דו האסט געמוזט אויסזעהען, א קינד מיט א לאנגע ווייסע באָרד און מיט א ליסינע אויפ'ן קאפ.

* * *

אין טעאטער אויף א גרינגעפאלענער פרעמ־יערע. דער גאנצער עולם פייפט, נאר איינער זיצט און פאטשט בראוואָ.

פרעגט מען איהם: פאניע, וואס פאטשט איהר, אזוי געפעלט אייך די פיעסע?

— ביין, דאס פאטשט איך בראוואָ די פייפערס.
— האט דער יוד געענטפערט.

לאכען אדער וויינען?
א שמחה און א טרויער אין איין טאג

ערשטער: וואס זענט איהר עפעס היינט אזוי צוטראגען?

צווייטער: כ'ווייס נישט וואס צו טון. דעם שבת איז ביי מיר א שמחה און א טרויער אין צוזאמען.

ערשטער: כ'פערשטעה נישט.

צווייטער: דעם שבת איז מיין טעכטערלס גאר־בורטס־טאג און מיין „ראטשניצע שלובו".

דיאלאגען

— אייער זוהן איז געקומען פון בערלינער אוניווערזיטעט, האט ער שוין בעקומען דעם טיטעל דאקטאר?

— דערווייל האט ער בעקומען א לאך אין קאפ.

— איז אייער חתן כאטש א קלוגער?

— ער איז ביידע זאכען, קלוג און נאריש.

— וואס הייסט?

— ער איז קלוג, וואס ער פערלאנגט פון מיר טויזענד דאלאר נדן, און איז א נאר, וואס ער גלייבט, אז איך וועל איהם געבען.

סאקראטעס.

רעגיסטראציע פון יאר-גאנג 1914

היינט, פרייטאג, דעם 26-טען אקטאבער דארפען זיך שטעלען די, וואס וואוינען, אויפ'ן שטח פון 4-טען קאמיסאריאט מיט די פאמיליען-נעמען אויף די אותיות:

I J K

און פון 11-טען קאמיסאריאט אויף די אותיות.

A B C D E F

(2) מארגען, שבת, דעם 27. אקטאבער דארפען זיך שטעלען די פאבאראוועס פון 1914, וואס וואוינען, אויפ'ן שטח פון 4-טען קאמיסאריאט מיט די פאמיליען-נעמען אויף די אותיות:

L Ł M N

און פון 10-טען קאמיסאריאט אויף די אותיות:

G H Ch I J K

צוגאב-פאבאר-קאמיסיע

דעם 29-טען אקטאבער ה. י. וועט אין לאקאל פון דער מיליטערישער אפטיילונג ביים מאגיסטראט פיעטריקאווער 165 אמטירען א צוגאב-פאבאר-קאמיסיע פאר דער פ. ק. או. לאדז שטאט 2 צו דער קאמיסיע דארפען זיך מעלדען די פאבאראווע פון יאהרגאנג 1913, וועלכע האבען זיך צוליב וויכטיגע סיבות נישט געקאנט שטעלען ביז איצט צו די קאמיסיעס און די פאבאראווע פון עלטערע יאהרגענג, וועלכע האבען נאך נישט רעגולירט זייער בעציהונג צו מיליטער-דינסט אויב זיי האבען דערהאלטען נאמענטליכע אויספאדערונגען פון דער שטאטישער סטאראסטווע און וואוינען אויפ'ן שטח פון 1, 4, 6 7, 12, 13, 14 פאליציי-קאמיסאריאטען.

צו דער קאמיסיע מוז מען צושטעלען א פאס אדער א דאקומענט מיט א פאטאגראפיע.

Casino

לעצטע טעג!

די פרייזן אויף אלע סעאנסן זענען פערקלענערט!

מאסקאראד

פילם, וואס ענטציקט אלעמען!

אנהויב טעגליך 4 נאכמיטאג, שבת און זונטאג —12 בייטאג.

נייע פארשריפטען וועגען איינארדנונגען אין ראזורעס

(2) די לאדזשער האנדעל-קאמער א-בייט איצט [illegible] נייע פארשריפטען וועגען די איינריכטונגען אין די ראזורעס.

אין די נייע פארשריפטען וועט אויפמערקזאם געמאכט ווערען דערויף, אז די ראזורעס זאלען זיך געפינען אין גערוימיגע לאקאלען, אזוי אז אויף [illegible] טעליכען טוראליעט זאל אויסמאלען 4 קוואדראט-מעטער.

חוץ מזה וועט מען נישט טארען אנשליסען ראזורעס מיט פריוואט-וואוינונגען.

מ'מוז אויסהענגען פרייזען
אויף ארטיקלען פון ערשטען געברויך אויף אנזעהעוודיגע ערטער

(2) ווי מיר דערוויסען זיך, האט די לאדזשער שטאטישע סטאראסטווע ארויסגעגעבען א פאראר-דענונג וועגען דעם, אז בעת די לוסטראציעס אין די לאדזשער געוועלבער, זאל מען ווענדען ספעציעלע אויפמערקזאמקייט אויפ'ן אויסהענגען אויף אנ-זעהעוודיגע ערטער די פרייזען אויף ארטיקלען פון ערשטען געברויך.

אנ'אויטא אין פלאמען
שאפער בעקומען שווערע בראנדוואונדען

(2) נעכטען אווענט איז דער אויטא פון דער פירמע שטשיגעלסקי צוגעפאהרען צו דער בענזין-סטאנציע אויף ראג אנדזשעיא און אל. קאשטשושקי. פלוצים האט זיך דער אויטא אנגעצינדען און אין עטליכע מינוט איז דער אויטא געשטאנען אין פלא-מען. די ארויסגערופענע פייערלעשער האבען דעם אויטא איינגעלאשען. דער שאפער האט בעקומען שווערע בראנד-וואונדען.

ראטעוועט אייער געזונט

קראנקע אויף רופטורען (ברוך-קראנקהייטען)

ספעציעלע ארטאפעדישע הייל-גומי-באנדאזשען פון מיין מעטאדע העלפען ראדיקאל אונטער גאראנטיע אהן אפעראציעס פון אלע מינים ברוך-קראנקהייטען (רופטורען) אפילו די עלטעסטע און געפעהרליכסטע ביי מענער, פרויען און קינדער.

דאס אראפלאזען זיך פון מאגען און קישקעס בעזייטיגט איך דורך פערלענגען ספע-ציעלע אינדיווידועל צוגעפאסטע בויך-באנדאזשען. אויף אויסגעקרימטע רוקען-ביין (הוי-קערס) ארטאפעדישע הייל-גארסעטן אויף ביינער-שווינדזוכט און אלע אנדערע פעהלערן ארטא-פעדישע הייל-אפאראטען אויף פלאטפוס.

ספעציעלע איינלאגען לויט גיפס-מאדעלען, אויף זשילאסעם. — גומי-זאקן לויט מאס. קינסטליכע הענד און פיס

ספעציעלער אנשטאלט פאר הייל-ארטאפעדיע

Spec. Ortop. O. PETRYKIEWICZ אוים לעמבערג

לאדז, פיראמאוויטשא 9 (אלגינסקא)

(פראנט פארטער), טעל. 177-09 נאהנט פון לאדזשער פאבריקס-באהנהויף

בעמערקונג: דאס פרשיינען פון די קראנקע איזאונבעדינגט נויטיג. צאהלרייכע דאנקזאגונגען און דאנק-בריף.

(אין זגערוש אויף טלאמאצקא № 2 און № 4 אייגענע הייזער)

גומענע אבצאסען BERSON

זענען זייער דויערהאפט

אפטייקען
היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) היינט ביינאכט דיזשורירען: י. קאפראט-סקי (גאוואמיעסקא 15), ס. טראווקאווסקי (בזשע-זשינער 56), מ. ראזענבלום (שרודמיעסקא 21), בארטאשעווסקי (פעטריקאווער 95). סקווארטשי-סקי (קאנטנע 54), משינסקי (ראקיטשינער 53).

ענדערונגען אין דער לאדזשער פאליציי

(2) מיר דערוויסען זיך, אז דער וואיעוואדשאפטס-קאמענדאנט פון דער פאליציי אין לאדזשער וואיעוואדשאפט, אבערקאמיסאר עדוואַרד לאנגע געהט אריבער אין עמעריטור, זיין ממלא מקום וועט זיין קאמיסאר יאן פראנקאווסקי, דער לאנג-יעהריגער פערטרעטער פון פאליציי-קאמענדאנט פאר דער שטאט לאדז.

אלס שטעלפערטרעטער פון פאליציי-קאמענ-דאנט פאר דער שטאט לאדז איז בעשטימט געווא-רען קאמיסאר שימאן זשיקאווסקי פון ווארשא.

הנחות אויף די אויסלענדישע באהנען

דאס רייזע-ביורא „וואגאן-לי-קוק" טיילט מיט די פעראינטערעסירטע, וואס פאהרען קיין אויסלאנד, אז זיי קאנען געניסען פון פאלגענדע הנחות: אויף די איטאליענישע באהנען — 50 פראצענט, אויף די עסטרייכישע באהנען — 60 פראצענט אויף דער צוריקרייזע.

הנחה-בילעטען קאן מען בעקומען אין ביורא פון „וואגאן-לי-קוק" פיעטריקאווער 64, פון 9 פריה ביז 8 אווענד.

א מאנופאקטור-גנבה

(2) אין דער פארלעצטער נאכט איין אויפ'ן הויף פון פיעטריקאווער 102 אויסגעפיהרט געווארען אן איינברוך אין א שאפע, פון וואנען עס זענען ארויסגעגנב'עט געווארען 8 שטיק סחורה אין דער ווערט פון 400 זל. צום שאדען פון יצחק וואלק, וועלכער וואוינט אויף גדאנסקא 51.

Dr. Z. Henrykowski

ספעציאל-ארצט פאר ווענערישע הויט-קראנקהייטען און מענער-שוואכע

האט זיך איבערגעציגען אויף פיעטריקאווער 86

טעל. 143-68

נעהמט אן פון 8—11 און פון 6—9 אווענד.

פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע זאל.

פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען.

Puder Bebe Szofmana זייט 35 יאהר אין דיענסט פון קינד

ר. איזראעל

דער בערזען-סוחר
שפאנענדער ראמאן פון יודישען לעבען

22

— וואס האט איהר מיר געהאט היינט ביי-נאכט מיטצוטיילען? האט מיך דער אינספעקטאר אהן א גוט-מארגען געפרעגט.

— איך האב גערעכענט, אז איהר האט מיך עפעס צו פרעגען? האב איך געענטפערט מיט א שאלה.

— ניין, גארנישט, ווייל איך האב בעשלאסען אייך צו בעזייטיגען פון דער ווייטערדיגער אויס-פארשונג, איך מעהר גארנישט וועגען דעם צו דערצעהלען.

— פארוואס? האב איך זיך געוואונדערט און גלייכצייטיג האט מיר דאס הארץ געקלאפט אזוי מורא, אז אט, אט וועט מיר דער אינספעקטאר זאגען, אז ער האט א חשד, אז איך אליין האב אויסגעפיהרט אונזער געגנומען אנ'אנטייל אין'ם מארד.

— דערפאר, האט דער אינספעקטאר געזאגט, ווייל איהר האט מיך פערראטען.

— איך האב אייך פערראטען?...

— יא, אלץ, וואס מיר האבען צווישען זיך גערעדט און אלץ וואס איהר האט געוואוסט אין דער אויספארשונג, האט איהר דערצעהלט א דריט-טער פערזאן, הגם איך האב אייך דערפאר נישט בלויז געווארענט, נאר שטרענג אייך אנגעזאגט, אז איהר זאלט דאס נישט טון.

— וועמען האב איך דאס איבערדערצעהלט?

— דער פרוי רובין...

— איהר האט מען אויך גארנישט געקאנט דערצעהלען? האב איך זיך געמאכט תמימות'דיג, זי

איז דאך דער באהענטסטער פערזאן פון דעם ער-מארדעטען, זי האט דאך געראפט געגוי וויסען וועגען אלעם, וואס טוט זיך ארום דער דאזיגער גע-היימנישפולער געשיכטע.

— ניין, באמבאל ניין. קיינער טאר נישט ווי-סען איז דער ביבער וועל איך זיך אוי צו אייך האל-טען אין דעם דער, אלזא, הער מארקוס, וואס האט איהר מיר נאך ביינעם איבערצוגעבען?

איך האב זיך א ביסעל פערשעהמט, אבער גלייכצייטיג בין איך געווען צופרידען, ווייל כ'האב ארויסגעפיהלט, אז דער אינספעקטאר ווייסט נאך גארנישט וועגען די פלומרישטע בריף, וועלכע ס'האט מיט אזא זיכערקייט געגעבען די פרוי רובין. וואס ווייטער האב איך זיך אליין מער פערפעסטיגט אין דער איבערצייגונג, אז די פרוי רובין שפאסט, אדער האט עפעס א כוונה מיך איבערצושרעקען, יעדענפאלס, בין איך געווארען זיכער, אז די מעשה מיט די בריף איז אויסגע-טראכט. איך האב בעשלאסען מיך נישט צו לא-זען פראוואצירען און זיך אפצוזונדערען פון דער פרוי, ביז דער גאנצער ענין וועט אויפגעקלערט ווערען.

— ווי איהר ווילט הער אינספעקטאר, דאס איז אייער זאך, איך האב היינטיגע נאכט געוואלט אי-בערגעבען א זעהר וויכטיגען ענין, הגם איך ווייס נישט, צי ער האט עפעס א שייכות צו דעם מארד, וועלכער איז אויסגעפיהרט געווארען אין רויטער הויז.

— איך הער אייך, מיסטער מארקוס.

— ארום מיין הויז דרעהט זיך זייט עטליכע טעג ארום עפעס א געהיימנישפולע דאמע.

— פון וואנען ווייסט איהר דאס, האט איהר זי געזעהען, גערעדט מיט איהר?

— ניין, זי איז נישט אנגעפאר, דאס איז נישט קיין געוועהנליכער, דורכשניטליכער מענש, נאר א פרויען קערפער מיט טיגערישע אויגען.

מארקוס האט דערצעהלט דעם אינספעקטאר אלץ, וואס ער האט וועגען דעם ענין געוואוסט, און ווי אזוי די געהיימנישפולע פרוי האט איהם איבערגעשראקען.

דער אינספעקטאר האט יעדען פרט גענוי זיך נאטירט, זעהט אויס, אז ער האט דאס געהאלטען פאר זעהר ערנסט. דער אינספעקטאר האט גע-וואונגען מארקוס, אז ער זאל איהם וועגען זיינע בעמערקונגען איבערגעבען אלע איינצעלהייטען, אז ער זאל זיך גוט דערמאהנען, כדי נישט ארויסצו-לאזען גארנישט דערפון, וואס ער ווייסט, נאכדעם ווי מארקוס האט אלץ איבערגעגעבען, האט דער אינספעקטאר געזאגט:

— ס'איז גוט, וואס איהר האט מיר וועגען דעם דערצעהלט, דער זאכער פאקט האט, לויט ווי עס ווייזט די ביזאיצטיגע אויספארשונג, אן גאר וויכ-טיגע בעדייטונג אין דער גאנצער געשיכטע.

איך האב זיך געזעגענט מיטן אינספעקטאר און צוריק אוועק צו מיין ארבייט, וועלכע האט געווארט אויף מיר.

דעמזעלבען טאג האב איך נאך אנטיילגענומען אין דער לויה פון רובינען, די פרוי רובין האט געהאט דעם אויסזעהען פון אן'ערשיטערטע, צו-בראכענעם מענש, זי איז געווען פערשלייערט מיט שווארצען וואואל, און איז געגאנגען אונטער-געהאל-טען דורך צוויי פון אונזערע אלגעמיינע בעקאנטע, איך האב נישט געוואוסט און נישט געהאט די דרייסט-קייט צוצוגעהען צו איהר, זי האט געמאכט דעם אנ-שטעל אזוי ווי זי וואלט מיין אנוועזענהייט אויף דער לויה איגנארירט נישט בעמערקט, די לויה איז ארורך אהן צערעמאניעס און פייערליכקייטען

טרויעריג מיט א-אפגעלאזטע קעפ. זענען די עט-ליכע מענשען געשטאנען ביים אדורכגיין די צערעמאניעס און אויך אזוי טרויעריג און שטיל אוועק. ס'איז אפגעשלאסען געווארען א קאפיטעל פון א לעבען, טראגיש אפגעשלאסען געווארען...

כ'בין אוועקגעפאהרען צו זיך אהיים. כ'בין גע-ווען פולשטענדיג רוהיג, מיר האט זיך אויסגעדוכט אז דאס וואס איך האב איבערגעלעבט אין די לעצ-טע צוויי טעג איז אב'עפיזאד וועלכער איז שוין פארביי, איין זאך וואס האט מיך נישט געלאזען רוהען איז געווען די ארטיסטקע פאני, הגם מיט א שעה צוריק ערשט האב איך די דאזיגע געדאנ-קען אוועקגעטריבען פון זיך. איך האב מיר גע-טראכט

— וואס געהט מיך אן די גאנצע געשיכטע, אז פאני האט זיך געסמט, אדער איז גלאט קראנק געווארען? וואס בינדט דען מיך אייגענטליך מיט איהר. כמעט ווי גארנישט, פונקט אזא פאראיבער-געהענדער ליבעס-פלירט ווי מיט אנדערע שענע פרויען, מיט וועלכע איך האב זיך בעקענט אויף א קורצע צייט. שטענדיג בין איך זיך מיט די דאזיגע פרויען פונאנדערגעגאנגען פריידליך, איך האב נישט געהאט קיין פרעטענזיעס צו זיי אויף ווייטערדיגער ליבע. זיי האבען נישט געהאט קיין פרעטענזיעס צו מיר אויף ווייטערדיגע ליבע און נישט קיין מאטעריעלע טענות, דאסזעלבע איז דאך געווען מיט פאנין, צוליב וואס האב איך זיך געוואלט אזוי שטארק איבערנעהמען דערמיט וואס פאני איז קראנק געווארען, צוליב וואס האב איך זיך אזוי איבערגע-נומען? צוליב וואס בין איך אין מיטען דער נאכט געלאפען אין שפיטאל...

דאך בין איך צוליב דעם געווען זעהר אונרו-היג. נאך צוויי נעכט בין איך פעסט איינגעשלאפען און געשלאפען ביז אינדערפריה. איך האב זיך אויפ-געכאפט אזוי ווי פון א קאשמאר, ס'האט געדויערט עטליכע סעקונדען ביז איך בין געקומען צו זיך, און געקענט זיך ארומצוקוקען וואו איך געפין זיך.

(פארטזעצונג קומט).

די סאוויעטען האבען נישט צוריקגעצויגען בעשטעלונגען פאר לאדז

אין צוזאמענהאנג מיט דער ידיעה אין דער פרעסע, אז די סאוויעטען האבען צוריקגעצויגען זייערע בעשטעלונגען אין לאדז איז דער לאדזער טעקסטיל-אינדוסטריעלער-פערבאנד מודיע, אז די אייגיגע פאבריקען, וועלכע ארבייטען פאר ראטען-פערבאנד, האבען לעצטענס נישט בעקומען קיין נייע בעשטעלונגען דעריבער קאן נישט זיין קיין רייד וועגען צוריקציהען די בעשטעלונגען.

ארעסטירט א לאדזער יודישען אינדוסטריעלער

(2) אין זיין צייט איז דער לאדזער פאבריקאנט משה-לייב קאלמאנאוויטש (דאמבראוסקי 6) פער משפט געווארען אויף 2 חדשים ארעסט דערפאר, ווייל ער האט אין די יאהרען 1932 און 1933 נישט אויסגעצאהלט זיבע ארבייטער דעם לוין. קאלמאנאוויטש האט אפעלירט אויפ'ן אורטייל, וועלכער איז בעשטעטיגט געווארען דורך אלע העכערע אינסטאנצען.

היות קאלמאנאוויטש'ס אורטייל איז שוין געווארען רעכטסקרעפטיג, איז ער נעכטען געווארען ארעסטירט און איינגעזעצט אין הפיסה אויף ד"ר שטעדליגבאס 16 (טאראגאווא).

הערשעלע אווענד
אין דער יודישער געזעלשאפט פאר לאנדקענטשאפט

דער פאלקס-דיכטער הערשעלע (דאנעלעוויטש) איז איינער פון די דיכטער, וועלכען מ'האט קיינמאל נישט אויף צו לייענען, שטענדיג און אייביג וועלען די דאזיגע קערנדיגע ליטעראטור-פערל געלייענט ווערען דורך די מאסען, וועלכע ווערען בעזונגען דורך הערשעלעס פאלקס-דיכטונג.

ווייניג, זעהר ווייניג פון זיין שאפען האט דער בעשיידענער הערשעלע ארויסגעגעבען אין דרוק, דעריבער וועט זיין א גענוס פאר דעם בעסערען יודישען לייענער און ליטעראטור-ליבהאבער צו הערען הערשעלעס נישט געדרוקטע לידער אויף זיין אווענד וואס ווערט איינגעארדענט אין דער יודישער געזעלשאפט פאר לאנד-קענטשאפט, וואלטשאנסקא 35 מאנטאג, דעם 29. ד. ח. דאס איינליידונגסווארט וועט האלטען דער דיכטער יצחק קאצענעלנסאן

מוזיקאלישע טאנץ-אווענדען אין „שיר“

אין לאקאל פון יודישען מוזיק פעראיין „שיר“ וועלען היינטיגען פרייטאג, שבת און זונטאג פארקומען חברישע טאנץ-אווענדען פערבונדען מיט מוזיקאלישע אויפטריטען. מיט'ן אנטייל פון בעקאנטען מוזיקער קאראל זשעלאזא און פיאניסט שימקעוויטש. ה' זשעלאזא וועט אויפפיהרען כל נדרי און „אי, אי, אי“ אויף א „זעג“ אינסטרומענט צו די טענץ וועט שפילען א ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון די ה"ה ק. זשעלאזא און שימקעוויטש.

בעריכטיגונגען

אין שייכות מיט דער נאטיץ אין זונטאג-נומער פון אונזער צייטונג „3 חדשים ארעסט פאר טעראריזירען זיין קליענט“ שטעלען מיר פעסט, אז דער ענין איז שייך נאר א געוויסען מאטיל פערלמאן.

אויף ביי-קאזשעווסקא 7 וואוינט א געוויסער יהושע פערלמאן, וועלכער האט מיט דעם גאנצען ענין גארנישט צו טון. מיר זענען ארייגעפיהרט געווארען אין א טעות דורך דעם אינפארמאציע-ביורא „פאלפרעס“.

■ ■ ■

אין דער נאטיץ אין עהער-נעכטיגען נומער פון אונזער צייטונג „אזוי טוט א ברודער?“ איז על פי טעות ארייגעפאלען דער נאמען בעניא שפיגעל (אגראדאווא 20), וועלכע האט צו דעם ענין קיין שום שייכות נישט.

טוריסטען-אפטיילונג
ביי דער ציוניסט. ארגאניזאציע
ארדענט-איין סיסטעמאטיש
טוריסטען-רייזעס
קיין
ארץ-ישראל
אינדיווידועל און גרופענווייז
מיט דער שיף „פאלאניא“, וואס געהט אפ פון קאנסטאנץ יעדע 2 וואכען:
די נאהענטסטע אויספליגען:
דעם 7. און דעם 21. נאוועמבער ד. י.
פרייזען: 3-טע קלאס 620 זלאטעס
2-טע „C“ 720 „
2-טע „B“ 840 „
אין די פרייזען זענען איינגערעכענט: פאס, וויזעס, באהן-בילעט און שיפס-קארטען אהין און צוריק מיט בעקעסטיגונג אויף דער שיף.
אינפארמאציעס און איינשרייבונגען אין ציוניסטישען ביורא שרודמיעסקא 29.

רעפרעזענטאנץ-טעאטער
„ראזמאיטאשטשי“
ציגעל-גאס 27, טעל. 112-25.
דירעקציע: דוד צעלמייסטער.

היינט, פרייטאג 9.30 אוונט און מארגען, שבת 3 פארשטעלונגען
4.30 נאכמיטאג, 7.30 אווענד און 9.30 אווענד
לעצטע גאסטשפילען
פון דער גרויסער קינסטלערין, דער שטאלץ פון דער יודישער ביהנע
אידא קאמינסקא
די גרעסטע סטארס פון דער יודישער ביהנע | גרויסער ערפאלג! שטורמישע אוואציעס! | פרעכטיג קאנצערט-שפיל

בראוו קאמינסקא! לאדז געגומען מיט שטורם!
א ביליגער פרייטאג און שבת!
!! פאר אלע, וואס האבען שוין געזעהן אוז
!! פאר אלע, וואס האבען נאך נישט געזעהן
ס'ווערט געשפילט צו פאפולערע פרייזען דער לעצטער אמעריקאנער שלאגער
א דאנק פון קינדער
אין 3 אקטען, 5 בילדער פון י. סיגאל
א דאנק פון קינדער איז א נייי ווארט אין טעאטער-וועלט, איבערטראפען אלץ, וואס איהר האט ביז-איצט געזעהן.
א דאנק פון קינדער איז מיט א גרויסען פארנעם, די שפאנונג דערגרייכט ביז'ן העכסטען גראד.
א דאנק פון קינדער איז ניי און אריגינעל, א פראבלעם פון אונזער טעגליכען לעבען.
א דאנק פון קינדער זענען די טיפען לעבעדיגע, אזעלכע, וואס איהר בעגעגענט יעדען טאג.
א דאנק פון קינדער רופט ארויס שטורם און בעגייסטערונג, ווירקט ענטוזיאסטיש.
א דאנק פון קינדער פערכאפט די הערצער, דערפיהרט צו פרייד און מיטגעפיהל.
א דאנק פון קינדער שפיגעלט אפ די ליידען און צער פון א מוטער.
א דאנק פון קינדער ווייזט די ליבע, טרייסט, און וועהטאג פון א מוטער.
א דאנק פון קינדער שפילט זיך אויס דעם טיפען שמערץ פון א צובראכן מוטער-לעבען.
א דאנק פון קינדער ווייזט די אומדאנקבארקייט פון קינדער צו זייער מוטער.
א דאנק פון קינדער איז גוט געשריבען און קאנצערט געשפילט.
נאך דער פארשטעלונג א מתנה דעם לאדזער טעאטער-עולם!
וואס? פרעגט קיין קשיות! קומט און איהר וועט האבען א אמת'ן עונג-שבת!

מארגען, שבת, 4.30 נאכמיטאג
גרויסע הנחה- און פאלקס-פארשטעלונג
אלע בילעטען אין פארטער נור 1 זל.
יעדער האט דאס רעכט מיטצונעהמען א קינד בחנם
דער גרעסטער אייראפעאישער וועלט-שלאגער אין 6 בילדער מיט געזאנג און טענץ
3 שעה נחת, פרייד און הארציג געלעכטער!!!
„ס'וועט זיין גוט“
מען זיצט ווי צוגעשמידט! | מיט אידא קאמינסקא אין דער הויפט ראל. די פארשטעלונג איז ניי און אריגינעל אין יעדער הינזיכט. | מען זיצט ווי עלעקטריזירט!
דאס איז נאך אין לאדז נישט געווען!
אלע בילעטען אין פארטער נור צו 1 זל.
גאנץ לאדז רעדט וועגען דער דאזיגער אויפפיהרונג.

מארגען, שבת, 7.30 (האלב אכט) אווענד ספעציעלע פארשטעלונג
סענסאציע אויף סענסאציע!
פרעמיערע!
מיר פרויען
(עניו מאניקא)
אין 3 אקטען מיט אידא קאמינסקא.
אלע בילעטען אין פארטער נור 1 זל.

בעזארגט אייך בעצייטענס מיט בילעטען.
אין אלע פארשטעלונגען נעמט אנטייל דער גאנצער קינסטלערישער אנסאמבל - די בעסטע כחות פון יודישען טעאטער, וואס פוילען פערמאגט!

ביי פערגיפטונגס-ערשיינונגען

ארויסגערופען דורך פערדארבענע נאהרונגס-מיטלען, פיל-רעט די זאפארטיגע אנווענדונג פון נאטירליכע ביטערוואסער

Franciszka Józefa

א גלענצענדער הילפס-מיטעל. פרעגט דאקטוירים, צו בעקומען אין אלע אפטייקען און סקלאד-אפטעקענעס.

מעלדונגען

פרייטאג דעם 26/10, 8.30 אווענד קומט פאר א שיחה-כללות — אלע חברים—ות ווערען אויפגעפאדערט פינקטליך צו ערשיינען.

יעדען שבת 2.30 נ"מ קומט פאר א שיחה פון „חוג-חברות“.

שבת דעם 27/10 3 נ"מ קומען פאר שיחות אין די קבוצה „ארזים“, „קדימה“ און „אחדות“.

יעדען שבת 3.30 נ"מ קומט פאר א שיחה פון „פינה-עברית“.

זונטאג און דינסטאג קומען פאר לעקציעס אין דער ערשטער גרופע „עברית“. התה"ד.

געז. „קולטור-ליגע“.

הנחה בילעטען אין קינאס. די טעאטראל-ארט. סעקציע גיט ארויס הנחה-בילעטען אין אלע קינאס. די בילעטען זענען גילטיג אויף אלע סעאנסען; די הנחות זענען בעדייטענדיג.

שפראך-קורסען.

דעם 26-טען ווערען פערענדיגט די איינשרייבונגען אויף די שפראך-קורסען: ענגליש, פראנצויזיש, יודיש, פויליש, עספעראנטא, רוסיש.

געז. ווינטעשאפטל. קורס.

מיטוואך ד. 31. ד. ח. עפענונג פון קורס, איינשרייבונגען ביז'ן 26-טען ד. ח.

אפן פארום.

פרייטאג ד. 26-טען ד. ח. האלב 9 אווענד דער דריטער אפן פארום. רעפעראט פון ח' הירראזסקי, אקטועלעס פאליטישע און ליטעראַרישע געזאנג מיט דער אודיטאריע ח' ע. בארענקיעוויטש.

אויספלוגען.

שבת דעם 27-טען ד. ח. 8.30 פריה אין איטינגאנס פאבריק. (אויטאמאטען) זאמעל פונקט אין קולטור-ליגע.

איינשרייבונגען, אינפארמאציעס און הנחה-בילעטען אין סעקרעטאריאט פון קולטור-ליגע, זאכאדניע 68, טעל. 191-15 פון 2—10 און 4—10.

קאמוניקאט פון דער יודישער געזעלשאפט פאר לאנדקענטשאפט, אפט. אין לאדז, וואלטשאנסקא 35, טעל. 121-53.

די נאהענטסטע אויספלוגען.

שבת, דעם 27. ה. ח. קומט פאר אן אויספלוג אין דער קאשארניע פון פירמא פראשקער.

זאמעלפונקט 10.15 א זייגער פריה אין לאקאל פון דער געזעלשאפט.

זונטאג, דעם 28. ה. ח. קומט פאר אן אויספלוג אויף דער בילדער אויסשטעלונג פון גראבאווסקי, קראמשטיק, קוזא און וואנסאוויטש אין א.פ.ס.

זאמעלפונקט א זייגער 10.30 אין לאקאל פון זש. ט. ק.

אימפרעזעס.

פרייטאג, דעם 26. ה. ח. פונקט 9 א זייגער אזענט קומט פאר אין אייגענעם לאקאל א פארלעזונג פון ה' פראפ. באראנאווסקי א. ד. ט. „פוילישע און יודישע פערגאנגענהייט אין די געאגראפישע נעמען פון לאנד“.

איינגאנג פאר מיטגלידער פריי.

שבת (פונקט 7 א זייגער אזענט) און זונטאג, דעם 27. און 28. אקטאבער ה. י. 5 א זייגער אווענט קומען פאר אין לאקאל פון דער געזעלשאפט „חברי'שע טיי-אווענטען“.

איינגאנג פאר מיטגלידער און פערבעטענע געסט.

איינלאדונגען צו בעקומען אין סעקרעטאריאט.

מאנטאג, דעם 29. ה. ח. פונקט 9 א זייגער אווענט קומט פאר אין לאקאל פון זש. ט. ק. אן אווענט געווידמעט דער יודישער פאלקס-פאעזיע מיט דער בעטייליגונג פון די פאעטען יצחק קאצענעלזאן און ה. דאנילעוויטש (הערשעלע) ווארשא.

איינגאנג פאר מיטגלידער און פערבעטענע געסט.

שפראך-קורסען.

פון 1. נאוועמבער ה. י. הויבען זיך אן די לעקציעס פון פאלגענדיגע שפראך-קורסען:

יודישע שפראך און ליטעראטור, העברעאיש, ענגליש, פאר אנפאנגער און אנפענגער פראנצויזיש און עספעראנטא. איינשרייבונגען ביז'ן 31. ה. ח. אויסשליסליך אין סעקרעטאריאט פון דער געזעלשאפט, וואלטשאנסקע 35, טעל. 121-53 און די שעהן פון 10—1 און 5—10 אווענט.

ס'ווערט פראיעקטירט אויך א קורס פון דער רוסישער שפראך און ליטעראטור.

פון דער זש"ט.ק.-ביבליאטעק.

די קולטור-סעקציע ביי אונזער געזעלשאפט האט אונטערגענומען אן אקציע צו פערגרעסערען די ביבליאטעק אויף 1000 ביכער און האט צו דעם צוועק ארגאניזירט א „ביכער-קייט“, אין וועלכער יעדער מיטגליד און סימפאטיקער ווערט געבעטען זיך צו בעטייליגען. ביכער-שפענדען און „ארויסרופונגען“ ווערען אנגענומען אין סעקרעטאריאט.

אכטונג, האנדווערקער!

דאס אינפארמאציע-ביורא פאר האנדווערקער בנוגע דער לעגאליזירונג פון די ווארשטאטען, כדי צו בעקומען האנדווערקער-קארטען איז טעטיג יעדען מאנטאג און מיטוואך פון 7 ביז 9 אווענט אין דער קאנצעלאריע פון דער געזעלשאפט „ארט“ וואלטשאנסקא 27, רעכטע אפיצינע 1-טער שטאק

יודיש-טעאטער-נאטיצן

גאסטשפילן פון אידא קאמינסקא אין „ראזמאיטאשטשי" „מירעלע אפרת" און „ס'וועט זיין גוט".

די צווייטע פרעמיערע, וואס אידא קאמינסקא האט אויפגעפיהרט, איז די מוזיקאלישע קאמעדיע „ס'וועט זיין גוט".

עס ווייזט אויס, אז אידא קאמינסקא איז דאס מאל געקומען צו אונז מיט דער כוונה צו ווייזן איהר פיל־זייטיגען טאלאנט. זי באגנוגנט זיך נישט מיט'ן ערפאלג אין דער ראל פון דער לײדענדער מוטער אין „א דאנק פון קינדער".

באלד נאכדעם האט זי זיך באוויזן אין „מירעלע אפרת" און האט אונז איבערראשט. אין דער ראל „מירעלע" האט די הויך־טאלאנטירטע אידא באוויזן, אז זי טראגט אין זיך מיט גרויס פיעטעט די ירושה פון איהר פערשטארבענער געניאלער מוטער אסתר רחל, וועלכע האט נישט געהאט קיין גלייכען צו זיך אין דער ראל „מירעלע".

דערצעהלט דאך דער ארטיסט יוסף סטרוגאטש, אז די אקטיארען, פלעגען אזוי ווייט מיטגעריסען ווערען מיט די איבערלעבונגען פון אסתר רחל קאמינסקא אין דער ראל „מירעלע", אז זיי פלעגען מיט איהר מיטוויינען, אויף אן אמת מיטוויינען, שטעהענדיג מיט איהר צוזאמען אויף דער בינע.

אידא האט אין „מירעלע אפרת" באוויזן, אז זי איז ראוי צו טראגען די גרויסע ירושה פון איהר געניאלער מוטער. אידא'ס „מירעלע" האט, וואס אן אמת, נישט אין זיך די בויטיגע אויסערליכע מאיעסטעטישקייט. איז אבער אן אויסדרוק פון א מעכטיגער ארטיסטישער קראפט.

א טיעפליכע פארשטעהער האט אידא קאמינסקא געהאט אין „דער יונגער שוישפילערין עני ליטמאן אין דער ראל „שיינדעלע". שטעלען מיר זיך דא אפ נאר אויף עני ליטמאן, ווייל די דאזיגע יונגע אקטריסע גיט האפענונגען אויסצוואקסען אין א גרויסע שוישפילערין. שוין איצט אפעקירט זי מיט נישט קיין געוועהנליכע ארטיסטישע מיטלען אויך איהר „שיינדעלע" פערדינט באזונדער אויפמערקזאמקייט.

אין דער מוזיקאלישער קאמעדיע „ס'וועט זיין גוט" האט זיך אידא קאמינסקא באוויזן אין גאר אן אנדערען כאראקטער — אין א סובּרעטען־ראל.

איז זי צוגעפאסט פאר אזעלכע ראלען? מיר זאגען, אז ניין ווייל דאך זעהט מען זי זעהר גערן אין דער ראל „פרידא", ווייל זי שפּילט די ראל מיט אזוי פיל סובטעלער אידעלקייט, מיט אזוי פיל פיינגעפיהל, אז מיר זענען איהר מוחל געוויסע חסרונות.

בכלל איז די קאמעדיע נישט קיין שרייעדיגע, עס איז א פיינער שפאס געהאלטען אין א געמיטליכען טאן. די מוזיק וואס באגלייט די קאמעדיע איז אויך פון זעלבען סארט, אהן געפילדער און אהן טאראראם. די מעלאדיעס זענען הארציג־ליבליכע און הערען זיך זעהר גערן.

אויסגעפיהרט ווערט די קאמעדיע אהן פאר וואורף. משה ליפמאן איז אויסגעהאלטען אין זיין באנק־דירעקטאר. מאקס באזשיק איז אין דער ראל „פרידעל" גענוג קאמיש עס דארף אבער צוגעבען א ביסעל מעהר ווייכקייט דער ראל. א ברודער, וועלכער איז אזוי שטארק איבערגעגעבען זיין שוועסטער, פערמאגט אין זיך מעהר געפיהל, ווי עס ווייזט אונז באזשיק. גרשון לעמבערגער צייכענט דעם טעאטער־דירעקטאר מיט טרעפליכע שטריכען. דער טעאטער לעמבערגער, פערמאגט בכלל א סך פערשטענדעניש פאר ארטיסטישער כאראקטעריזאציע.

פאני דובין, מ. הילסבערג, עני ליטמאן, י. גרודבערג, רייזעל ליבראווסקא און די אנדערע האבען געגעבען פאסיגע טיפען אין זייערע קליינע ראלען.

דעם דיריגענט לעאן זעלמאן קומט ווי תמיד — א לויב.

טעאטער־מענש.

הנחה־בילעטען קיין פאריז און בריסעל

דאס היגע רייזע־ביורא „וואגאן־לי־קוק" ארגאניזירט אויף שבת דעם 27, ד. ח. הנחה־רייזעס קיין פאריז און בריסעל.

צוליב דעם ארויספאהר פון סטודענטען זענען די פרייזען פון די בילעטען בעדייטענד פערקלענערט געווארען און קאסטען: קיין פאריז 85,60 זל. קיין בריסעל — 75 זל.

איינשרייבונגען אויף די הנחה־רייזעס נעמט אן דאס ביורא פון „וואגאן־לי־קוק" פיעטריקאווער 64, איינשליסליך ביז שבת 6 אין אווענט.

לעצטע גאסטשפילן פון אידא קאמינסקא

די באליבטע קינסטלערין פר. אידא קאמינסקא פערענדיגט אין די נאהענטסטע טעג איהרע ערפאלגרייכע גאסטשפילען אין „ראזמאיטאשטשי"־טעאטער.

היינט פרייטאג און מארגען שבת 9.15 אוו ווערט געשפילט די שפאנענדע מעלאדראמע „א דאנק פון קינדער".

מארגען שבת, אנהויב פינקטליך 7,15 אווענד ווערט געגעבען אידא קאמינסקא'ס לעצטע פרעמיערע „מיר פרויען" (ענין מאניקא). די דאזיגע פיעסע איז געשפילט געווארען אין ווארשאווער פוילישען טעאטער צוויי סעזאנען. אויך אידא קאמינסקא האט די דאזיגע פיעסע געשפילט מיט גרויס ערפאלג אין ווארשא און אין דער גאנצער פראווינץ.

מארגען שבת, 4,30 נאכמיטאג ווערט געשפילט צום לעצטען מאל מיט אידא קאמינסקא אין דער הויפט־ראלע די גלענצענדע מוזיקאלישע קאמעדיע „ס'וועט זיין גוט!"

„אלץ ווערט געכשרט"
ביי דער „יודישער באנדע"

היינט, פרייטאג אווענט און מארגען שבת נאכמיטאג און אווענט ווערט ווייטער דורך דער „יודישער באנדע" אין טעאטער „פילהארמאניע" געגעבען א פראגראם אונטער'ן נאמען „אלץ ווערט געכשרט". אין דער פרעמיערע ווערט דורך די יודישע „באנדיטען" און „באנדיטקעס" גענומען אויפ'ן צימבעל פון די לאדזער כלל־טוער ביז צום פעלקער־בונד, ווי אויך די נייעסטע באנדיטען־שלאגערס. די באליבטע פאלקס־זינגערין לאלא פאלמאן טרעט אויף אין א גאנץ נייעם רעפערטואר פון פאלקס־לידער. קירצליך ווערט ביי דער „יודישער באנדע" אויסגעפיהרט א פולשטענדיג נייע פראגראם א. נ. „זאל לעבען עמך".

צום סוף האבען די ארטיסטען: חנה גראסבערג, מאליווא ראפעל, ה' פעניגשטיין, ל. ליליאנא, לאלא פאלמאן, ל. ליבגאלד געשפילט און געזונגען מיט גרויס ערפאלג איניגע פון די בעסטע נומערען פון רעפערטואר פון דער „יודישע באנדע".

מיט'ן ארקעסטער האט אנגעפיהרט דער באליבטער קאמפאזיטאר הר ביגעלמאן.

ראדיא־פראגראם

פרייטאג, ד. 26 אקטאבער 1934

6.45 פריהמארגען־אודיציע, 5.48 פליטען, 6.52 גימנאסטיק, 7.07 פליטען, 7.15 פריהמארגן־ידיעות, 7,25 פליטען, 7.50 רעקלאמע־קאנצערט, 11.57 צייט־סיגנאל, 12.03 ידיעות, 12.05 פרעסע 12.20 קאנצערט, 12.45 שמועס פאר פרויען 1.00 ידיעות, 1.05 פליטן, 3.30 עקספארט, 3.35 בערזע, 3.45 מוזיק, 4.45 אודיציע פאר קראנקע 5.15 קאנצערט, 6.00 פליטען, 6.10 רעפערטואר פון די טעאטערן, 6.15 לידער, 7,00 פליטען, 7.20 אקטועלע שמועסען, 7.30 מוזיק, 7.50 ספארט, 8.05 מוזיק. שמועס, 8.15 סימפאנישער קאנצערט, 10.30 רעציטאציע, 10.40 רעקלאמע־קאנצערט, 11.00 ידיעות, קאמוניקאטען, 11.05 טאנץ־מוזיק.

שבת, ד. 27 אקטאבער 1934

9.45 פריהמארגען־אודיציע, 6.48 פליטען, 6.52 גימנאסטיק, 7.07 פליטען, 7.15 פריהמארגן־ידיעות, 7.25 פליטען, 7.50 רעקלאמע־קאנצערט 11.57 צייט־סיגנאל, 12.03 ידיעות, 12.05 פרעסע 12.20 קאנצערט, 1.00 מיטאג־ידיעות, 1.05 פראגמענטען פון דער אפערע „ציגאנעריע", 3.30 עקספארט, 3.35 בערזע, 3.45 נייע פליטען, 4.30 הערשפיל פאר קינדער, 5.00 פארטעפיאן־קאנצערט 5.30 אריעס און לידער, 7.50 שמועס, 6.00 פליטען, 6.10 רעפערטואר פון די טעאטערן, 6.15 קאנצערט, 6.45 רעפארטאזש, 7.00 מוזיק, 7.30 מוזיק, 7.50 ספארט, 8,00 מוזיק, 8.45 אווענד־ידיעות, 9.00 קאנצערט, 9.45 פעליעטאן, 10.00 רעקלאמע־קאנצערט, 10.15 קאנצערט, 11.00 ידיעות, קאמוניקאטען, 11.05 קאנצערט.

פון דער לאדזער בערזע

באנק פאלסקי	— — — —	96.00
3 פראצענטיגע בודאוולאנע	—	48.00
4 „ דאלארובקא	—	54.40
7 „ סטאביליזאציע (אמ.)		78.88
5 „ ווארשאווער ס.־ב. 1934		62.25
5 „ לאדזער „ „		54.00
ענגלישער פונט	— — —	26 38
דאלאר אפיצ. 5.28	נישט אפיצ. —	5.24
גאלד־דאלאר	— — — —	8.91
גאלד־רובל	— — — —	4.52
דייטשער מארק	— — —	1.85

גרויסע יובל־פייערונג לכבוד'ן ארטיסט שלמה קוטנער

דער 30־יעהריגער יובל פון באליבטען און טאלאנטפולען ארטיסט שלמה קוטנער, איז פערוואנדעלט געווארען אין א מאניפעסטאציע פאר'ן יובילאר און פאר'ן יודישען טעאטער.

דער פילהארמאניע־זאל איז געווען אויספערקויפט, צווישען פובליקום זעהט מען ליטעראטען, זשורנאליסטען, ארטיסטען, דעם קינסטלער ארטור שיק, פארשטעהער פון דער לאדזער געזעלשאפט, צווישען אנדערע קאנסול מאקס קאן און זיין פרוי, דעם וויצע־פרעזידענט פון יודישען ארטיסטען־פעראיין ה' מעלמאן, דעלעגאט פון ווארשאווער טעאטער „עלדעראדא", ה' וויינטרויב, חברים און פריינד פון יובילאר.

די ערעפענונגס־רעדע האלט רעד. לאזאר פוקס, וועלכער רעדט וועגען דער ענטוויקלונג און איצטיגען צושטאנד פון יודישען טעאטער און ווידמעט ווארימע ווערטער פאר דעם יובילאר.

נאכדעם ווערט געגעבען איין אקט פון „הערשעלע דובראוונער" און פון דער אפערעטע „בעטע די פרינצעסין". דער יובילאר האט אין די 2 פערשידענע ראלען ארויסגעוויזען זיין גאנצען גרעניצלאזען באגאזש פון טאלאנט, שוישפילערישע ערודיציע און וואונדערבארער שפילען, צוזאמען מיט'ן גאנצען אנסאמבל פון דער „יודישער באנדע" האט דער יובילאר געגעבען א גלענצענדע פארשטעלונג פון די צוויי אקטען פון פערשידענעם רעפערטואר.

נאכ'ן פערענדיגען די צוויי אקטען, האבען די פערעהרער און פריינד באשאנקען שלמה קוטנער מיט פיל בלומען און מתנות.

נאכדעם זענען פארגעלעזען געווארען זעהר א גרויסע צאהל דערהאלטענע שריפטליכע און טעלעגראפישע באגריסונגען צום יובילאר.

ווייטער האט ארטיסט מעלמאן באגריסט אין נאמען פון יודישען ארטיסטען־פעראיין, ארטיסט יוסף סטרוגאטש — אין נאמען פון דער „ראזמאיטאשטשי"־טרופע, דירעקטאר משה בראדערזאן — „אראראט", ארטיסט הענריק שלעטינסקי — אין נאמען פון די פוילישע ארטיסטען אין לאדז. דיר. וויינטרויב — ווארשאווער יודיש־טעאטער „עלדעראדא", ארטיסט מארסאלי — „יודישע באנדע".

נאך די באגריסונגען האט דער יובילאר אין הארציגע ווערטער געדאנקט אלע באטייליגטע אין זיין יובל־פייערונג.

די ארטיסטען פון פוילישען טעאטער אירענא ראשקאווסקא און הענריק שלעטינסקי האבען דאן מיט גרויס ביפאל דעקלאמירט דיכטונגען.

DR. DED. H. LUBICZ

פאר הויט, ווענערישע און געשלעכטס־קראנקה.
צעגעלניאנא 7 (פריהער 43), טעל. 141-32
עמפפאנגס־שעה'ן 8—10, 12—2, און 5—8 אווענד
זונטאג און יום־טוב פון 9—11 בייטאג.
און יו"ט 9—1. פאר דאמען בעזונדערער ווארטע־זאל

היינט פרעמיערע! פון אינשטערבליכען פילם־מייסטערווערק, לויט דער בעריהמטער ערצעהלונג פון VICTOR HUGO א.נ.

דער גבור אין קייטן

גרויסער 3־שעהדיגער פראגראם! אוננאכאהמליכער ארטיסטישער יום־טוב!
2 סעריעס מיט אמאל: „גאלערניק ז" און „פאריז איז פלאמען"
— אין די הויפט־ראלען: HARRY BAUER — דער אונפערגלייכליכער שעפער פון פילם — „דוד גאלדער"
ווי אויך Odette Florelle, Joselina Gael, Charles Vaneil

קלאנג־קינא **CAPITOL**
16 זאוואדזקא 16
אנהייב פון די סעאנסען: 3,30, 6,30 און 9,30 אווענד

היינט און פאלגענדע טעג! דאס גרעסטע מיליאנען־מייסטערווערק פראר. פאראמאנט 1934/35
רעזשי פון געניאלען JÓZEF STERNBERG די לאנג נישט־געזעהענע, איינציגע, אונפערגלייכליכע, פערגעטערטע
אין דער נייעסטער וועלט־קרעאציע
Marlena Dietrich
„אימפעראטאריך"
נאך נישט געזעהענע ביז איצט אין דער קינעמאטאגראפיע גלענצענדע אויסשטאטונג.
די רעאליזאציע האט געקאסט 3 מיליאן דאלאר. אויסערן פראגראם: FOX־וואכען־זשורנאל

קלאנג־קינא־טעאטער **PALACE**
פיעטריקאווער 108
די בילעטען און פאספארטוס אחוץ אמטליכע (רויטע) אונגילטיג ביז צום אפרופען.
אנהייב 4 זייגער נאכמיטאג, שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג

פון דאנערשטאג, דעם 25־טן ביז זונטאג, דעם 28־טן אקטאבער איינשליסליך
אויף דער סצענע: פערבאנד פון פוילישע ווארשאווער ארטיסטען אונטער דער לייטונג פון WACŁAW ZWIRSKI פרעזענטירט דאס פראגראם № 18 א.נ.
פסט! פסט! פובליקום
הומאר / טענץ / געלעכטער
ס'נעהמען אנטייל: Nina Janceka, Halina Jaczyńska, Zosia Kalinowska, Janusz Lassota, Igo Orsza, און Wacław Zwirski ווי אויך דער ניי־אנגאזשירטער עקסצענטרישער דועט Erwestów
אויפ'ן עקראן: „דער פלירט פון א שעהנע פרוי" אין דער הויפט־ראל BETTY AMANN

קינא־רעוויו **AMOR**
פאמארסקא 89 טעל. 248-05
דער ביליגסטער טעאטער אין לאדז!
דאנערשטאג, פרייטאג, שבת און זונטאג, פריזים־פרייזען פון 54 גר. ביז 1,09 דער זאל איז שטארק ווענטילירט. אנהויב פון די סעאנסען 6 א זייגער נאכם, זונטאג און יום־טוב 3 נאכם.

דעם 30 ד. ח. קומט פאר די ערעפנונג פון עלטסטען **שיך-געשעפט** — אויף נארוטאוויטשא **3** — **P. KENIGSBERG** די פירמע עקזיסטירט פון 1902

(פריהער זאכאדניא 34) דאס שיך-געשעפט איז פערזעהען מיט א רייכע אויסוואהל פון די נייעסטע מאדעלען — שיך פאר דאמען, הערען און קינדער. — אייגענע אויסארבייטונג! — צוגענגליכע פרייזען

ADRIA 1 גלובנא 1 — ערשטע פון די פלעצער: III פל. 54 גר., II — 85 גר., I פל. — 1.09 זל.

היינט און פאלג. טעג! **רייץ פון ווינער וואלץ** דער הערל. פילם א. נ. דער פילם ווערט גערעדט און געזונגען אויף דייטש. מוזיק: Johan Strauss. אין די הויפטראלען: Magda Schneider, George Alexander i Leo Slezak. די מוזיק ווערט אויסגעפיהרט דורך דעם ארקעסטער פון דער ווינער פילהארמאניע, וואס בעשטעט פון 150 פערזאן. אויסערן פראגראם: וואכען-זשורנאל פון Paramount און P.A.T.

METRO 2 פיזשעווסקא 2 — אויף I עקראנס: III פל. 51 גר., II פל. — 85, I פל. — 1.09 זל.; איבעריגע III פל. — 85 גר., II פל. 1.09 זל., I פל. 1.30 זל.

קלאנג-קינא-טעאטער **„CORSO"** אנהויב פון די סעאנסן 4 א זייגער נ.מ. שבת און זונטאג 12 א זייגער פארם.

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער דאפעלט-שלאגער-פראגראם!

1) **דער געלער דעטעקטיוו** אין דער ראלע פון פענאמענאלען דעטעקטיוו Charlie Chan שפילט Warner Oland i Heather Angel

2) **„די פרוי אונטער דער קאנטראל"** גרויסע דראמע פון דעם גרויס-שטעטישען לעבען

קלאנג-קינא-טעאטער **RAKIETA** שיענקיעוויטשא 40.

היינט און פאלגענדע טעג! ריהרענדע דראמע לויט דער ערצעהלונג פון Hans Falada

איז וואס ווייטער גרויער מענש?

אין דער הויפט-ראלע MARGARETA SULAVAN העלדין פון פילם „קוים געבעטען"

קלאנג-קינא-טעאטער **PRZEDWIOŚNIE** זשעראמסקיעגא 74/76 (רוג קאפערניקא) היינט און פאלגענדע טעג

דער פרעכטיגסטער שטערען איז פראג-ליבסטען פילם א. נ. **מיין שטערבען ביזטו**

אין די הויפטראלען: די קעניגין פון הומאר און לירלעך LILJANA HARVEY i LEW AYRES

נעכסטער פראגראם: „דער טויט רוהט" נייע קרעאציע פון Fr. March וואס איבערשטייגט Dr. Jekyl

שבת דעם 27 אקטאבער 1934 און זונטאג דעם 28 אקטאבער ווערט דעמאנסטרירט ווערען דער פילם א.נ. „Biały Mustang"

קינא-טעאטער **„SZTUKA"** לאדז, קאפערניקא 16. אנהויב 4 נאכמ. שבת, זונטאג, יו"ט 12

היינט און פאלגענדע טעג! קאפיטאלער מאדערנער פילם, וואס ריהרט אן די טיפסטע געפיהלען א. נ.

„שרעכט געריבט"

טראגעדיע פון א פרעכטיג מיידעל, וועמען ס'איז אוועקגערויבט געווארען די רעכט צו ליבען און מוטערשאפט.

אין די הויפטראלען: Maureen O'Sullivan, Franchot Tone, Alica Brady

נעכסטער פראגראם: „יעקאטערינא די גרויסע" מיט Elżbieta Bergner אנהויב אין געוו. טעג 4 נאכמ. שבת, זונטאג און יום-טוב 12 בייטאג

פרייז פון אנ'אנאנאס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי — **קליינע אנאנסען** — פרייז פון אנ'אנאנאס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

פערשידענעס

Zdobędziesz przyszłość w Palestynie zdobywszy zawód elektrotechnika, majstra budowlanego. Wykłada wieczorem wykwalifikowany inżynier. Dzwonić 201-36. 4607

Długoletni buchalter-bilansista doświadczony w sprawach podatkowych, sądowych i świadczeń socjalnych pragnie zmienić posadę. Oferty sub. „R. R."

Zgubiono kwit Nr. 3636 na sumę 100 zł. wydany przez Bank Kupiecko Kredytowy na imię Ch. Najberg Al. 1-go Maja 35. Kwit unieważniam. 4598

א קוואליפיצירטער עלעקטר אמאטער זוכט ארבייט געגען ביליגען לוין. סקלאדאווע 31 וו. 15. 4596

אכטונג 1 זל.
א רוטינירטע לעהרערין ערטיילט לעקציעס פון דער פוילישער שפראך פאר דערוואקסענע מיט א ספעציעלער פערקירצטער מעטאדע, גרופענווייז און איינצעלנע. פארשריטען געוויכערט, פיעטריקאווער 17, 1-טע אפיציגע לינקס, 2-טער שטאק, וואלינונג 17.

לעהרערין, גוטע פעדאגאגין ערטיילט אונטערריכט פאר ערוואקסענע אין פויליש יודיש און דייטשע שפראכען צו ביליגע פרייזען, לאסמאן, מושעזשינער 15. 4613

איבערצוגעבען פון באלד א שטעפערווערקשטעל עווענטועל א שותף. ציגעל-גאס 35 פראנט וואוינונג 185.

צו פערקויפען א דעקעל-שער אין גוטען צושטאנד. צו ערפאהרען שטערלינג גאס 18, וו. 2 פון 11 ביז 7. 4602

לעכער און געוואלדריסען אין דאמען- און אין הערן-גארדעראבען ווערען קינסטליך פערשטאפט, נישט צו דערקענען, אויסגעפיהרט פון ערשטקל. פאכלייט, צו זעהר ביליגע פרייזען. נאד-לודקא 12, אין נייעם הויז, אין דער קונסט-שטאפעריי

שרייבען שעהן און שנעל לערענט אויס דער בעוואוסטער קאליגראף ל. בערמאן אין 15 לעקציעס. אויך ווערט אויסגעלערענט א גוטען יודישען בריף אין פערלויף פון צוואנציג טעג אפילו דעם, וואס קאן גארנישט שרייבען. די עלטער שפילט נישט קיין ראלע. זאוואדזקא 19 פראנט 1-טער שטאק. 4212

א גוטע קריטע-מאשין ווי אויך זינגער'ס אנ'אבערלאק געלעגענהייטליך וויל איך קויפען. אפערטען אונטער „זאפארט"

אכטונג! איגנהאבער פון פאבריקען און ווארשטאטען.

פארשריפטליכע פייער-לעש אפאראטען נייע און גענוצטע, ווי אויך פילונגען צו אלע טיפען אפאראטען צו מעסיגע פרייזען. באטשאן פאמארסקא 25, רעכטע אפיצינע 1 איינגאנג 1 שטאק וו. 28.

Primeros

בוכהאלטעריע איינפאכע און דאפעלטע מיט מאשין - שרייבען לערן איך אויס גרינדליך פאר 25 זל. מאשין-שרייבען פאלקאמענער קורס 6 זל. מיר ערטיילען אויך סטענאגראפיע, קארעספאנדענץ און האנדעלס-אריטמעטיק. 1 לעקציע 75 גר. קילינסקיעגא 50 קווער אפיצינע 1-טען שטאק.

א דיפלאמירטע לעהרערין ערטיילט לעקציעס אין פערנעהם פון 8 קל. גימנאזיום, דערוואקסענע ווערען געלערנט מיט א ספעציעלער מעטאדע גאראנטירטע שנעלע פארשריט. זעהר נידריגער אפצאהל. אל. 1-טער מאי 23 וו. 15

English lessons
קאנווערסאציע און ליטעראטור אין גרופען און איינצעלנע פאר אנפענגער און פארגעשריטענע. קארעספאנדענץ און איבערזעצונגען אין ענגליש, דייטש, פראנצויזיש, פויליש און רוסיש. געשעפטליכע און ירושה-אנגעלעגענהייטען.
Markowicz, Kilińskiego 105.

איך זוך צו קויפען פון זאפארט אנ'8-טער שטריק-מאשין פון 21 צענטימעטער אן צו פערשיבטע הענדשקעס אין בעסטען צושטאנד. צו ערפאהרען פולנאצנא 9 וו. 1 4621

אכטונג שדכנים! שדכנים, וועלכע פערקעהרען אין בעסערע הייזער ווערען געבעטען אבצוגעבן אפערטען אין אדמינ. פון „נייעם פאלקסבלאט" אונטער „Adolf"

געניטע און מאסגעבענדע אינפארמאציעס וועגען טוריסטישע רייזעס קיין ארץ ישראל קען מען בעקומען יעדען טאג פון 5 ביז 6 נאכמיטאג, קילינסקיעגא-גאס נומער 21 וואוינונג נומער 4, פראנט 1-טער שטאק. 4609

געלעגענהייטליך צו פערקויפען א פאר 8-ער אויסלענדישע פלאטען צו א שטריק-מאשין כמעט ווי נייע 80 בריים, צו ערפאהרען קילינסקיעגא 21 וו. 17.

Zaginiony został Wyciąg z Ksiąg Ludności na imię Sury Aronowicz wydany w Dąbiu. Zwrócić takowy do I. Bluma Pieprzowa 14.

איך וויל קויפען א באדע וואנגע מיט אנ'אויוועו אבער יעדעס בעזונדער מעלדען שטערלינגא 5 (ניי-טארגאווע) ביים וועכטער. 4624

א קירזשנער מאשין גענציך ניי צו פערקויפען ביליג. צו ערפאהרען ביי ד. ראוויצקי, צעגעלניאנא 7. 4634

Chcesz mieć elegancką i najmodniejszą strzyżoną ala-garson przyjdź do mistrza fryzjerskiego Lasmana Pomorska 53 strzyżenie 30 gr. uczenic 25 gr. Aby uwierzyć proszę przyjść i przekonać się.

פרייע פאסטענס

עס ווערט געברויכט א קוואליפיצירטער פארמירער צו וואלענע הענדשקעס אויך א פוטער-ארבייטער „ELITA" פיעטריקאווער 44.

עס ווערט געזוכט א וועש-נייהערין מיט אנ'אייגענער מאשין נאוואמיעסקא 24 וואוינונג 21 4606

א גארסעטען-נייהערין אהיימצונעמען ארבייט קען זיך מעלדען נאוואמיעסקא 21 אין קאלאניאל-געוועלב אין טויער.

ס'ווערען געברויכט איינינע שניידער-ארבייטער צו צייג ווי: קאמבינעזאן, מאנטלען, בלוזען א.ז.וו. צו מעלדען זיך ביי מ. בער קרוטקא 15 (באלוט)

ס'ווערען געברויכט קוואליפיצירטע מאשינערינס צו מענער-וועסטען. צעגעלניאנא 37 וו. 25

עס ווערען געברויכט שטריקערארבייטער צו 8-ער מאשינען ביי פירשטענבערג. פילסודסקיעגא 14

נויטיג א יונגעל צו אנ'ארבייט באלד געצאלט סמשעלצוב קאניאווסקיך 3 וואוינונג 19 4623

א קוואליפיצירטע פערקויפערין צו דאמען-קאנפעקציע ווערט פון זאפארט געברויכט אין קאנפעקציע - געשעפט גלובנא 41. 4640

ראקאלען

אנ'ארט פאר 2 פריילינס צו שלאפען עוועטואל מיט א ניי-מאשין זשידאווסקא 28 וואוינונג 15 פון 9 ביז 11 און פון 7 אווענד. 4595

א האלב געוועלב אין צענטרום. 100 זל. א קווארטאל אבצוגעבן. אפערטען אונטער "Wardo" 4600

צו פערמיטען א שטוב מיט א קיך פאדזשעטשנא 15, צו ערפאהרען ביים ווירט. 4603

זאפארט איבערצוגעבען א שטוב און א קיך מיט בעקוועמליכקייטען פרענצישקאנער 30 וו. 35. 4605

א זעהר בעקוועם ארט צו שלאפען פאר 2 אנשטענדיגע יונגעלייט בזשעזשינער נומער 15 וו. 31. 4613

צו פערדינגען א בויד מיט קיהלען מיט א שטוב געגען ביליגען דירה-געלד, צו ערפאהרען אויפ'ן ארט ריבנא 20.

אבצוגעבען א שטוב פאר צוויי יונגעלייט אדער פריילינס קען אויך זיין אויף א פראצאווניע פאמארסקא 25, 2-טער הויף, וו. 80. 4615

איבערצוגעבען א גאלאנטעריע-געוועלב מיט איינארדנונג, מיט דער סחורה, מיטע יעהרליך 1000 זלאטעס. אפערטען אבצוגעבען אין אדמיניסטראציע אונטער 1000. 4608

א לאקאל פארטער צו פערמיטען פון זאפארט, ביליג דירה-געלד, טראמוואי צו דער פאבריק אויף נארוטאוויטשא 84 צו ערפאהרען אין שאכטעל-פאבריק.

צו פערדינגען א לעצט צימער מיט בעקוועמליכקייטען ביי חיימאוויטש פיעטרקאווער 42. 4630

צו פערדינגען א בעקוועם ארט צו שלאפען פאר א יונגענמאן אויף זאוואדזקא גאס, אליין אין א צימער קלינגען טעלעפאן נומער 220-75

אוועקצוגעבען א צימער מיט בעקוועמליכקייטען ביליג פאר 2 פערזאן צו שלאפען אדער צו ארבייטען קילינסקיעגא 18, וו. 30. 4633

אפצוגעבען א שטוב אויך געשעפט פיעטרקאווער 19 רעכטע אפיצינע 1-ער איינגאנג ערשטער שטאק וו. 16.

פון זאפארט צו פערמיטען 2 צימער און קיך מיט בעקוועהמליכקייטען. זאוואדזקא 16a צו ערפאהרען ביים וועכטער.

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg. Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.